

Perion

Zlatorog

NAŠ PRALNI PRASEK

PERION

za pranje svile in finih tkanin
NIMA KONKURENCE na tržišču!

12 STRANI
CLANKOV IN SLIK
Z VSEH PODROČIJ
POLITIKE, ZNANOSTI
UMETNOSTI IN
RAZVEDRILA

Viške spretnosti angleške protivohunske službe

Podpolkovnik britanske armade - general nemške vojske

V dvorani porotnega sodišča v Benetkah je nastala grobna tišina. Bivši maršal Kesselring je z od začudenja široko odprtimi očmi srmeel v človeka s strogim obrazom in že nekoliko osiveli lasmi, ki je vstopil v prostor za pričo. Bivši nemški maršal je prišel na tem procesu pobedel in nenehno ponavljal svojo odvetniku: »To je nemogoče! To je nemogoče!...«

Človek je lahko osiveli lasmi, ki bi moral pričati njemu v prid, je bil oblečen v brezhibno uniformo britanskega oficirja ter je pripovedoval, kako je Kesselring kot bivši poveljnik Luftwaffe v Sredozemlju ukazal množični pokol tisočev Italijanov, osumljenih sli-patiziranja z zavezniki, medtem ko so ti že prodrali po polotoku.

Ista scena se je ponovila nekaj mesecev kasneje na procesu proti maršalu Fritzju v. Mannsteinu in britanski conl Nemčije. »Maršalu so bile potrebne ure za njegove čete, v tistem času so jih v Nemčiji le malo izdelovali. Veliko laže jih je bilo iztrgati truplom, kakor odvzeti živim.«

Nekaj minut prej je misteriozna priča počas in hladno povedala svoje ime: »Podpolkovnik vojske njegovega britanskega veličanstva Alexander Scotland, znan tudi kot general Alexander Scotland iz nemškega vrhovnega štaba.« Tudi v. Mannstein je prav tako kot Kesselring pobedel in vzkljnil: »To je nemogoče! Nemogoče in smešno!«

Pa ni bilo ne nemogoče in ne smešno. Ob času teh procesov se o tej misteriozni priči ni dosti govorilo. Pojavil se je kot mešetar pred sodišči, ki so obravnavala vojne zločine in zopet izšli v senco. Sedaj pa je britansko vojno ministrstvo odobrilo razširitev zgodbe britanskega oficirja, ki je četrto stoletja, od leta 1915 dalje, živel dvojno življenje med sovražniki svoje dežele. 25 let je polkovnik Scotland živel v Angliji, nato pa se je preselil v Nemčijo, kjer je bil podpolkovnik vojske. V svojem življenju ni imel niti enega iskronnega prijatelja in tudi poročiti se ni mogel, kajti kjer je živel, ni bilo angleških deklet. Če bi mu ukazali, bi Scotland poročil kako Nemko, toda ni se jim zdelo potrebno.

Ko je bil Scotland star 13 let, je odšel v Afriko iskat srečo in avanturo. To je bilo leta 1911. Vendar je bil še premlad in preveč dinamičen, da bi se prilagodil mirnemu vsakdanjemu življenju na farmi. Priljublil se je nemškemu četu in Zahodni Afriki, formaciji, ki precej spominja na sedanjo francosko Tujsko legijo.

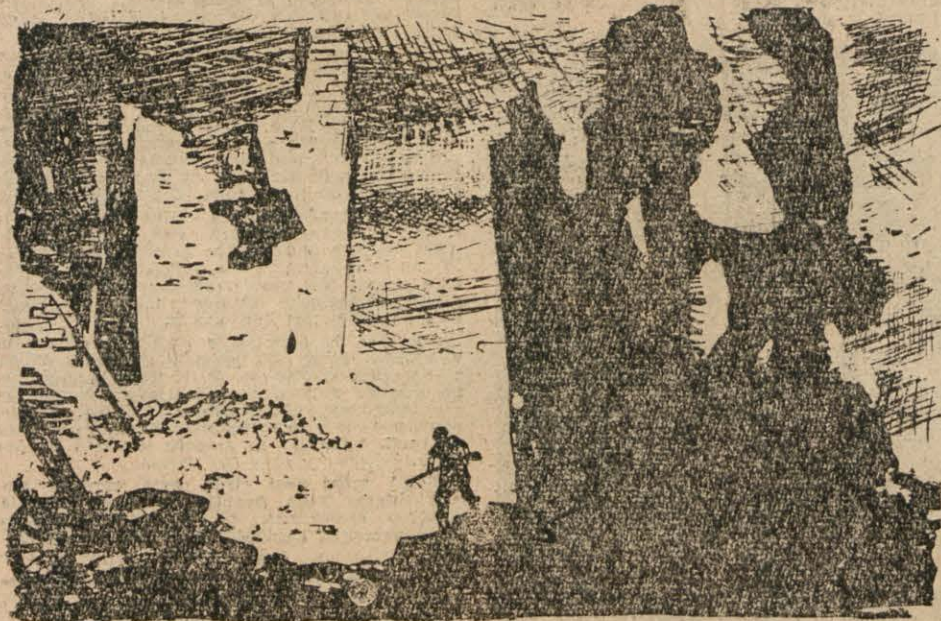
Ob izbruhu prve svetovne vojne si je Scotland že zaslužil oficirski čin. Toda njegova dežela je bila v vojni z Nemčijo in njegovi vojaški tovariši so ga morali, čeprav neradi, zapreti v koncentracijsko taborišče, ki je bilo v neki trdnjavi. Ko je britanski general Botha prodral proti trdnjavi, je Scotland, ki je bil v svojem zaporu precej svoboden, napravil v taborišču zmešnjavo, se polastil orožja in zapel 700 ljudi v hleve. Tri dni zaporedoma jim

KOLIKO LJUDI BO LETA 2000?

V prihodnjih 150 letih se bo prebivalstvo na svetu verjetno počasneje množilo in bo ostalo na tisti višini, za katero bo zagotovljena zadostna količina prehrane. Do tega zaključka je prišel znanstveni zavod »Prebivalstvo sveta in proizvodnja.«

Po ugotovitvah dveh znanstvenikov, ki proučujeta naraščanje prebivalstva z ozirom na proizvodnjo, bo okrog leta 2000 na svetu 3250 milijonov ljudi. 1950. leta jih je bilo okrog 2400 milijonov. Do enadvajsetega

Ko so bili Rusi že v Berlinu, se je hotel prebiti do zahodnih zaveznikov

je kahal, tretjega dne, ko se je od napora že skoro onesvestil, pa se je znašel pred trdnjavo generala Botha s svojo vojsko. Britanci so Scotlanda odklovali in ga imenovali za poveljnika trdnjave, ki jo je osvojil.

Leta 1915 ga je menadoma poklicala v London britanska tajna služba. Sprejel ga je sam Winston Churchill. Vprašal so ga, če govori dobro nemško in na njegov pritrilni odgovor mu je Churchill dejal: »Dobro veta, da vas Nemci sprostijo in vas cenijo. Zato smo sklenili, da vas s padalom vržemo v Nemčijo. Naravno, to je tvegano, lahko vas Nemci ustrelijo zaradi vohunstva. Imate kakega Nemca, ki bi lahko jamčil za vas, da ste pro-nemško-namerjeni?« Scotland je potrdil in drugo noč nato so ga s padalom odvrli v zapuščeno pokrajino pri Breitenau. Ko se je Scotland naslednjega dne javil v Berlinu v pisarni poveljstva kolonialne vojske je imel srečo. Oficir, pred katerega ga pripeljali, je bil njegov stari prijatelj. Pri-

poved Aleksandra Scotlanda je bila prečljiva: »Anglija je bila iztrpana in korumpirana; on pa je pripadal novi generaciji; služil je v nemški kolonialni vojski, zaslužil si je čin oficirja in zato si je izbral za svojo novo domovino Nemčijo.«

Scotland je spet oblekel uniformo nemške cesarske vojske in tako se je začelo njegovo dvojno življenje, ki se je končalo šele l. 1951. Dolga in zanimiva je njegova zgodba. Med prvo svetovno vojno je dal informacije s pomočjo nekakih izrezkov iz časopisov, ki jih je redno pošiljal svojemu »prijatelju« v Svico. Na ta način je Scotland posredoval Londonu mnogo zanimivih in koristnih informacij. Bilka pri Julianu, ena najbolj legendarnih pomorskih bitk, je bila pripravljena na osnovi Scotlandovih poročil.

Ko se je končala vojna z zavezniško zmago, je Scotland odšel najprej v Svico, nato pa se je preselil v Argentino, kjer se je posvetil trgovskemu poklicu. Vsako leto pa je prejel po pošti ček za neko ameriško banko in to je bilo hkrati tudi opozorilo, da je še vedno v službi.

Leta 1937 je dobil ukaz, da se mora povezati z britanskimi kooptiranci. Ta mu je izročil zapечатeno kuverto, ki je prišla z diplomatsko pošto. Sporočilo je bilo kratko: »Pojdite v Nem-

Naznanilo preko »lunine pošte«

Spomladi je neka ameriška oddajna postaja izzarčila naznanilo, ki naj bi jo preko Lune sprejela druga postaja. To so bili pozivski z ultrakratkimi valovi, ki so se v preni črti množili in niso sledili zemeljski krivulji. Eno sporočilo oddajne postaje v Iowa v smeri proti Luni je po dveh in pol sekundah sprejela skoraj 1000 km oddaljena postaja v Virginiji.

ZVERJAD SLUTI STRAŠNO NEVARNOST

Točno opoldne usodnega dne so se konji vznemirili. Z nezmotljivim živalskim instinktom so občutili bližajočo se nevarnost. Tedaj je oživel tudi pragoid. Pred njim sta se leopardi, gazele, opice, kače in nešteto drugih prebivalcev pragozda je bežala, da si reši življenje. Crede bivolov so dvigale oblake prahu v paničen begu.

Anglež Lineangan pa je s svojimi Indijanci čakal na napad za prekopom, napolnjenim z vodo. Jarek je bil širok štiri metre in je imel obliko podkve. Višino vode je Lineangan lahko poobju-vo tmenjal. Nekaj sto metrov za to prvo obrambno črto je bil šest kilometrov dolg jarek, ki je bil napolnjen z narjo. Če bi mravilje predrele prvo obrambno

tedenska tribuna

TEDNIK
»SLOVENSKEGA
POROČEVALCA.«

čijo, in vstopite v nemško vojsko. Nadaljnja navodila boste prejeli.« Scotland je izpolnil, kar so mu naročili. V Berlinu je zlakha opravil svojo nalogo. Kot bivši oficir v pokojju je prav lahko dosegel, da so mu dovolili ponoven vstop v vojsko in službo v korist Rajha. Obšel je uniformo generalnega poročnika in tako se je vdrugič začelo njegovo dvojno življenje. Ponovno si je pridobil spoštovanje in dodaten bil generalnemu štabu. Istočasno je bil v britanski vojski povišan v podpolkovnika. Njegovi nadrejeni so mu ukazali, naj vestno izpolnjuje vse nemške ukaze, tudi če bi s tem škodoval svoji deželi; informacije, ki jih bo pošiljal, bodo nadomestile eventualno škodo. Scotland si je nadel monoki, ki pobril lasje in postal je vedno bolj strog v disciplini zase in za svoje podrejene.

Vohunska služba je bila lažja kakor v prvi svetovni vojni. Svoje informacije je sedaj lahko pošiljal po radijskih valovih, kar mu kljub strogemu nadzorstvu Gestapa in nemške proti-

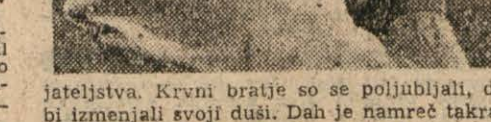
Kaj pravi znanost o poljubu?

Angleški študent Pat Newman je nedavno na oxfordski univerzi promoviral za doktorja filozofije na podlagi disertacije »Kulturna zgodovina poljuba.«

Kaj je poljub, iz česa sestoji in v kakšni obliki ga poznajo posamezni narodi? Ali je obstajala ta vrsta neznosti že zdavnaj, ali jo je rodil poznejši čas. Mladi Anglež je v svojem delu to vprašanje z znanstveno natančnostjo obdelal.

Poljub je pri antičnih Grkih in Rimljanih igral popolnoma drugačno vlogo kot danes. Takrat je pomenil izraz spoštovanja in prijateljstva. Krvi bratje so se poljubljali, da bi izmenjali svoji duši. Dah je namreč takrat veljal za sedež duše, kar še danes mnoga t. j. »divja« plemena verujejo. Stari Grki in Rimljani so se vselej trudili ujeti zadnji dihilaj umirajočega s poljubom, da bi tako prevzeli njegovo dušo.

Pri Babiloncih je veljal okoli l. 2000 pred našim štetjem zakon, po katerem so možu, ki je poljubil tujo ženo, odrezali spodnjo ustnico. Za stare Egipčane je bil poljub kvečjemu vljudnostna ceremonija. Zato lahko domnevamo, da se niti Paris in lepa Helena

in tudi Odisej in nimfa Kalipsa niso poljubovali in prav tako ne Kleopatra, Cezar in Antonij.

Tudi poljubi, ki so jih izmenjavali vladarji pri slavnostnih srečanjih, niso imeli z ljubeznijo nikake zveze. Skozi stoletja je bil poljub samo tradicionalna ceremonija, dokler ga niso odkrili kot ljubezenski dokaz. Takega ga danes poznajo celo Eskimi, ki so si do nedavnega v trenutkih nežnosti drgnili samo nosove.

Gledanje posameznih narodov na poljub je še danes popolnoma različno. Medtem ko imajo v Ameriki poljub za nedolžen flirt, vidijo v njem romanski vročekrvni občujbo zakona. Naravno osvožen je poljub na Daljnem vzhodu, posebno na Japonskem, kjer ga obsojajo celo v inozemskih filmih. V Tokiju so množice celo demonstrirale proti slavni plastiki »Poljub« francoskega kiparja Rodina, da so jo privedli proti morali odstranitju razstave. Mimogrede naj omenimo, da imajo Japonci skore v vsaki ulici kopalnice, v katerem se moski in ženske kopajo goli, v skupnih bazenih.

Toda ne samo za kulturno zgodovino, marveč tudi za kemijo, medicino in fiziko je poljub zanimiv, kakor dokazuje ta doktorska disertacija. Znanstveno je namreč ugotovljeno, da sestoji poljub v glavnem iz vode, slin in malo limfa, poleg tega pa vsebuje še majhne količine aluminija, maščob, beljakovin, fosfatov, kalija, kalcija, magnezija, soli in še nekaterih drugih kemikalij.

BOJNI POHOD rdečih mravelj

Ena največjih bitk med ljudmi in živalmi je bila nedvomno nekako pred dvema letoma v Braziliji. To je bila prava vojna dveh organiziranih armad, ki je trajala tri dni in dve noči. Na eni strani je bilo kakih štiri sto Indijancev, ki so bili odlično oboroženi in dobro opremljeni pod vodstvom Angleža Lineangana. Imeli so ogromne zaloge vode, več tisoč pušk in revolverjev; celo mitraljeze z vžigalnimi naboji so imeli s seboj. Na drugi strani pa so bile legije rdečih mravelj, ne večje od palčice moške roke in v glavnem orožjem: dvema ostrima zobona.

Po pokrajini se je širil glas, da prihajajo mali krvoločni, ki uničijo vse, kar jim pride pod zobe. Domaćini so bežali in pustili svoje premoženje »proparijsa«, samo da bi si rešili življenje. Nekci Braziljane je belega kolonista Lineangana opozoril na pretečo nevarnost se pravčasno, vendar se je je-ta odločil, da bo branil svojo farmo do zadnjega Anglež je v treh letih divjanja v Braziliji premagal sušo, poplave in epidemije ter je bil prepričan, da bo premagal tudi »rdeče hudiče«.

LUJDE SO BREZ MOCI

Lineangan je tedaj uvidel, da je obramba neizvedljiva. Bežati pa niso mogli več. Farma je bila obkoljena z vseh strani in umik je bil nemogoč. Preostala je še edina rešitev — odpreti zatvorilnice na reki in poplavi vse ozemlje. Farma sama bi ostala nepokotodovana, ker je ležala na vzhodni strani. Do zatvorilnice pa je bilo tri kilometre, skozi neozdrjene množice mravelj. Lineangan se je zavedal, da lahko samo on to stori. Preden so vsigali zadnjo zalogo nafte, je Anglež obul visoke gumijaste škornje in si nataknil rokavice, obleko pa je močno natrl z narjo, ki mraviljam snrdi — v skrajnem primeru pa bi sam sebe zažgal. Oči si je za-

V Jakopičevem paviljonu je te dni pomembna razstava štirih tržaških slikarjev: Avgusta Cernigaja, Bogdana Groma, Jožeta Cesarja in Avreljia Lukežiča. Razstava zasluži, da si jo vsakdo ogleda. Naša slika predstavlja »Balka« Bogdana Groma: »Mlekarija v burji.« O razstavi berite članek na 7. strani

vojunske službe ni bilo težko. S svojim avtomobilom se je odpravil kam na deželo in oddajal svoja poročila. Radio-aparat je nato zapel in se vrnil v urad. Visok položaj v nemški vojski mu je odprl vsa vrata. Ker mu je bilo poverjeno oskrbovanje vojske in je moral zaradi tega dosti potovati, tudi njegovi stiki z ameriškimi in angleškimi vojniki niso bili težki. Samo enkrat je malo manjkalo, da Scotland niso odkrili. To je bilo po zavezniškem izkrcanju. Ko je oddajal s svojega avtomobila poročila, se se mu nenadoma približali trije nemški vojaki in anteno ni utegnili pravčasno skriti. Ni mu preostalo drugega, kakor da je vse tri ubil.

Njegov največji podvig, za katerega si je zaslužil tudi visoko britansko odlikovanje, pa je bila informacija o nemškem napadu na Sovjetsko zvezo, ki ga je napovedal preden je kdor koli mogel misliti na to. »Napad na Rusijo je mogoče pričakovati v prihodnjih sto urah« — to je bilo Scotlandovo poročilo, ki je bilo neprecenljive važnosti ne samo za Veliko Britanijo, marveč za vse svet. To je bilo 18. junija 1942. Downing Street je bil presenečen. 22. junija so Nemci napadli Vzhod.

Ko je leta 1945 Hitler dal ukaz, da je treba strogo kaznovati vse defetistične oficirje, se (Nadaljevanje na 2. strani)

Faruko ne mružo

V italijanskem pristanišču Genovi obstaja klub lastnikov izletniških ladij. Bivši egipčovski kralj Faruk, ki živi v Italiji, je prošil, da ga sprejmejo za člana. Vodstvo kluba je njegovo prošnjo odbilo.

varoval z ošali, v ušesa in nos pa si je natisnil brončasta. Tak se je pojavil pred napadali. Tixel je, izogibač se drevesom in gronovju. Mravilje so pohiteli za njim. Na polovici poti je že začutil njihove ostre zobe. Že je bil pri zatvorilnici in zagrabil ročico, ki je bila polna mravelj. Mravilje so mu prilepele lesti po obrazu in stisnile je zobe, da mu ne bi prišle še v usta. Medtem pa je voda črta v kanal. Že po nekaj minutah bo poplax.

Sele sedaj je junaki branitelj začutil silne bolečine zaradi ugrizov požrešnih mravelj. Vedel je, da je izgubljen, vendar pa je tekel nazaj, kar so mu dopuščale moči. Kmalu je bil pri reki, vendar vanjo ni smel, ker bi postal žrtev krokodilov. Kri mu je bila iz obraza, srce mu je razbijalo kot nakovalno in ognjeno obrambna črta je bila še zelo daleč. Ne bo vzdržal. Vse iztrpan se je zapletel v veje in padel. Mravilje so ga popolnoma oopkrile. Ni mogoč več vstati, s skrajnim naporom »svoje volje« je odprl oči in videl, da je ogrožena prepreka tik pred njim. S poslednjimi močmi se je v »navratilnosti« odleki pogrnal naprej in se nezavestno zgrudil. Ko se je ovestil, je opazil, da so njegove roke in noge na več mestih do kosti ogolodane s tunkin nasmehom je dejal: »Bekel sem vsem, da se bom vrnil. Vedel je, Farma je bila rešena.

Kaj sedaj?

Po nekaj dneh neumornih razprav v Bruslju, ki jih je vse svetovno javno mnenje spremljalo pažljivo, kot le malo katero mednarodno konferenco, so se zunanji ministri šestih držav »Male Evrope« v njihovi pomočnici razšli. Sporazumeli so se samo o splošnih ciljih držav EOS in ugotovili, da se nasprotne mnenja — francosko na eni strani in mnenje ostalih petih držav na drugi — niso prav v nobeni točki približala. Z drugimi besedami, bruseljska konferenca se je končala s popolnim in nedvoumnim neuspehom.

Položaj, ki je s tem nastal v Zahodni Evropi ni prav nič zavidljiv. Mendès-France, ki je s svojimi amandmaji skušal doseči, da bi postala pogodba o EOS sprejemljiva tudi za francosko skupščino, je naletel na nepopustljivo stališče predstavnikov ostalih petih držav, ki so, razen Italije, pogodbo že ratificirale. V kopici tujih komentarjev o izidu bruseljske konference je tudi mnogo takih, zlasti v Nemčiji, ki valijo krivdo za neuspeh na Francijo ali celo na Mendès-France. Navidez je res tako: Francija se edina trdno upira izvedbi načrta, ki ga je pred 4 leti predlagal Plevén. Vendar pa je treba pripomniti, da je načrt o Evropski obrambni skupnosti v sedanjih obliki, za današnji svetovni položaj, res nekoliko zastarel, ker je v mnogem preozek in ne upošteva nekaterih osnovnih razlik med posameznimi evropskimi državami, ki bi jih bilo treba odpraviti, predno bi postavili takšno nadnacionalno zgradbo; zato je škoda, da je Mendès-France naletel na tolikšno nezumevanje ostalih držav.

Toda to položaja ne spremeni. Po konferenci v Bruslju so se znašle politične koncepcije obeh zahodnih velesil v precejšnji zaganji. V času pred konferenco sta Velika Britanija in ZDA izvajali pritisk na Francijo z grožnjami, ki jih sedaj morda ne bo tako lahko izpolnili: med temi sta priznanje suverenosti Zahodni Nemčiji mimo Francije, ustavevito pomoči Franciji (to velja za ZDA) itd. Rim čaka neprijetna naloga ratificirati sporazum o EOS v septembru, ko se sestane skupščina (uredili so stvar tako, da bi lahko počakali na to, kaj bo storila Francija). V Zahodni Nemčiji se sedaj postavlja vprašanje, kaj bo s suverenostjo in oboževanju, ki ima še toliko nasprotnikov v Evropi. Nekateri nemški komentatorji celo predlagajo neposreden vojaški sporazum z ZDA, s čimer bi se izognili EOS in Atlantskemu paktu ter tako dosegli svoj cilj. V največji zaganji pa je seveda francoska vlada, ki je zaradi neuspeha v Bruslju ogrožen celo njen obstoj, če se pa to ne zgodi, bo vsekar morala iti pred parlament s starihim besedilom sporazuma o EOS, za katerega pa je malo upanja, da bi bil sprejet; v tem primeru bi bila EOS dokončno pokopana. Edino evropsko glasno mesto, kjer so novico verjetno sprejeli z zadovoljstvom (komentarjev še ni) je Moskva, ki čaka na odgovor na svoj predlog za skličenje konference o evropski kolektivni varnosti.

Številna posvetovanja, ki se vrstijo po bruseljski konferenci v vseh evropskih glavnih mestih, pričajo, da skušajo na usak način preprečiti dokončni polom načrta o EOS; tudi je verjetno, da francoska skupščina o EOS ne bo še takoj glasovala, ampak bo počakala, kako se bodo stvari odvijale v prihodnjih nekaj tednih. Ni pa arogant, kaj se da po tako temeljiti izmenjavi stališč, kot je bila v Bruslju, še napraviti. Možne so le še večje garancije s strani Velike Britanije in ZDA Franciji, moralo bo pa tudi nekoliko popustiti pri ostalih držav podpisnicah pogodbe o EOS. Vsekaror je namreč jasno to, da bo treba poiskati neko novo pot za združevanje Evrope — bodisi v obliki spremenjenega sporazuma o EOS, bodisi v kakšni drugi obliki — ker je brez udeležbe Francije vsakršna resnično evropska politika nemogoča.

Nadaljevanje s 1. strani

Višek spretnosti ameriške protivohunske službe

Je Scotland zabaval s tem, da je denunciral svoje kolege, ki so mrmrali in izkušali pokum. Izvedel je, da so bili mnogi od njih justifikirani: to je bil pač drug način vodenja vojne proti sovražniku. Hkrati pa je to dvigalo njegov ugled in popolno zaupanje v človeka, zvestega nacistični stvari.

Sele ko so se Sovjeti pojavili pred vrati Berlina, je Scotland prišel misliti na beg. Tudi ni bilo lahko priti iz Berlina, ki je bil obkrožen s deset tisoč fanatičnih mladih hitlerjancev. Mnogi oficirji so poskušali pobegniti, pa so jih Hitlerjevi mladinci neumljivo pobili. Tudi Scotlanda je na obronku Berlina ustavila skupina nacistične mladine. Scotland je prišel za strojno in streljal. Učil jih je devet in si odprl pot iz Berlina. Prišel je do ruske obrambne črte, kjer sta ga zagrabila dva sovjetska vojaka in ga odpeljala na svoje postojlo. Scotland je skušal poveljujočemu oficirju dopovedati, da je Anglež, vendar je s tem izvalil je smeh in psovke prave nacistični itd. Zapril so ga v ujetniško taborišče skupno z drugimi ujetniki, toda dva dni nato so ga spet poklicali pred nekoga visokega oficirja sovjetske obveščevalne službe. Scotland mu bo do smrti hvalčeval. Povedal mu je svojo zgodbo in zahteval, da o tem obvesti Kremenlj in Churchill. Sovjetski oficir mu je obljubil, vendar ga je opozoril na posledice, če bi se dokazalo, da je Anglež. Scotland je vztrajal. Mislil so tudi, Angliji so ga izkrali povsod. Mislili so že, da je mrtev. Nobenega sledu niso našli za njim. Ko je prišlo v London sporočilo sovjetskega generalnega štaba, je Churchill brzojavil direktno Stalinu. Nekaj dni nato se je Scotland vkrval na letalo, ki ga je pripeljalo v štab maršala Montgomeryja. Montgomery mu je prišel osebno naproti in ga šaljivo pozdravil: »Wie geht, Herr Fritz?«

Aleksander Scotland je zadnje oblekel uniformo, ko je moral kot priča nastopiti na procesih proti Kesselringu in v. Mannsteinu. Med svojimi najbolj dragocnimi dokumenti čuva Churchillovo pismo z naslednjimi besedami: »Ko sem v svojem govoru dejal, da nikdar prej kakor v tej vojni ni bilo toliko ljudi v zavezniških tako malo ljudem, sem mislil predvsem na vas.«

- Izdaja časopisno-založniško podjetje SZDL »NAS TISK« v Ljubljani, direktor Rudi Janžaba. Ureja uredniški odbor. Glavni urednik Branko Babič, odgovorni urednik dr. Dušan Savnik. Tiska tiškarska »Slovenskega poročevalca« v Ljubljani, predstavnik Franc Plevén.
- Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva ul. 1 (prilifce), pošti predal 150. Telefon 23-522 do 23-524 (interni številka 33).
- Narodni odelci: Ljubljana, Kardeljeva ul. 1, telefon 21-822. Narodni celoletna 900 din, polletna 480 din, četrtletna 280 din, mesečna 80 din. Posamezno številka 28 din.
- Oglasi odelci: Ljubljana, Kardeljeva ul. 1, telefon 21-822.
- Številka tekočega računa pri Narodni banki 601-T-428.

Obisk pri kralju petroleja in korana

NEKAJ VTISOV IZ DEŽELE IBN SAUDA

— Nimajo drugega kot kamele! Okoli mize se je širilo ironično mrmranje. In pooblaščen predstavniki močeno ameriških petrolejskih družb je po posvetovanju s svojimi tovariši, pustil nespremenjen ta mali paragraf pogodbe petrolejske koncesije v Arabiji: »Prevoz petroleja je v prvi vrsti pridržan za Arabce.«

Preteklo je dvajset let. Nedavno je bila ustanovljena arabska družba za prevoz petroleja: razpolaga z modernimi petrolejskimi ladnjami s skupno 500 tisoč tonami. To brodovje bo očitno pobralo ves višek surove nafte, ki ne morejo spraviti po prekorarabem natočevanju.

V začetku stoletja je bila Arabija še divja puščava, po kateri so divjali bolj med posameznimi plemeni in pustošili razbojniki. Noben tujec ni mogel brez nevarnosti za svoje življenje prodrati v to deželo, zaprti slehernemu napredku.

Ko je v začetku zadnje zime umrl kralj Ibn Saud, ki so ga Angleži imenovali »Napoleon puščave«, je zapustil svojemu sinu, sedanjemu kralju Saudu, kraljestvo (veliko kot tretjina Evrope), ki je glede pridobivanja nafte na tretjem mestu na svetu.

Sredi 20. stoletja je kralj Ibn Saud dvignil iz peska nov narod. Po stoletja fantastičnega jezdarjenja, epopeja junških dejanj kot v kakšnem viteškem romanu je ustvarila ta dužev.

Ibn Saudu so potekala otroška leta v znamenju porazov, zagrenjenosti in maščevanja. Njegovo rodbino, ki je v 18. stoletju vladala nad srednjo Arabijo, je pregnala sovražna rodbina. Desetletni hodovi kralj je moral s svoji pobežati iz prestolnice svojih prednikov iz mesta Rihjad in zapustiti svojo palačo. Zatočišče so našli pod šotiri revnega, divjega puščavskega plemena. Pri njih se je dečko naučil rokaviti z mečem in prezrati smrt.

Ko mu je bilo šestnajst let, je na čelu stredstih vojakov, sorodnikov ali prijateljev skrivaj vrl v palačo guvernerja Ben Ajlana, starega sovražnika svojega očeta. Odrobil mu je glavo, nakaar ga je mesto Rihjad navdušeno pozdravilo kot svojega kralja.

ob Rdečem morju dežela romarjev, ob Perzijskem zalivu pa dežela petroleja.

Meka je duhovna prestolnica Arabije. Dokler niso odkrili petroleja, je 300 tisoč romarjev, ki so vsako leto obiskali Meko, za kraljestvo predstavljalo glavni vir dohodkov.

Če je Ibn Saudu uspelo združiti Arabijo pod svojim žezlom, če je iz nemirne dežele, polne roparjev, napravil najbolj varno deželo na svetu, kjer je krepost obvezna, tega ni dosegel samo s pomočjo svojega meča.

Ibn Saud je ustanovil versko bratovščino »Bratje združeni v Allahu«, katere nauk je zahteval dobesedno izpolnjevanje koranskih predpisov.

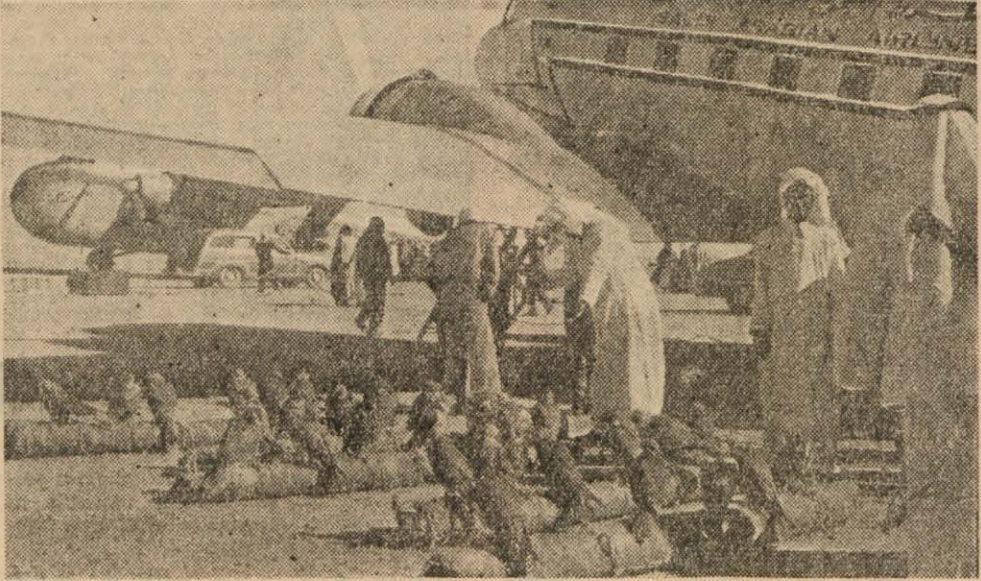
V vsej Saudovi Arabiji je sedaj življenje urejeno po koranu. Glasba je prepovedana, prav tako ples, kino, gledališče in sploh vsakršna predstava in umeznost.

S tatovi je stvar zelo preprosta. Kogarkoli dobe pri prestopku, mu odsečejo roko. Če ponovi, pride na vrsto druga roka, nato noga, leva, nato desna.

Arabijski izvrše manj zločinov v enem letu kot v Parizu v enem dnevu. Ta nepopustljivi moralni red je zednil kraljestvo. Ibn Saud je svojemu narodu stajno obljubil, da ga bo zato Allah bogato poplal. In po naključju so leta 1938, ko je bil vzpostavljen red, odkrili petrolej.

Dahran, petrolejska prestolnica, je v dveh letih zrasla iz tal puščave: prefabricirani bungalovi, prodajalne, stadioni, plavalni bazeni, živobarni mali paviljoni z vrtovi. V tej prestolnici stoji emir Ben Jalvi, najstranejši princ Arabije. Z neumljivo strogo disciplino je petrolejske polje očistil banditov, ki so tu pustošili pred tridesetimi leti.

Arabian-American Oil Company izplača kralju Saudu več kot 60 milijonov dolarjev na leto. Proizvodnja nafte narasta. S petrolejem in zlatom, ki se kot reka steka v blaginjo kralja, prihajajo velike skušnjave Zahoda. Cela družba, ki že stoletja ni spremenila svojega načina življenja, je v nevarnosti, da se zruši pri stiku z modernim svetom.

V Saudovi Arabiji se slikovito mešata vzhod in zahod. Ob modernih letalih Ibn Saudovih letalskih prog čakajo sokolarji s svojimi pticami na odlet

Stari kralj vojščak, ki je preživel pol stoletja v samih opopah, je leta 8. novembra umrl v postelji. Premagal ga je šele mrtvoud. Ibn Saud je izmed svojih šestindesetih sinov izbral za svojega naslednika Ibn Sauda, ker mu je izkazal največ ljubezni in junaštva.

Novi vladar je pobožen in se strogo drž predpisov korana. Opustil je stari palačo svojega očeta. Svojo rezidenco ima dobrih deset kilometrov od prestolnice Rihjad v palači Nasna, pravilni stavi, ki je enako kot mesto zrasla sredi puščave.

Rihjad je najbolj nenavadno mesto na svetu. Je kraljevo mesto. Njegovih 100.000 prebivalcev živi od njega in zanj. Vsaka oseba, ki vstopi v mesto, postane v tistem trenutku vladarjev gost. V palači je miza vedno pogrnjena. Kdor koli hoče, lahko vstopi, se usede in je. Rihjad je nekak Versailles sredi puščave, čigar hiše in palače iz zemlje in peska se tope kot sladkor v dežju, ki pada le dvakrat, trikrat na leto. Je središče pozornosti vseh plemenskih glavarjev, ki jih na tisoče hiti tja, da si v avdiciji pri kralju izprosijo kakšno uslugo.

Kralj Saud bi rad iz Rihjada napravil mesto, katerega predniki so prišli iz Kantona. Neki Američani, pa še druge ljudi iz skoraj vseh kotov zemlje vidimo na tem gomazem, procvitajočem otoku.

Rasne pregraje? Kaj podobnega ni v Singapuru, če izvzamemo nekaj redkih ekskluzivnih klubov, v katerih se shajajo bodi samo Evropeci bodi samo Azijci. Te omejitve so pa mrtvice v celoti. Pojdite v kateri koli nočni lokal — v lukuzno restavracijo ali kino —

Kralj je svojo deželo zavaroval s koranom. Ta svežnji papirjev je moderni tehnik onemogočil dostop.

Nenadno bogastvo v nčemer ni spremenilo življenja kralja Ibn Sauda. Stari kralj je še dalje živel kot prel, kot beduin pod šotorum, kadarkoli se je ponudila priložnost, v Arabijo je dovedel pripeljati le nekaj strojev, ki naj bi ojačali življenje njegovemu narodu, ne da bi ga preveč zmedli v njegovih običajih: avtomobili, letalo in moderna občevalna sredstva radio in telefon.

Kraljevske palače se niso spremenile. Dvajseto stoletje jim je dodalo le ventilatorje in klimatske naprave.

ANGLIJA NA ČELU

V prvih šestih mesecih letošnjega leta je v avtomobilski proizvodnji v Evropi na prvem mestu Velika Britanija. Izdelali so 380.000 novih avtomobilov (lani v istem razdobju — 280.000). Na drugem mestu je Zah. Nemčija z 243.000 vozili (lani 169.000) in na tretjem Francija z 219.982 (lani — 183.225). Avtomobilov torej res ne manjka.

— V dvajsetem stoletju smo, gospodi! —

Arabija ne pozna niti bankovcev. Edni denar, ki je v obtočku, so zlati in srebrni kovanci. Največjo kraljevo koncesijo napredka predstavlja železnica, ki veže njegovo prestolnico Rihjad z Dahranom v Perzijskem zalivu, središčem pridobivanja petroleja.

Stari kralj in njegova rodbina pa je kljub razkošju porabil le malhen del tega, kar se je stekalo v blaginjo. Večji del dohodkov je potrošil v tujini. Meč in koran sta mu omogočila, da si je pridobil oblast nad Arabijo. Z zlatom, ki mu ga je prinašala nafta, si je pridobil vpliv v muslimanskem svetu. Postal je bankir vseh arabskih dežel. Še nedavno je Saudova Arabija poselila Siriji več milijard.

Tak način pridobivanja vpliva ima tudi svojo slabost: sredi vseh svojih bogastev in sredi plavaj petroleja je Arabija ostala revna in zaostala dežela. Smrt starega kralja je pustila precej teh problemov nerešenih in sedaj s silo zgodovinske nučnosti težijo njegovega naslednika, kralja Ibn Sauda.

Saud se je odpravil z Združene države in Evropo. Primerjal je tradicije svoje dežele z dinamizmom Zahoda. Pred njim je nezmerno težava naloga. Stiri milijone nomadov in malomeščanov, uklenjenih v stolatne običaje, mora povesti v dobo tehnike. Denar ima, nima pa ljudi. Tehnikov ni mogoče ustvariti na polje.

Kralj mora vsaj glede tega sprejeti pomoč tujcev. Toda Arabija bo takol zavrnila tehnično civilizacijo, če bo ta »civilizacija« zanj pomenila zaslužnje po neki tuji vele-sili.

KDO BO ZDAJ VSEGA KRIV?

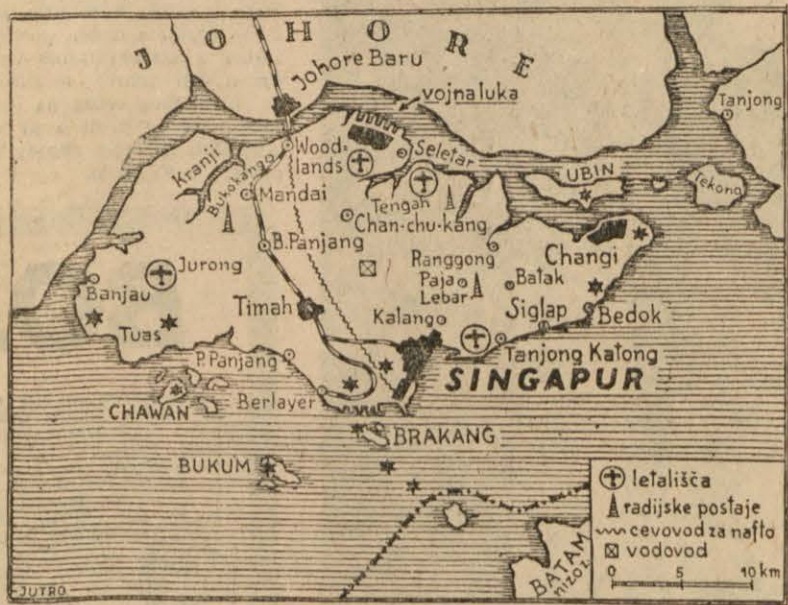
Ko je francoski ministrski predsednik slobesno razglasil avtonomijo Tunisa in je bila sestavljena tudi vlada, so se celo med njenimi člani pojavile nove skrbi. Neki minister, dolgoletni voditelj tunizijskih nacionalistov, je veliko skrb izrazil takole: »Dosedaj je bilo vse zelo lahko. Če je bilo v deželi kaj narobe, je bila vsega kriva francoska vlada. Zdaj pa bomo mi za vse odgovorni.«

ČUDNA ZAHVALA

Vlada Vzhodne Nemčije je nedavno spreminila svoje stališče do ameriške pomožne akcije za poplavlence. V glasilu nemške sovjetske cone »Neues Deutschland« je bila objavljena oficialna zahvala vlade za ameriško pomoč, rečeno pa je bilo tudi nekaj, kar kaže, da hoče vzhodnonemški režim maslo in kruh izkoristiti v — diplomatski not. »Neues Deutschland« piše namreč, da je Demokratična republika Nemčija pripravljena na vse razgovore med enakopravnimi vlada. Tako je zapisano, čeprav vlada ZDA še ni priznala vzhodnonemške vlade.

Singapur

ključ Malaje

METALSKO PODUZEČE
„Joža Vlahović“
ZAGREB, TELEFON 37-969
ZAGREB, ILICA 69
POLIVINIL ODELEK
OBLAGANJE
železnih in betonskih rezervoarjev za kisline v industriji
PREOBLAČENJE
železnih in lesenih kadi za galvanizacijo
MONTAŽA POLIVINIL CEVOVODOV v industriji za kisline
IZDELAVA
raznih tehničnih predmetov iz polivinila po načrtih ali vzorcih
IZDELAVA
sanitarne armature
IZDELAVA
metalnih konstrukcij
KO OBIŠČETE ZAGREBSKI VELESEJEM, OGLASITE SE TUDI PRI NAS!
Na razpolago smo Vam z vsemi informacijami!

povsod hote našli pomešane vse rase. Preden sem zapustil Singapur, so mi privedli stanovski tovariši banket v hotelu, katerega lastnik je Kitajec. Za isto mizo je sedelo 10 ljudi iz najrazličnejših krajev sveta. Reporter iz Travnora v Južni Indiji se je šel s udeležnikom, katerega predniki so prišli iz Kantona. Neki Evrajčec v ponosnem portugalskim imenom (Portugalski so bili prvi evropski naseljenci na Malaji) si je napival s Sikhom, katerega glavo je držal turban. Neki Škot je prišel skupaj z Čelnikom.

Vsi ti ljudje imajo mnogo skupnih navad. Vsi govorijo angleško, kljub vsem razlikam v običajih in veri se dobro razumejo in so veselji, da lahko skupaj gradijo nov Singapur. Napredek je danes v Singapuru večji kot kjerkoli drugje v južnovzhodni Aziji. Ob ohali se dvigata dva nebotalniška, edena z 21 in drugi s 23 nadstropji. Ona sta last Kitajcev, načrte so pa izdelali Angleži. V njihovih izvrstno zračenih uradih so trdke raznih narodnosti. Moderne tovarne, ki izdelujejo vse mogoče stvari od brezalkoholnih pijač in kitajskih omak do konzervnih škatel in otročjih cevi, se vrstijo ob Bukit Timah cestni in ob glavni cesti Johore, ki vodi proti malajski celini z njenimi nepreglednimi gumijevimi plantažami in rudniki kostira.

Gospodarski Singapur procveta. Ne poznajo brezdelnosti. Za primer krize je pripravljen načrt za prelojanje nespecializiranih delavcev za specializirane poklice. Pred vojno ni bilo nobenih političnih strank in nobenih volitev. Danes pa že poslušata z večino izvoljena zakonodajni svet in mestni občini svet. Indijski, kitajski, malajski in britanski mestni svetovi razpravljajo o mestnih problemih in sklepajo o novih zakonih. Načrt za splošno volilno pravico so že znatno napredovali. Eden od glavnih problemov, ki ga bo treba rešiti v bodočnosti, je politična povezava med vlado Singapura in Malajsko federacijo.

V singapurskem predmestju Tiong Bahru, nedaleč od mrgoleče zloglasne kitajske četriti, je desetine hišnih blokov veselo pobarvanih

POLITIČNI PORTRETI

Predsednik Mehike proti korupciji

Državni predsednik Mehike, zveze 28 držav, Adolfo Ruiz Cortines bo imel letos 1. decembra za seboj že tretjino svoje, po ustanovi za 6 let določene funkcije dobe, bremenijo pa ga je vse velike skrbi, kakor takerat, ko je nastopil svoje mesto.

Predsednik Cortines je državljanom Mehike predvsem obljubil, da bo iztrebil močno razpredeno korupcijo. To njegovo napoved so državljani sprejeli z dobrodušnim nasmehom, kajti takih napovedi so bili vajeni že od vseh prejšnjih režimov, spoznali pa so, da so se tudi med mnogimi revolucijami in meščanskimi vojnami spreminjale samo metode in koristniki tradicionalne korupcije.

Predsednik Cortines pa se je zelo energično in tudi praktično lotil velikega dela. Po njegovem predlogu je zvezeni parlament sprejel zakon, po katerem je moralo nad 250 tisoč zveznih uradnikov od predsednika in ministrov do zadnjega sluge nekje pri pošti natančno popisati vse svoje premoženje. Prav tak popis mora predložiti tudi vsak uslužbenec, ko zapusti svojo službo in če ugotovijo, da si svojega premoženja ni mogel pridobiti z rednimi dohodki, ga kličejo na odgovornost. Kaznovanih je bilo že več korumpiranih državnih namestencev, ki so si pridobili s podkupovanjem in z drugimi oblikami korupcije veliko premoženje.

Pod predsedstvom Cortinesa je danes v Mehiki korupcija državnih organov ne samo brez nekdanjega tihga pokroviteljstva ob izgovoru, da se po starodavni dediščini nekdanjih režimov proti podkupljivosti uradnikov ne da na bitro ničesar storiti, temveč tudi pod zelo strogim nadzorom posebnih ustanov in organov, ki jim daje navodila sam predsednik države. Predsednik Cortines daje tudi sam najboljši vzgled državnika, ki ni nikdar izkoristil svojega položaja. Po svojem 30-letnem javnem delu ima samo šeromno malomeščansko premoženje, medtem ko so njegovega prednika Alemanja Valdese prištevale med največje bogatejše sveta.

Mehika, ki se je šele v 19. stoletju rešila španske oblasti in je tudi potem med svojo samostojnostjo ostala fevdalna ter od plemenskih in razrednih razlik razkožerona država, pa danes ne samo zaradi tega, temveč tudi zaradi kulturne zaostalosti velikega dela svojega prebivalstva se ne more imeti pravice koristiti od prizadevanja svojega predsednika. Domači in tuji politiki, ki skeptično gledajo tudi na boj državnega predsednika proti korupciji, menijo, da so bile tudi razne korupcijske metode nekdanjih višjih državnih organov deželi koristne. Korupcioniisti na važnih mestih so si sicer nagrabili veliko premoženje, poslovne zveze, ki so jih imeli z znanjnim svetom, pa so bile vendarle tudi izdaten vir državnih dohodkov. Danes ni več takih poslovnih zvez, poleg tega pa je tudi lani in letos dolgotrajna suša zelo omejevala izvoz bombaža in živine ter zahtevala dosti večji uvoz koruze in živila. Tudi zaradi korejskega premirja je bil izvoz Mehike močno omejen. Tako je ves program predsednika Cortinesa naletel na mnoge težave, iz katerih bi bilo najboljši izhod tesnejše gospodarsko sodelovanje med Mehiko in ZDA ter napredek industrije v Mehiki, ki pa je šele v razvoju.

NE RAZBURJAJ SE

„DIVKA“ BO TAKOJ PRIPRAVLJENA

MLSTO ŠOTOROV

Poletna rezidenca tisočih letoviščarjev iz vse Slovenije

Rovinj je razen Pulja edino mesto istrske obale, ki ga veže z našimi kraji železnica. Prav ob morju se ustavi vlak, ko sopihajoč prevozi vso Istro od severa do juga. Iz vozov stopajo utrjeni potniki — od Ljubljane do Rovinja je osem ur in več. Toda komaj najdejo vsak svoj šotor in se prvič namočijo v morju, jih utrujenost mine.

Morje! Vsa koletna želja tisočev, bolj ali manj potrebnih južnega sonca! Po vojni je postalo tudi nam Slovencev, mnogo bližje. Prej je bilo pravica predvsem petičnih, prva leta po vojni pa so se zgrinjale na njegovo obalo množice delavcev, nameštencev in mladine. Avtobusi in tovorni avtomobili so brzeli tja dol proti jugu dan za dnem. In kdor od teh deset tisočev je preživel tam sončen dan brez burje, si bo leto za leto želel svidenja s tem čudovitim svetom sonca in vode do koder seže pogled.

Zmaga je pripeljala Istro v naročje domovine. Torej ni čudno in je prav, da z njo navezuje vse tesnejše stike. Mi in ona, vsi moramo občutiti, da smo eno. Z letom v leto se ta navezanost krepi. Ko so bili uklinjeni v regresi in so se razni ugodnosti izletni skrčili, so začeli ljudje preiščati, kako bi vendarle prišli na morje. Pa so uganili: podimo taboriti! In ko so izbirali kraj, se je večina odločila za Rovinj. Tebe in priljago pripelje tja vlak, kar je še najudobnejše in najcenejše. V Rovinju lahko sproti kupuješ v trgovinah in na trgu, kar ti je treba za kuho. Borovi gozdovi segajo tam prav do obale. Česa bi še hotel? Sončen, dehteč borov gaj in zgoča morsk obala!

PENZION 100 din NA DAN!

Najbolj so zadel železničarji: pripeljali so v Rovinj na stranski tir nekaj voz, ki niso v prometu, in si v njih uredili kar udobne kabine. Saj najbolj škoda se zdi človeku tistih stotakov, ki jih izda za spanje; spíš, ne zavedaš se, sanjaš, pravzaprav si odsoten, vsaka ura te nezavedne prisotnosti v hotelu te pa le stane dva, tri kovačiči. Železničarji, ki so se menjavali v skupinah na deset dni, so si po svoje »izorganizirali« pesen st. stanovanjem in hrano in letovišcarsko takso vred za 100 din na dan.

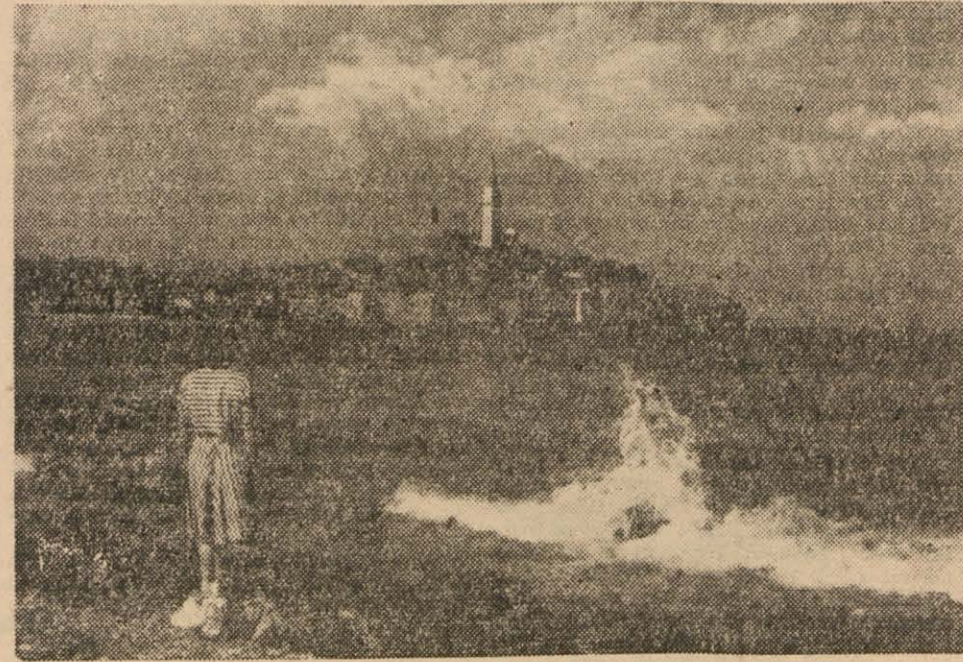
Takoj za postajo, v senci borovih gajev, so cele vasi šotorov, kot da so letos in ne pred tisoč leti prišli Slovani do morja. To ti je življenje! Ni dneva, da ne bi prihajale sem nove trume tabornikov in da ne bi druge odhajale. Ljubljanci, Kranjanci, Mariborčani, Korošci, Dolenjci... ni več okrajja, ki se ne bi imel svojih ljudi v tem mestu šotorov.

POČITNIŠKA ZVEZA SLOVENIJE

Največji tabor ima Počitniška zveza Slovenije. Odlični šotori, lepa lega, udobna ležišča, dobra kuhinja — in vse to za majhen denar. Discipline prav toliko, kolikor je njemu treba, nobenega pretiravanja. Počitnice so vendar namenjene počitku in sprostitvi duha, da bo krepkejši jeseni ob novih naporih. Tabor je kot vas s središčem, kjer sta uprava

in kuhinja, in z zaselki, ki segajo globlje v gozd, v tišino.

Ce bi hotel naštetati vse tabore le tik za progo, bi komaj zmogel, saj so nekateri že pospravili svoja naselja do drugega leta. Počitniška zveza Kranj, Partizanji iz Maribora, Tabor Instituta za telesno vzgojo, učiteljski tabor, profesorski, tabor podjetja »Elans«, odbojkarji itd... Onkraj Rovinja na Katarini in na Crvenem okraju tabore spet drugi. — Putnik kampinj, Društvo prijateljev mladine... a tokraj za bolnišnico ob lepi plaži zdravniki... Samo slovenskih taborov je okrog Rovinja letos nad petdeset z več kot tri sto šotori. Le prijavitelj urad v mestu pa bi lahko povedal, koliko Slovencev se je izmenjalo v njih skozi vse poletje.

Pogled na Rovinj z obale, s kraja, do koder te pripelje železna cesta

Sprva se začudiš, ko srečaš tega in onega znanca, ko da si v Ljubljani pred pošto ali v Mariboru na Partizanski cesti. Potem se navadiš: saj si v slovenskem letnem mestu! Kaj bi drugega počel poleti skokalec Finžgar, če ne bi šel kar s celo svojo tovarno na morje! Tamle trenira svoje Ulagi! (Čudno, saj vendar vsako jutro govori po radiu iz Ljubljane!) Predsednik mariborskega Partizana Zlatko Zel se komaj otepa občudovalcev, ki ga vabijo iz tabora v tabor, da jim oddeklamira svojega »Funtka«. Trenerjev je kar cela vrsta: Longika, Bradač... Najlejša prilika za vsakogar, kdor se želi seznaniti z njimi. Poleti jih dobi vse na kupu v Rovinju. Razen njih pa še znamenitih Slovencev vsake baže: ljudi od filma, n. pr. Franceta Brenka, ljudi od peresa, n. pr. Ignaca Koprivca, zdravnikov, n. pr. dr. Sefa itd., itd.

»sploskvi« je jela plahneti. Namesto nje mi je vstajalo v duši spoštovanje do morja. Saj obsega tri četrtine zemeljske obale. V njem je toliko soli, da bi lahko prekrili z njo vso zemeljsko površino 47 m na debelo ali pa naredili iz nje vso Evropo in še kos Afrike. Razen soli je v morju še 35 prvih, med drugimi tudi 70 milijonov ton zlata. Se večje občudovanje pa nam mora vzbuditi domneva znanstvenikov, da je morje vir življenja: ko se je sekretost praocana na naši zemlji primerno znižala, se je pričela na toplem morskem dnu neorganizirana beljakovinska snov oblikovati, dokler se ni v mnogih milijonih let iz nje zgrnila bolj zamotana snov, ki je zmogla že »vsujati« — to se pravi, sprejemati iz okolice kemično preprostejšo snov in

jo pretvarjati v sebi enako materijo. Življenje na zemlji se je pričelo...
Jel sem razumevali, zakaj mi je zatrjeval kolega iz redakcije:
»Brez maske ne grem več na morje! Po večini so obiskovalci morsk obale kot slepci. Menijo, da poznajo morje, če zaplavajo nekajkrat na leto vanj. Pa so ga samo poudihali, spoznali ga še od daleč niso.«
Morsko dno je razgibano kot kopno: v njem so ravnine, stene, kotanje... Jadran sodi sicer med plitka morja, a je kar dosti globok: povprečno 250 m, na jugu po doseže tudi globino čez tisoč metrov, medtem ko je severni del globok do 50 m. Ves ta prostorni svet je obljuden, kot si na kopnem sploh ne moremo predstavljati. Dno je gosto poraščeno z najraznovrstnejšo floro vseh barv in oblik. Nanj so pričvrščene ali lazijo po njem neštete vrste živali. Nad njim pa, kot ptice na kopnem, plavajo bitja, ki jih je mnogo več vrst kot na kopnem: od najmanjših, enoceličnih bitij, ki jih morje v milijardah prenaša iz kraja v kraj in dajejo morju barvo, do orjakov, kakršnih kopno ne pozna. Življenje v morju se kaže v brezmenjem številu oblik, od svetilkajočih se nežnih klobučnjakov in rožnatih prozornih rastlinic, ki nikoli ne cveto, do brezobličnih spak, morskih hobotnic, ki vzbujajo človeku gnus in grozo.

SVET POD VODO

Prav zadnjo uro, preden sem zapustil Rovinj, sem se seznanil z Mariborčanom, zveznim trenerjem »Jendos«. O vsemogčem sva govorila, kako je učil smučanje v srbskih planinah in se srečeval z volkovi, na morju pa naletel že tudi na morskoga psa.

»Najbolj čudovito pa je morsk dno,« mi je zatrjeval. »Se niste bili z masko pod gladino? Potem pa o morju res nič ne veste. Škoda, da odhajate, posodil bi vam jo,« je dodal.

»Se pol ure je do odhoda parnika,« sem odgovoril. »Dovolj časa, da poskusim.«

Po vsem, kar sem prej zvedel in še zdaj o morju, mi je postalo neznanstvo žal, če bi moral oditi, ne da bi pogledal na njegovo dno. In čeprav je bilo zgodaj jutraj in je dišalo po burji, nebo pa je bilo tisti dan oblačno, sva se odpravila na obalo.

»Plavati in puške ne bova jemala, samo masko,« je rekel Jenda. »Za prvič je dovolj, če poskusite zaplavati pod vodo in se malo razgledate po dnu.«

»Se pol ure je do odhoda parnika,« sem odgovoril. »Dovolj časa, da poskusim.«

Po vsem, kar sem prej zvedel in še zdaj o morju, mi je postalo neznanstvo žal, če bi moral oditi, ne da bi pogledal na njegovo dno. In čeprav je bilo zgodaj jutraj in je dišalo po burji, nebo pa je bilo tisti dan oblačno, sva se odpravila na obalo.

»Plavati in puške ne bova jemala, samo masko,« je rekel Jenda. »Za prvič je dovolj, če poskusite zaplavati pod vodo in se malo razgledate po dnu.«

Ze sva bila ob vodi. Ko bi mi ne bilo toliko tega, da doživim še zadnjo uro nekaj lepega, ne bi tvegal hladne kopeli. Tako sem pa prav rad pustil, da mi je moj novi znanec pritrldil na glavo masko in me poučil, kako naj diham, ali bolj prav: kako naj ne diham in kam naj zaplavam.

Cez nekaj trenutkov sem se znašel v drugem svetu. Zares, dobesedno v drugem svetu. Prezvel me je čar neznanega in skrivnega.

To je bil moj prvi intimni stik z morjem, njegovim rastlinstvom in živalstvom. Bil sem preveč presenečen in začuden, da bi si mogel hladnokrvno ogledati moje nove znance in se jim predstaviti.

Primanjkovalo mi je sape — maska je bila preprosta, brez cevke za dovajanje zraka — in dvignil sem se na površino. Potisnil sem si masko na čelo in zadihal. Jenda me je vprašujoče pogledal, jaz sem pa rekel samo:

»Krasno!«

»No, le šel« me je spodbujal.

Globoko sem vdihnil in se spet spustil v vodo. Zdaj sem že bolj natanko opazoval. Dno je bilo ravno, toda zelo divje. Ostre, strme skale so kipele iz globine, med njimi so bile globoke vrtače. Vse je bilo gosto poraslo v »grmovje« in »drevjem« — z algami, s koralniki, tu in tam so cveteli iz dna nežno barvani cvetovi. A ti koralniki in cvetovi niso rastline, marveč živali, le njihov zunanji izgled je rastlinski. Koralniki žive v »kolonijah«, skupinsko izločajo trdo apnenčasto ali roževinasto ogrodje, ki se razrašča v prečune razvejane oblike ter veže posamezne živali v nerazdružno skupnost. Razmnožujejo se z brstenjem: nova živalca se ne odloči od kolonije, marveč ostane v zvezi s svojim rodod. Tako zraste cel trst, ki pri osnovi počasi izumira, zgoraj pa raste naprej v tisočih posameznikov, ki pripadajo stotinam pokolenj...

»CVETKA« — MESOJEDEC

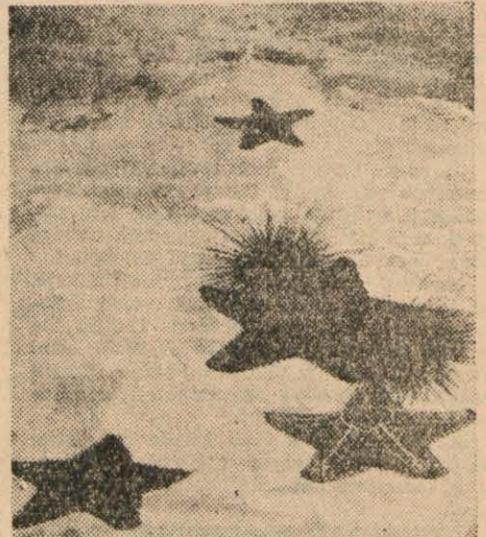
Med rastlinjem so se podile in pasle prav drobne in tudi večje ribe — srebrne, rdeče, modre, pisane. Zdaj je švignila mimo mene na desni večja riba, pa na levi, tik mimo glave. Dokler nisem pogledal pod površino, si nisem mogel predstavljati, da je toliko življenja v njem.

Ko sem spet pogledal iz vode, sem našel znanca, kako pozorno zre proti obzorju.

»Kadar se kdo potaplja, mora zmeraj drug stražiti. Nikdar nisi varen pred morskimi psom. Sicer je tukaj preplitvo zanj, težko bi se obračal, toda nikoli ne več...«

Potem sva masko zamenjala in sem »stražil« jaz. Prijatelj je zaplaval precej stran od obale, globoko potonil in cele tri minute ga ni bilo na spregled, da sem bil že v strahu zanj.

Ko se je vrnil, me je opozoril na morskoro vetrnico na neki skali, ki je štrlela iz dna

Tudi kaj takega najdeš na morskem dnu

skoro do gladine. Prinesel je z dna tudi kakih 5 cm debelega rakca in mi ga dal, naj ga ponudim vetrnici.

»Toda na prste pazite!« mi je svetoval.

Potopil sem se, kjer mi je pokazal, in zares zagledal na skali prekrasen živordec cvet. Njegovi drobni lističi so se nežno vdaljvali gibanju vode. V resnici pa to niso bili cvetni listi, marveč lovke okrog ust morske vetrnice — živali, ki je bila privesana s spodnjim delom na skalnato podlago. Po vsem telesu, predvsem pod lovkami, ima ta žival drobne vršičke, iz katerih poganja na tisoče nitk. Če se vetrnici približa riba, rak, morski pajek ali druga žival, lahko tudi večja od same vetrnice, jo ta poboža s svojimi lovkami. Vanjo požene iz tisoč nitk strup, ki žival omami ali celo usmrti. Vetrnica jo z lovkami omota, zveleče v usta in pojedina se začne...

Previdno sem ji ponudil rakca. Pobožala ga je in po nesreči zraven moj prst. Zivalco sem ji pustil, roko pa brž umaknil. Videl sem še, kako so tiste nežne cvetne lovke rakca počasi, ljubeznivo objele... Prst me je zapel, ko da sem se prav močno ožgal s koprivo. Dvignil sem se iz vode. Cas je bil, da se poslovim od morja. Snel sem si masko, se Jendi zahvalil, odločen, da tudi jaz brez maske ne grem več na morje.

DVA POMEMBNA INSTITUTA

Kako bi mogel iz Rovinja, ne da bi obiskal dva znamenita Slovence, Ptujčana dr. Martina Horvata, direktorja Instituta za kostno tuberkulozo, in Mariborčana dr. Miroslava Zeia, direktorja Instituta za morskobiologijo. Čudno naključje ali še kaj več je hotelo, da ju oba zanese usoda v hrvaško Istro, na čelo dveh zavodov državnega, celo evropskega slovesa.

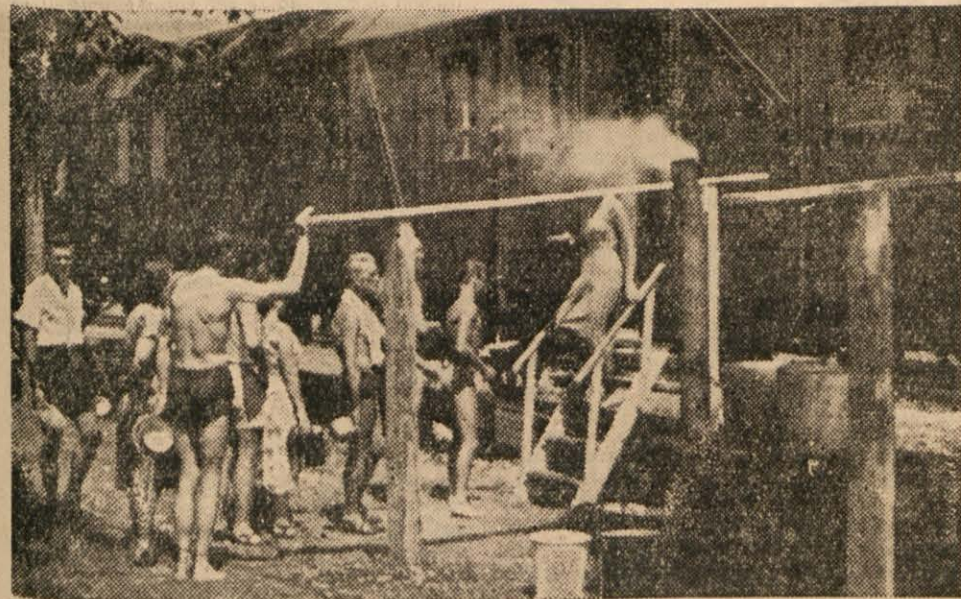
Sam obisk v Institutu oz. bolnišnici za kostno tuberkulozo zasluži temeljit opis, zato naj to pot vsaj bežno povem le nekaj o Institutu za morskobiologijo.

Ceprav je akvarij instituta le interes, namenjen študiju, so njegova vrata vsakomur odprta. In tudi do direktorja ni težko priti. Ugledni, ljubeznivi in opravičujoč se, da se ne utegne dolgo zadrževati, ti pove in razkaže več, kot si pričakoval.

Akvarij sicer ni zbirka faune za razstavo, ker se njegovi prebivalci stalno menjavajo, vendar bo pa laika seznanil z vrsto prečudnih bitij, na primer z morskimi skati, bodikami, morskimi mačkami in želvami. Institut ima tekočo morskoro vodo in je edini eksperimentalni zavod te vrste pri nas. Ima več oddelkov in v vsakem se sklanja nad akvarijem ali nad mizo po več biologov. Saj pride vsako leto sem po dve sto in več študentov biologije, od tega vsaj polovica tujcev iz Avstrije, Nemčije in drugod.

Zvonec na parniku je odzvonil, sireda se je jokajoče poslovila od Rovinja. Odmaknil smo se od obale in hitro, prehitro zdrseli mimo zaliva. Se en pogled nanj — tokraj Zeiev institut, onkraj zaliva bolnišnica, kakor kak gradič, a sredi zaliva, med borovimi gajmi mesto šotorov, slovensko mesto, ki čez poletje zraste in jeseni skopni — ostanje pa lepi spomini in vroča želja: Na svidenje!

C. Z.

Najbolj so jo uganili železničarji...

MORJE — VIR ŽIVLJENJA

Se letošnjo spomlad sem bil zelo skeptičen do morja. Kot Gorenjec, zaljubljen v gorske stene in zasnežene vrhove, sem mislil o njem, da je le dolgočasna, neskončna ploskev. Pa sem dobil v roke knjigo dr. Miroslava Zeia »Življenje našega Jadrana«. Predstava o

Izpod sita: Cena ni važna

Čitani vam ondan nedeljsko številko nekoga dnevnika in bolj iz »firbec« kakor interesa male oglašje: postavim: lačem sobo, prazno ali opremljeno. Plačam vsako ceno. Če bi imel kaj besede, bi dal ljudi, ki dajejo v dnevne časopise takšne oglašje, zapreti. V zaporu bi imeli več ko dovolj priložnosti za razmišljanje o kupnih in blagovnih fondih in o svojih sovražnih namelih, ki jih izražajo tako lahkomiselno s tremi kratkimi besedami: »Plačam vsako ceno.«

Sploh je lahko rubrika »Stanovanje« v malih oglašjih kaj počuna in celo zabavna. Včasih smo delili ljudi v sangvinike, kolerike, flagmatike in melanholike. Krasno presojate lahko ljudje, če berete takšne oglašje. Vnaprej veste, kakšen je kdo: vsaj takrat, ko daje oglašje; kaj se mu je hudega pripetilo itd. Na primer:

»Enosobno stanovanje zamenjam za dve ločeni sobi s posebnim vhodom.« Vidite, tu gre gotovo za človeka (različnih spolov), ki jena je sodišče priznalo, da nista za skupaj, nimata pa možnosti, da bi pravdorek sodišča tudi izvedla. Od mize sta sicer lahko prostro glede postelje. Sam poznaj tak primer. Ze leto in pol sta narazen, pa vendar še vedno skupaj. Da ne bi motili ločene žene, prihaja ponovi prav tihno čajno ne prespi pri »novi«, odhaja pa že okrog 5. ure zjutraj. Teško življenje! Zaupno mi je priznal, da nadoinkadi manjka-

joče spanje v pisarni: je v driniso bile službi in se mu to še kar posreči.

Protidržavna sta tudi tista dva, ki sta nedolgo tega dala oglašje: »Zakonca želita opremljeno sobo. Dava lepo nagrado, plačava po zahtevi.« — Kakor da zanj ni uredb in predpisov, ki urejajo stanovanjske najemnine, pa jo dvigata protizakonito.

Vodilni ljudje našega javnega in političnega življenja omenjajo pogosto še obstoječe usedline ne-revolucionarne malomeščanske miselnosti in prav inajno. Naravnost neverjetno mnogo je še tega med nami. Zopet najdete dokaz za to v malih oglašjih: »Soba isčeta stavejša zakonca pri boljši družini. Ponudbe pod »solidna.« — Kaj pravite! Včasih je bil inspektor »boljši« od pod-inspektorja in nadinspektor »boljši« od inspektorja. Po tej mentaliteti delavec — tudi še tako visokokvalificirani ne — nikakor ni spadal med boljši ljudi. In ker je tako, se pošlje ponudba pod »solidna«, k temu pa spada, da ob določenih urah vstajate, jeste, se umivate, hodite spat in opravljate — morda po navseh blagopokojnega presvetlega knezoškofa Jegliča — zakonske dolžnosti. Ko sem bil še majhen, teh fines družbene ureditve kot otrok proletarskega porekla še nisem razumel; sedaj se mi bolj in bolj svita in vse je v redu.

Tistemu študentu, ki išče sobo proti primerni nagradi in pravi v oglašju, da »cena ni važna«, pa ne bi odpustil kar tako. Kdaj

le slovenskim študentom cene niso bile važne! Daleč smo prišli No, naj le verjame: Ko bo došudiral in bo svčno tako »pameten«, da se ne bo odločil ne za kakšno v »intelektualno« ga izkoristijo. Tudi take reči lahko čitate za kakšne druge načine lažnega pridobitnega življenja, temveč za službo s plačo po tarinsem pravilniku ali kaj podobnega, bo že videl, ali so cene važne ali ne.

So pa med ljudmi, ki oglašajo

v tej rubriki, tudi veliki nalivneži. Kar poglejte: »Nujno potrebujem stanovanje. Ponudbe pod...« — Ej, ljubček, tega pa si teš mislo misliti, da je kdo med nami, ki nujno potrebuje stanovanje. Človek božji, enar živi na luni! Taki primeri pričajo res o čudovitih nalivnostih, ki je prišla za precej let prepozno na svet.

Tako berem in berem; se zabavam in jezim in obenem pozabljam, kje in kako živim. Pri vseh teh nalivnostih, bahaštih (cena ni važna!), zadregah itd. pa mi prihaja v misel žena, ki je na tem, da ji mož umre; marveč sicer še ni, lahko se pa to zgodil vsak čas. Vsa v skrbeh, kaj bo z njenim sedanjim stanovanjem, ki sestoji iz sobe, kabineta in souporabe kuhinje ter ostalih prostorov, me je vprašala: »Povejte mi, gospod tovariš, ali mi pripada po smrti moža, če sklene on sedaj najemno pogodbo, to njegovo stanovanje? Saj veste, kako je: po prvi uredbi pripada (kar malo se mi stori ob tej lepi besedi!) eni osebi ena soba, po drugi pa žena podeduje stanovanje po umrlem možu.«

Kaj bi vi odgovorili tej ženi, dragi bralc? Jaz sem ji povedal, da njenega vprašanja ne razumem in sem jo poslal na informacijski biro pri svetu za stanovanjske zadeve MLO Ljubljane. Presrečen sem, da kaj boljšega nisem mogel storiti; tam bodo že vedeli, kako in kaj.

Uporabljaj vedno le naše milo-proizvod TOVARNE MILA-KRANJ

Četrtek, 26. VIII. 1954

Za uspešno nego kože uporabljajte edino preizkušeno SOLEA KREMO

SOLEA krema

Proizvod. Tovarna „Zlatorog“ Maribor

Cikorka KAVIN NADOMESTEK

V Trogiru žive sorodniki angleškega kralja Henrika VIII.

Trogirska družina Delalle je uradno sprožila vprašanje dedovanja vojvodstva Somersetskega

Petnajsti vojvoda Somersetski, eden najvljudnejših in najbogatejših lordov Anglije, poslednji iz glavne veje družine Seymoure, je umrl brez moškega naslednika leta 1923. Zapustil je veliko bogastvo tako v sami pokrajini Somersets, kakor tudi v drugih predelih Anglije in drugod po svetu. Poleg velikega imetja je tudi večje število raznovrstnih tovarn, rudnikov, dvorcev, palač in celih mest.

Po dolgi in ostri razpravi v angleškem Gornjem domu (domu lordov) je postal šele po 20 mesecih njegov naslednik, kot šestnajsti vojvoda Somersetski, general sir Eduard Hamilton Seymoure, ker se mu je posrečilo dokazati, da je direktni naslednik polkovnika Francisa, sina mlajšega brata osmega vojvode Somersetskega.

Sin polkovnika Francisa, prednik novega šestnajstega vojvode Somersetskega, pred zakonom ni bil priznan, ker se je njegova mati poročila s polkovnikom Franciscem kot vdova, kasneje pa so ugotovili, da je bil njen prvi mož - pomorščak, za katerega dolgo niso ničesar vedeli, še živ. To je bil tudi vzrok, da zbornica angleških lordov ni v celoti takoj sprejela dokazov sira Eduarda Hamiltona o pravici do nasledstva vojvodstva Somersetskega.

27. aprila letos je umrl XVII. vojvoda Somersetski, sir Evelyn Francis Eduard Seymoure v londonski bolnišnici v 72. letu starosti, ki je leta 1931 postal naslednik svojega očeta, sira Eduarda Hamiltona Seymoure.

Medtem obstajajo verodostojne indicije, da so direktni pravi nasledniki vojvode Somersetskega v družini Delalle iz Trogira. Na podlagi zornih dokumentov so sedaj člani družine Delalle iz Trogira uradno sprožili vprašanje nasledstva Somerseta, čigar vrednost je danes velikanska.

Kaj je dovelo družino Delalle iz Trogira, da je sprožila vprašanje nasledstva vojvodstva Somersetskega in kakšne dokumente ima?

Trogirski zgodovinar in heraldik Jeronim Buffalis je sestavil leta 1976 seznam vseh plemiških družin v Trogiru, ki je znan v znanstvenem svetu pod imenom »Libro d'oro« (Zlata knjiga) ali »Giuca d'armi« (Grb knjiga). To knjigo je tedaj priznal in potrdil tudi beneška republika, služila pa je kot dokument o izvoru in pravih tamošnjega mestnega plemstva. Avtor je sestavil svojo knjigo na podlagi pisanih dokumentov, kakor tudi sam podarja v uvodu.

Po Jeronimu Buffaliju izvira družina Delalle v Trogiru iz družine Seymoure Somersetski iz Anglije. Kakor pri vseh drugih plemiških družinah opisuje Jeronim Buffalis tudi pri tej najprej grb, pod katerim je napis »Creglutiče (Kreljutič) — Dalle Ale. Grb predstavlja na rdečem polju dve združeni krili, pod katerima je polmesec. Pod grbom je zgodovinar opisal zgodovino družine, o kateri pravi, da izvira iz vojvodstva Somersetskega v Angliji, kakor je to trdi stranski pripadnik v Trogiru, lekarnar in alkimist Dalle Ale. Zgodovinar Buffalis piše nadalje, da je lekarnar in alkimist Dalle Ale, potem ko je prišel v Trogir, uporabljal svoj grb, se z njim ponašal in da je zapustil dokument, iz katerega je razvidno, da izvira njegovi predniki iz družine Seymoure vojvode Somersetskega v Angliji.

Angleška družina Seymoure je prejela vojvodski naslov Somersets leta 1545 med vladanjem kralja Henrika VIII, ki se je oženil z znano lepotic Jane Seymoure. Zanimivo je, da ni umrla pod okrutno roko Henrika VIII., kakor mnoge druge prav zaradi svoje izredne lepote, temveč je podlegla porodu, ko je zapustila svojemu možu Henriku VIII. edince, poznejšega Eduarda VI. V času mladoletnosti Eduarda VI. so opravljali kraljevske dolžnosti v Angliji Seymouri, ki so bili tako v direktnem sorodstvu z angleško kraljevsko družino.

S smrtjo Eduarda Seymoure leta 1552 so Seymouri izgubili vojvodstvo Somersetsko vse do leta 1669, ko so ga ponovno dobili (V. enciklopedija Brockhaus Vol. XVII. p. 525). Najbolj verjetno je, da je prav v tem času prišel v Trogir lekarnar Dalle Ale, ker se ob koncu 16. in v začetku 17. stoletja začenja v maticah župnije v Trogiru omenjati ime družine Kreljutič ali Dalle Ale. To pomeni, da se navedbe zgodovinarja Buffalija iz teh let potrjujejo tudi v maticnih knjigah. Nekoliko kasneje se je po zgledu drugih plemičev ime družine Kreljutič italijaniziralo v priimek Dalle Ale (Od krila). Danes namrcavajo člani družine Delalle ponovno praznovati za svoj priimek hrvaško ime Kreljutič.

Prevladuje mnenje, da so prvega Seymoura (lekarnarja) v Trogiru imenovali »Kreljutič« po njegovem grbu z dvema perutima, ki ga je imel na svoji lekarni oziroma hiši (v starohrvatskem jeziku se je perut imenovala »kreljutič«). V začetku 19. stoletja je nastal iz imena Dalle Ale priimek Delalle.

Tretja žena angleškega kralja Henrika VIII. je bila Jane Seymoure in od nje je izviral Henrikov edinec Eduard VI. Brat Janin je postal prvi vojvoda Somersetski, pa je morda njegov mlajši brat ali nečak bil oni Seymoure, ki je prišel v Trogir in je bil tu na glasu kot lekarnar in alkimist.

Prihod lekarnarja Seymoura v onem času iz Anglije v malo dalmatinsko mestoce Trogir ne more vzbujati začudenja, ker je bil Trogir v 16. stoletju na kulturni ravni kakor ostala mesta v Evropi, pa tudi v Angliji. (Stephen Gaselle: »Codex Traguriensis, Cambridge, et the University Press 1915. g. i. Dr. Ivan Delallo; Trogir, Putnik-Guide, Belgrade 1933).

Henrik VIII

Pravi vzrok odhoda tega Seymoura iz Anglije in njegovega prihoda v Trogir doslej iz trogirskih dokumentov ni znan. Morda so bili versko-politični razlogi (reformacije) in verski pretresljaji v Angliji v času Henrika VIII. ali čisto družinski. Buffalis piše na koncu, da je družina Kreljutič-Dalle Ale stoletja opravljala razne visoke službe in uživala velik ugled v Trogiru.

Medtem ko grb in zgodovina mnogih starih plemiških družin leže mirno v prahu arhivov in knjižnic, kjer so predmet raziskavanj posameznih strokovnjakov, heraldikov in zgodovinarjev, je zgodovina družine Kreljutič-Dalle Ale zbudila v najnovijem času veliko zanimanje tako pri samih članih družine Delalle kakor tudi v naši javnosti, pa tudi v svetu, zlasti po smrti petnajstega vojvode Somersetskega, poslednjega iz glavne veje družine Seymoure, ki je umrl brez moškega naslednika. Za ta primer so se zanimali pred zadnjo vojno tudi angleški novinarji in je o družini Kreljutič-Dalle Ale večkrat pisal in prinal fotografije beograjski časopis v angleškem jeziku »Souths Herald« 1937-1938. leta. Tako pravi eden izmed člankov tega časopisa med drugim:

»Ena izmed najbolj slavni britanskih aristokratskih družin ima danes neznanu siromasno družino, ki skromno živi v stari hiši Trogir na dalmatinski obali.«

Na podlagi podatkov v »Zborniku plemstva (leta 1938) in drugih zgodovinskih spisov, ki doslej še niso bili demantirani niti razglašeni za potvorbe, so začeli člani današnje družine Delalle resno se zanimati za to zadevo. V ta namen so skušali zbrati v smislu Angliji čim več dokumentov, pa so se povežali v Angliji po znanih in prijateljskih heraldičnih inštitutih, da bi se bolje osvetlila zgodovina in razjasnila ta primer. Ko je nastala druga svetovna vojna, so bila vsa ta prizadevanja seveda prekinjena.

Po osvoboditvi si je eden izmed članov družine Delalle dopisoval s XVII. vojvodom Somersetskim, sirom Evelynom Franciscem Eduardom Seymoure. Sedemnajsti vojvoda Somersetski piše med drugim članu družine Delalle: »... Povsem je mogoče, da more biti to, kar pravite v svojem pismu o vaši družini, zares resnično.« Ali 21. decembra 1933: »... Zahvaljujem se vam za poslani mi prepis vašega pisma od 3. VIII. t. l., ki najbolj jasno pojasnjuje položaj glede naše družinske zveze.«

Vojvoda je izrazil tudi željo, da bi obiskal Dalmacijo, kar je razvidno iz njegovega pisma od 20. julija 1933: »Mnogo me zanima, ker slišim, da je družina Delalle naslednik skupnega prednika Seymoura... Jaz sem vedno stremel za tem, da bi videl Dalmacijo

in če mi bo to mogoče, vas bom zanesljivo obvestil... Vaš vdani Somerset s. r. Duke of Somerset.«

Dopisovanje se ni nadaljevalo, ker je vojvoda hudo zbolel. Londonski »Times« je prinesel 27. aprila leta 1934 vest, da je umrl

Pogled na Trogir

Falk in Johnny preizkušata živce svojih Dancev

Zgodba, ki morda ne velja samo za Dance

Nemška industrija dela s polno paro, Nemci služijo denar in nemška marka spada med redke dragocene valute Evrope. In ker Nemci že od nekdanje rade potujejo, ni zato nič čudnega v tem, da nemški turisti spet preplavljajo vse evropske države.

V Jugoslaviji je letos nemških turistov vse polno in naši ljudje jih povsod sprejemajo zelo gostoljubno kot sploh slehernega tučca. Seveda se med njimi najde med tisoči tudi kak sitnež, da celo kak prevzetni nasilnež, kot n. pr. tisti nemški visokolec, ki je v Begunjah na Gorenjskem žalil spomin naših padlih talcev.

Mi v Jugoslaviji smo z nemškimi gosti na splošno zadovoljni, manj pa z našimi gostinskimi podjetji: z upravniki in natakarji, ki v lovu za devizami in napitninami nečesto ničesar slišati o domačih gostih, kadar je le količaja tučcev.

Vse drugačen odmev kot pri nas je pa vzbudila poplava nemških turistov v svetu. Najprej so se vznemirile zaradi slabega obnašanja nemških turistov v tujini same nemške oblasti. Nemški generalni konzulati so namreč začeli bombardirati nemško zunanje ministrstvo s poročili o kaj nesposobnem obnašanju nemških turistov v Parizu, Rimu, Kairu in drugih mestih. Se celo v Francovici Spaniji, ki je še izza nacističnih časov zmeraj bila nemško usmerjena, so španski listi pričeli priobčevati protestna pisma španskih bralcev proti domišljavemu obnašanju nekaterih nemških turistov. — Na Holandskem so se kar izneveda pojavili na nemškem jeziku sestavljeni lepaki »Deutsche unerwünscht« (Nemci nezaželeni), tako je šlo mirnim holandskim meščanom na živce oblastno postopanje nemških turistov.

Najprej je zaskrbelo tako obnašanje nemške liste. Frankfurtski ter Hamburgski veliki dnevniki, ki poznajo čudno nprav svojih nemških meščanov, ko so se sprehajali nekje v tujini, so še pred začetkom sezone z velikimi senzacionalnimi naslovi opozarjali nemško ljudstvo, da se Nemci v tujini obnašajo kot pravi naduti neolikanci. Pisali so nadalje, da taka duševna nemška meščanska reva jemlje ves kredit nemškemu narodu, ki si ga je po vojni z zagrinavo pridnostjo pridobil; še so dodali nemški listi v previdnem opozarjanju, da Nemci ne smejo pozabiti, da je preteklo komaj dobro desetletje, odkar so se nemški turisti motorizirano sprehajali po Evropi in da se ta stara Evropa zna kaj hitro spomniti, če bi ga sedaj nemški turisti s kako feldvebelsko oliko opozarjali na nekatere neljube črte v značaju nemškega meščanstva.

Nemška javnost obravnava vsako zadevo s temeljitostjo in so vedno pisanje velikih nemških listov spravili pred nemški parlament, pred Bundestag, in pripravili zakonski načrt, na podlagi katerega naj bi dobil nemški turist svoj potni list in potrebno valuto šele takrat, ko bi napravil izpit iz spodobnosti in obnašanja dobrega Evropejca — ne samo Nemca »über alles«.

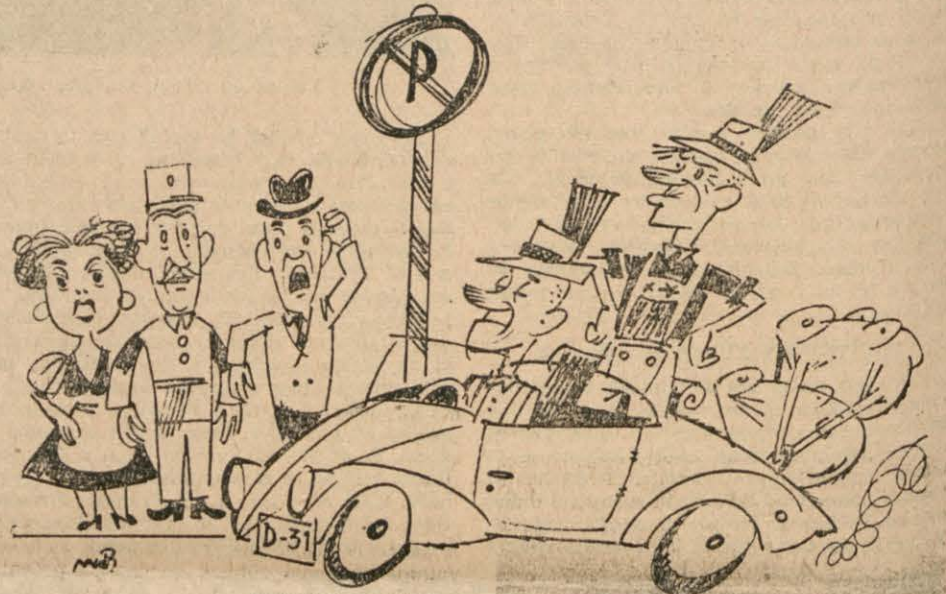
FALK IN JOHNNY IZZIVATA

Dva danska novinarja: Falk Rønne, kronist, in Johnny Bonne, fotoreporter, oba urednika nekega popularnega Kodanjskega dnevnika sta hotela dognati, do kam sega potprežljivost Dancev od nemških turistov. Saj je pač znano, da so ljudje po vsem svetu,

in da smo tudi mi v Jugoslaviji, bolj prizanesljivi do tučcev kot do domačih ljudi.

Falk in Johnny sta šla torej korajžno na pot preizkuševati temperaturo potrpežljivosti Dancev do gostov iz Nemčije. Odpeljala sta se v Hamburg in kupila tamkaj nemški »Volkswagen« z nemško registrsko tablo. Obkleka sta na suhe, kosmate novinarske noge kratke zašepane irhovke. Ta čudovita hlačna umazanija je visela na širokih naramnicah, okrašenih z vtkanimi očnicami in drugimi sumljivimi cvetkami. Na glavo sta povzela dva zelena klobučka z gamsovima čopičema, »gamsportoma«, na noge gromozanske gozderice, na suha pleča še ogromnejša nahrbtnika, toda kaj naj bi vam še nadalje opisovali nemško kamuflažo teh dveh danskih novinarjev, ko pa pozna to opremo vsa Evropa od Markovega trga v Benetkah do ozkih ulic v španski Sevilli. Marsikdo od nas Slovencev se domišljavo ponaša s tako okusno »čisto gorenjsko« narodno nošo doma in v tujini. Evropejci zahodnih držav le škodoželjno mežikajo nad tako dobrim okusom nemških turistov.

Tako po nemško našemljena sta naša Falk in Johnny odpeketa la s svojim Volkswagom

nazaj na Dansko. Govorila sta seveda samo nemško, obnašala sta se prav kot dva nemška turista in skušala izzivati dobrohotno potrpežljivost svojih danskih rojakov. Povsod, kjer je stalo prometno znamenje, da se ne sme parkirati, sta nalašč parkirala, in najraje sta se vozila po prepovedani smeri enosmernih cest. Toda nič jima ni pomagalo: potrpežljivi danski prometniki! so se jima s sveto potrpežljivostjo nasmihali s simpatijo. Nikjer nista mogla spraviti nikogar v jezo. Ko tudi to ni pomagalo, se je Falk lažljivo in mogočno širokoustil v neki danski vasi, da je že tamkaj bil kot nemški okupacijski soldat med vojno. Tudi ta baharija ni spravila ljubeznivega nasmeška s širokih lic danskih kmetov. Zvečer sta pristorkljala z vso svojo kramo v hotel. Vrtarju, ki je zahteval od njiju dokumente, sta se neumno smejala v obraz in odmahovala z roko »ach, was!« Bilo je že okoli polnoči in trudno

sir Evelyn Francis Eduard Seymoure XVII., duke of Somerset, v 72. letu starosti.

Sir Evelyn Francis Eduard Seymoure je bil poročen z Edith Mary, hčerko zadnjega Williama Porckerja od Wirtington Halle Derbyshire, ki ga je preživela. V zakonu sta imela tri sinove in eno hčer. Dva sinova sta umrla pred očetom, tako da je družinsko dostojanstvo prešlo na tretjega sina majorja lorda Seymoura, ki se je poročil leta 1951 z Givendoline Colliete, hčerko zadnjega majorja Y. C. C. Thomasa Brude-a. V zakonu imata enega sina.

Člani trogirske družine Delalle, ki se na podlagi zgodovinskih dokumentov imajo za direktne in edine prave naslednike XV. vojvode Somersetskega, so po mnogostevnih ponovno uradno sprožili to vprašanje in pričakujejo, da jim bo pravica do nasledstva priznana, ker doslej nihče ni poskušal pobiti verjetnosti njihovih argumentov, niti XVIII. duke of Somerset, sir Evelyn Francis Eduard Seymoure, ki je nedavno umrl. All bodo v svojem prizadevanju uspehi, bo pokazala šele bodočnost. Mate Ljubiš

hotelsko osebje je v naglici pospravljalo, ploča na štedilniku se je že davno ohladila. Toda Falk in Johnny sta terjala svojo normalno večerjo: toplo juhuco, pečenko, kavo itd. Potrpežljivo so kuharji odprli hladilnik, izvlekli iz njega jedila, potrebna za večerjo, kurjili v štedilniku, kietar pa je stekel v kiet po steklenice mozelkana in rizlinga. S konjsko diplomacijo sta preizkušala utrjene živce gostincev: »Mislija sva, da naju ne marate, ker sva Nemca.« Toda flegmatični upravnik je mirno in pohlevno odgovorjal: »Oh ne, za nas so vsi turisti enaki.«

Drugo jutro sta ta dva ironična posamecnika slabih tujih običajev zapeljala svoj Volkswagen na neki splav, ki jih je na Danskem vse polno za prevoz ljudi in vozil med neshetimi otoki in skategati. Spravila sta se na pravolase in plavavce mlade danske frkije. Če vsaj pri domoljubnih čustvih najini Danci ne izbruhnajo, tako sta premišljevala, potem ni ničesar pomagati, ker je pač naša danska potrpežljivost res brez dna. Nista delala dekletom nobenih ustreznih komplimentov, temveč le venomer gonila svojo, kako gresta polagat šopke cvetic na grobove nemških soldatov, padlih v borbi proti danskim partizanom. Toda celo tem frkljam sta se

smilila in ena se je celo ponudila, da gre z njima polagat vence na grobove.

Po tem poslednjem propadnem poizkusu izzivanja je rekel Falk Johnnyju: »Te Dance morava prijeti pošteno za vrat in jih dobro prestreti, drugače ne bo šlo.« Ob prvi priložnosti sta zavozila s svojim Volkswagom kar na pločnik in tamkaj parkirala. In še to ni bilo dosti. Spravila sta se na prvega bližnjega Danca: »Parkirati na pločniku je prepovedano, kajne?«, sta ga izzivala. Ta je potrpežljivo odmahnil: »Oh, saj to ni nič, malenkost!« Nato mu je Johnny zabrusil z vso robotstvom: »Kakšni pridikani osli se vi Danca!« »Prav res«, mu je odvrnil Danec, »to je mnenje, ki ga imajo Nemci že od zmeraj o nas.« In še sta Johnny in Falk s primeri največje neolikanosti preizkušala potrpežljivost svojih danskih rojakov, toda vse njune groboti so odstavale od Dancev kot gumijaste kroglice.

»A tako, ste prišli.«

»To je naš novi zaupnik,« je prihujeno pokazal name inspektor Kraus.

Himmler me je pogledal, a le za hip; nato pa je bilo videti, kakor da gleda preko svojih ramen. Pripomnil je:

»Prišli ste pozno, a prišli ste.«

»Da, sem odvrnil.«

»Kaj vas je pripeljalo do tega?«

»Spoznal sem svojo zmoto in potegnil zaključke, sem razložil.« Sklenil sem si priboriti pravico, da živim v Novi Nemčiji.«

»Kaže, da ga je srečala pamet,« je pripomnil inspektor Kraus.

Himmler je pogledal proti stropu, ne da bi se zmenil zame, in dejal:

»Veseli me.«

»Hvala!« je rekel Kraus »Heil Hitler!«

»Heil Hitler,« sem pristavil še jaz — kot odmev.

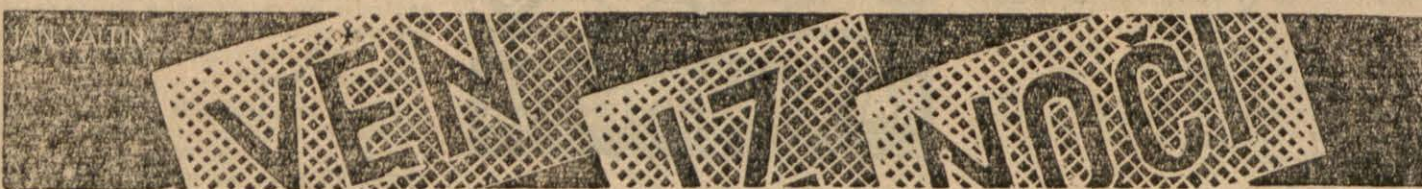
EGOIST
CHOCOLAT BRANDY
EXTRA SPECIAL
JADRANSKA ROSA

To o naše nenadkritivne specialitete

PAZITE NA ZAŠČITNI ZNAK!

Poskusite naše sadne sokove:
ORANŽA, LIMONA, VIŠNJA
IN ANANASI!

URAD 16 F

Sledilo je še več dni, ki sem jih prebil na gestapovskem glavnem štabu. Previdno sem hodil svojo pot sredi labirinta smrtnih vozlov. Nase sem nehal gledati kakor na človeško bitje, katerega neskočljiva predprava je v tem, da blodi in dela napake. Nobena reč ni bila nič vredna, le dejanja in misli, ki bi lahko pripeljale do kakršnega koli konca; to je bila vojna, polna zvijač in zased, v kateri sem bil hkrati general in zadnji vojak. Dejstvo, da sem s čisto preprosto prodajo dobil od enega poglavitnih ljudi v kominterskem »aparatu« dve sto dolarjev, je onamljala gestapovske šefe. Zaradi svojega spoštovanja do G.P.U. v splošnem in zaradi Riharda Jensena posebej so v meni gledali izredno dragoceno najdbo. In tako sem dobil svojo bitko, ki sem jo izpeljal do čisto konca sta, proti vsej spretosti in vsemu sumničnemu policijske sile, ki so se je na svetu najbolj balli, nacističnega Gestapa.

Neko aprilsko jutro se je pred hüttensko ječo ustavil odprt, dol in nizek avtomobil. V njem so se pripeljali inspektor Kraus in še dva gestapovska funkcionarja. Kraus je prišel v mojo celico. V roki je nosil poravnik.

»Nate, mi je dejal. «Oblecite ta povrpnik preko svoje jetniške obleke. Z nami greste v Berlin.«

Drveli smo iz Hamburga s hitrostjo sto kilometrov na uro. Opoldne smo bili že v

Berlinu, pred velikanskim, na novo zgrajenim poslopjem Gestapa. Sli smo skozi tri ali štiri kontrole, pri katerih so rjavosrajniki pregledovali poverilnice vseh, ki so imeli kaj opraviti v tej trdnjavi groze. Inspektor Kraus in njegova spremljevalca sta morala pustiti pri eni teh kontrol tudi osebne dokumente in podpisati neko prijavnico, preden so jima dovolili dalje.

Kraus se je napotil k vratom z napisom: Poročevalski urad — oddelek 16 F. Skozi veliko sobo, kjer so sprejemali radijska poročila in drugo, v kateri je nekaj pisalo na stroj okoli sto ljudi, smo po tihem hodniku prišli do vrat, na katerih je pisalo: »Vstop prepovedan.« Vstopili smo in se znašli v majhni, toda udobno opremljeni pisarni. Človek srednjih let, mirnega in prikupnega obraza je sedel v usnjemem naslanjaku in pil kavo. Ne da bi vstal, je stisnil roko inšpektorju Krausu. Ko sta spregovorila nekaj besed, so se oči tega človeka obrnile name. Bile so to skrivnostne, sive, nepredirne oči; nenadoma pa se je nasmehnil in mi dejal: »Nikdar ne izdajate našega zaupanja. Naj se zgodi kar koli, našega zaupanja nikdar ne izdajate.«

Prikimal sem, zroč mu nepremično v oči. »Ce ste v tujini,« je nadaljeval, »nikdar ne iščite zvez z uradnimi predstavniki Reicha. Nikoli ne hodite na poslastična ali na konzulate. To ne pomeni, da boste tam delali sami. Naše oči, naši pomočniki so vsepovsod. Ne poskušajte izdati naše zaupanje. O posledicah takšnega dejanja nam ni treba razpravljati. Saj jih poznate. Izpolnjujete svojo dolžnost kakor Nemec.«

»Da, gospod.«
»Pa podrobno, gospod nadinspektor,« je tedaj zamrmral Kraus.

»Ah, saj res! Plačevali vam bomo tri sto mark mesečno, v denarju dežele, kjer boste, vsakega prvega. V primerih, ko nam bodo vaša poročila omogočila ujeti kakega izdajalca, ki so ga iz tujine poslali k nam, vam bomo dali posebno nagrado sto mark. Vaša prva naloga bo, da se vrnete v urad za ponarejanje onega Jensena v Kjöbenhavnu. Zvedeti hočemo, kdo uporablja ponarejene potne liste in pod kakšnimi imeni. Hočemo, da dobite gumijaste in kovinske žige, ki jih uporablja Komintern v svojih ponarejenjskih središčih. Sicer pa nam pošiljajte vse, kar vam pride v roke: tiskan material, šifre, korespondenco, resolucije, vzorce pisave, naslove, imena, kraje sestankov, podatke o zvezah in ljudeh, ki bi bili pripravljeni delati za nas, z eno besedo, vse, kar slišite ali vidite, pa bi moglo biti za nas zanimivo. Ko se boste tam dobro vpeljali, vam bomo dali druge konkretne naloge. Schreckenbach bo v Hamburgu z vami uredil vse podrobnosti o vaših zvezah z nami in vam dal, če bo potrebno, sposobne pomočnike.«

»Storil bom vse, kar je v moji moči, da bom iz te igre napravil za vas peklinski ples,« sem pomislil v srcu, na glas pa sem dejal:

»Soglašam, gospod.«

Sestanek je bil končan. Inspektor Kraus me je odpeljal na drugi konec poslopja. Tam me je rjavosrajnik zaprl v majhno, prazno sobico brez oken in dejal: »Počakaj.«

»HIMMLER VAS HOČE SPREJET!«

Prijazna služabnica mi je prinesla jedi. Kasneje je prišel krojač ter mi vzel mero. Nato so me spremljali v kopalnico, od tam k brivcu, nato pa na zdravniški pregled. Dobil

POD NOŽEM U DŽUNGLI

MOŽ — LEOPARD

Par sto metara od mogega prenočišča je stalo nekaj domaćinskih koliba. Razočaran in ogorčen sem si dejal, da takšne kraje ne bom dopustil. Odlučno sem se odpravil k kolibam, da bi povedal domaćinom, kako so me najbrže okradli tuji, ki so vedrili pred dežjem. Prosti sem jih tudi hotel pomoći. Tedaj je pretrgal tišino oster in pretresljiv človeški krik, nato drugi, že bolj pridušen. Potem je bila džungla spet tiha. Ob takih priložnostih čepi domaćini, prevzeti od groze, v ničevi varnosti svojih ilovnatih koč. Ali je leopard vdrl v kakšno koč, da bi našel človeško žrtev? Ali jo je že odnesel? Ali pa so to možje — leopardi, ki se jih ljudje še bolj boje, ker se po starem praznovanju, znajo izpremeniti v krvoločne zveri, ki kruto ubijajo in požirajo svoje sovražnike? Mož — leopard je strahovit stvor! Pod hipnotičnim vplivom čarovnika ubije svojo žrtev z železnimi kremplji, ki jih ima pritrjene na roki pod prsti, razpara ji grlo in srka kri. Kakor pravi leopard, ki je okusil človeško kri, ždi negibno ob strani svojega plena in rije po strašni rani. Slišati je samo grozno žrenje, vmes pa glas zadovoljstva, ko prede in gode kakor mačka.

Ko so slišali krik, so srca domaćinov brčkone trepetala. Morda so ugibali, če bo zver pustila sled, kakor jo je lev, ki je pred dnevi odnesel žensko v svojih moćnih zobeh s tako lahkoto, kakor nosijo levi mlade divje praćike, ki jih lovijo in ubijajo po nepregledni Afriki.

CAROVNIKI

Temni predeli zemlje so polni nepojmljive krutosti. Belci mislijo, da vladajo črnice. Pa jih ne. Carovniki jih vladajo. Carovniki imajo moć, da razpolagajo nad človeškim življenjem. Njihov vpliv je skoro vedno slab. S tem, da podpirajo praznovanje, vzdržujejo svojo moć. Neizprosno izloćijo vsakega človeka, ki poizkusi nasprotovati njihovemu vplivu. Tako so od pamtveka držali ljudstvo v železnem vijaku in so v kati zadušili vsako njihovo naspotno hotenje. Gorje pustolovski duši, ki bi se jim usodila upirati! Carovnik ugonobi s »črno magijo«, strupom ali pa pošlje nad njo moža — leoparda.

Tudi jaz sem napeto prisluhnil kriku in pomislil, da življenje primitivnega črnca ni nikdar varno. Nevarnost, da ga napadejo sovražniki, je vedno visela in še visi nad njimi. Mož, žena in otrok so živeli v neprestani nevarnosti pred smrtjo in suženjstvom. A kakor žival, ki brani mladića in zaseduje tistega, ki ga je ugrabil, tako sem tudi jaz gorel v nestrpnosti, da bi zbral nekaj črncev in pričel nemudoma zasledovati tatove. Zaklical sem domaćinom, naj pridejo ven. Udarjal sem po vratih, ki so bila pritrjena pri vhodu v koč s prećim kolom namesto zapaha. Prosil, rotil in zapovedoval sem, naj vstanejo. Razlagal sem, za kaj potrebujem

njihovo pomoć. Grobna tišina je vladala v bornih kolibah, kakor da ne bi bilo v njih živega bitja. Brčkone so od strahu zadrževali dih. Bali so se noći, bali so se zveri, bali so se smrti. Strah pred ugrabljenjem, mućenjem, izmalitčenjem in umorom jim je stiskal grlo.

Ni mi preostajalo drugega, kakor da sem s silo odrinil vrata in s silo, kakor sem pać vedel in znal izvelkel moške ven. Nekateri so se skušali otepati; s prvim sem imel najveć posla. Drugi so se vdali v usodo in dobili zaupanje, ko so doumeli, zakaj jih potrebujem. Klicali in bodrili so sami tiste, ki so

koć. Kakšna telesa so imeli! Pri vsakem gibu so se natezale njihove gladke mišice pod črn lesketajoćo se kožo. Po telesni dovršenosti so bili slajni ljudje, po energiji, odpornosti in moći brez primere v Afriki.

Njihova spretnost pri odkrivanju sledi je bila ćudovita; zdelo se je, da lahko vohajo milje daleć in najdejo koćekć dlake v najbolj zarasli gošćavi. Nenadoma so zaznali, da bomo kmalu došli Sudanca. Prićeli so se smećati in njihova naglica se je podvojila. Zrak je bil poln napetosti. Nobenega dvoma ni bilo, da bomo tatove kmalu došli. Tedaj so moji ljudje na ves glas zavrećali in so se

Kralj Zounon Meje v vsem svojem dostojanstvu

se še upirali in v kratkem času sem imel precejšnje število nagecev okrog sebe. Vodil sem jih v koč, kjer sem prenoćeval, razlagal z besedami in kretnjami, kaj se je zgodilo, kajti moje znanje jezika Sango je bilo pomanjkljivo. Doumeli so kljub temu. Nato sem izloćil starejše ljudi, ostali pa naj bi šli z menoj za tatovi. Tudi vaški čarovnik me je prosil, naj ga pustim doma, ker je prestar, ponudil pa se je, da bo našel sled, ki nas bo peljala do tatov. Ko so moji pristaši že dober čas brezuspešno iskali stopinje, ki naj bi nas privedle na pravo sled, sem končno privolil v njegovo ponudbo. Prebrisanec je pričel pesati med namu, globoko vdihnil in gledal oblake, končno pa poćenil in sklonil glavo, kakor da bi nekaj iskal ali vohal za nećem. Res je našel malo luknjo v zemlji, v katero često pobegne kaća ali miš. Prićel je sipati pesek vanjo in pri tem tako temeljito pljuval in rotil, da so ga domaćini verno in napeto opazovali. Toda čarodej je presegel moje upanje. Pokazal nam je brez oklevanja sled, ki nas je vodila v džunglo, kjer so stopinje postajale bolj in bolj jasne na neizhojeni zemlji. Po desetih minutah smo že dospeli do neizpodbitnega dokaza, da se ni motil. Bil je to moj kovćek, v katerem sem imel dnevnike z beleškami s potovanja in druge papirje. Tatovi so odprli pokrov z dvema ali tremi urezi noža, katerega konica je šla skozi srce kralja Zounona iz Dahomeja, namreć na sliko, ki mi jo je ta poklonil in ki je ležala na vrhu kovćka. To sliko hranim še danes kot spomin na noć, ki bi se zadril v mene, če bi se prebudil tisto noć malo prej, kakor sem se.

POD NOŽEM U DŽUNGLI

Sele sedaj pri dnevnih svetlobi sem spoznal, kakšne korenjake sem ponoći vlekli iz

spustili v tek. Tudi jaz sem tekel na vso moć, ne glede na to, da sem bil bos.

SPOPAD

Kljub temu sem zaostal, ko so oni zdrveli naprej, poskakovali med dirom visoko v zrak in vihteli sulice.

Tatovi so bili pripravljani. Namesto da bi se udali, so srdito napadli. A val napada se je hitro ustavil ob mojih atletskih Sarah in pričelo se je bitje in zabadanje. To je bil pogled! Ko sem se približal, je stopil proti meni črnc z odvratno grdim obrazom, toda njegovega obraza nisem gledal, veliko bolj me je vznemirjalo kopje, ki ga je držal v roki. Z nećloveškim krikom je skoćil proti meni, da bi me podrl s kopjem. Bil sem neoborožen in sem vedel, da ne smem pričakovati usmiljenja. Ze je dvignil sulico, a šlo mu je navzkriž, spotaknil se je na ovijalki in teledni po tih, ko sem se zagnal nanj in mu iztrgal kopje, da je zletelo par korakov daleć od naju. Branil se je kakor zver, ko sem ga zgrabil s podvojeno moćjo, da je stokal ob bolećine in besa. Segel je po nož ob pasu, a tudi tega je imel v roki samo par trenutkov. Tudi jaz sem imel svojo šolo v takšni borbi in revćek ni bil več nasprotnik rokoborca, ki se je izpopolnil v vseh aspektih te discipline v palaći Berlitz v Parizu. Nikdar se nisem sprijaznil s »catch - as - catch - can - om«, ugajal mi je bolj grško-rimski stil borbe, a to pot mi je vendar dobro služil. Po nekaj minutni borbi sem ga držal z eno roko, z drugo pa sem vlekli liane k sebi in ga zvezal od nog do glave. Ko sem se zasopel vzravnal, sem opazil enega od svojih ljudi s sulico v prsih, ki je klećal na tleh in stokal. Stopil sem k njemu, toda na tleh sem uzrl orjaka z odrezano glavo. Grozen je bil pogled na mrtvo truplo Sudanca. Ranjenec mi je povedal, da mu je

NE POZABITE, DA JE OD 3. DO 14. SEPTEMBRA TEGA LETA

ZAGREBSKI VELESEJEM

EDINI MEDNARODNI SEJEM U FLR JUGOSLAVIJI

600 jugoslovanskih razstavljalcev in razstavljalci iz 16 tujih dežel bodo razstavili na tem sejmu nad 4400 proizvodov! Ves čas velesejma bo u Zagrebu nekaj zanimivih prireditvev. Tako da boste lahko spojili poućno z zabavnim.

Oćerjeni popusti:
25% NA ZELEZNICAH, 25% NA LADJAH IN 25% NA AVIONIH!

PRIDITE TOREJ U ZAGREB, oglejte si Zagrebski velesejem in videli bote dejavnost vse Jugoslavije!

mož vrgel sulico v prsi, nakar mu je on odrezal glavo. Rekel je tudi, da pripadajo tatovi najnevarnejši skupini morilcev iz Sudana.

Ta prizor je vplival name strahotno. Prvić sem videl ćloveka, ki je bil ubit v borbi, poleg tega pa je bil tukaj še sin poglavarja, ki je imel sulico globoko v svojem telesu. Rad bi mu pomagal, a nisem vedel, kako naj jo potegnem ven, ker so imele te sulice robove, kakor trnek za ribe. V takšnih stvarih sem silen bojazljivec. Nikdar se ne bi mogel oćloćiti, da bi mu jo potegnili ven. Prićakoval sem tudi, da bo vsak trenutek umrl. Smilil se mi je na vso moć. Kopje mu je prodrlo v prsi od zgoraj navzdol prav na mestu, kjer je noć zadel kralja Zounona. Pogledal sem naokrog, da bi videl, kaj je z drugimi. Tedaj se je ranjenec pričel bližati ujetniku, ki je bil zvezan. Zaćul sem obupne krike: »Akbar, Akbar! za mojim hrbtom — Sara je hotel zvezanega Sudanca umoriti z nožem. Zakrićal sem mu, skoćil k njemu in ga zgrabil za roko, v kateri je držal noć. Prepovedal sem mu moriti. Tedaj so se vrnili ostali vojšćaki s prtijavo in ujetimi tatovi. Vse razen enega so polovili. Izdril so ranjencu sulico z grobo silo, jaz pa sem mu zadrgnil okoli prsi brisaćo, da bi mu ustavil kri. Bal sem se, da bo vsak trenutek podleget. Odpornost teh ljudi pa sem takrat še slabo poznal. Ko sem ga vprašal, če si želi vode ali kaj drugega, me je prosil za mojo pipo in tobak in je vlekli z naslodo in zadovoljstvom, kakor da bi pil nektar v raj. Ostal je ravnodušen in neustrašen, kakor da se mu ni nič zgodilo. »Kako ti je ime?« sem ga vprašal. »Klićeje me Njangu. Tale rana, ki jo imam, ni nič, zacelila se bo hitro, če bom dobil zdravilo. Moje ime so mi dali, ker sem mlad, moćen in vroćekrven.« Nato je vstal in hodil sam, opirajoć se na enega od domaćinov. Da, to je divja dežela, sem si mislil. In tudi ljudje so žilavi in nepopustljivi: lovci, ribići, divjaki, razbojniki, ljudozrci. To ni prostor za enega nas in vendar hodim skozi nemogoće džungle, jem nemogoće stvari in ne zbolim, temveć se poćutim bolje, kakor kdajkoli v življenju. Vprašal sem se, če nismo prinesli belci marsikaj slabega črncem. Mnogi, ki so žveli v me-

stih, zapadejo v većje divjaštvo, kakor je bilo tisto prvotno. A v džungli ni tako. Človek lahko potuje skozi gozdove tisoć kilometrov od Yole do Fort Archambaulta, spi u gozdu vsako noć in če se obnaša dostojno, ga ne bo nadlegoval niti ćlovek niti žival. Nihće se mu ne bo lagal ali krađel. Sprejet bo gostoljubno, če ne bo ravno naletel na domaćine, ki so že okusili civilizacijo, jo obsodili in so se zato vrnili k primitivnosti z grenkobo in mašćevalnostjo u sreću. Ali pa če ne bo naletel na zver, ki je bila ranjena in pohabljena od krogle lovca in zato nezmožna loviti antilope, ni ćuda, da se bo lotila poćasnejšega dvoñoćca. Zakaj tudi tukaj drži pregovor, da žanjemo, kar sejemo.

To se pripeti samo...

... u Avstriji: Gorski plaz je odnesel s seboj u dolino skrit prizidek za gostilno. Gostilničar, ki je bil prav takrat u njem, je prestal neprostovoljno selitev brez poškodb.

... u New Yorku: Na neki modni reviji so manekenke nosile pipe — h kopalnim oblekam u vzorcu blaga, k večernim toaletam pa posejane z dragulji.

... u Lilleu: Policija je prepovedala mladim damam nekega penzionata gledati skozi okna. Ugotovili so namreć, da je 40 odstotkov vseh prometnih nesreć na tisti cesti pripisati očarljivim pogledom na okna penzionata.

Oho! To po je kvaliteta!

505

ČOKOLADA BOMBONA

505

SAČTOM

KRAŠ

JOSIP KRAŠ TVORNICU ČOKOLADE BOMBONA I KEKSA ZAGREB

Himmler se je komaj opazno nasmeñnil. »Hals und Beinbruch!« Obrnil se je in oćel z dolgimi koraki. »No, zdaj je vse urejeno.« je zadovoljno dejal Kraus, ko sva šla mimo oddeľka esesocev. »Zdaj imate dva prosta dneva za sprehode po Berlinu. Eden od mojih dećkov vas bo spremljal. Morate se privaditi. Jaz se še noćoj vrnem u Hamburg. Uredil bom, da boste vi u vaša žena imeli teden dni poćitka. Preden začnete svoj posel. Dobro se imejte; sporoćite mi, kaj delate, zabavajte se.«

MOJ SIN JAN

Dva dni sem se potikal po Berlinu, nato sem šel u Hamburg, od tam pa, še vedno u spremstvu mladega gestapovca, u Burghave, majhno ribiško vas ob Severnem morju, med ustjem Wesere in zalivom Jade; tam me je u majhnem hotelu ob morju ćakala moja žena Firelei s sinom Janom...

Teden je hitro minil. Zeni sem razloćil, kako je prišlo do moje in njene osvoboditve. Na dolgih sprehodih po obrežju sva govorila o preteklosti, o letih, ki sva jih prestala u jeći; skušala sva se izogniti sedanjosti, kaj šele, da bi prodirala na negotove in zapletene poti bodoćnosti. Mladi gestapovec za nama je vselej kot senca sledil u razdalji pedeset metrov. Na Firelei sem se lahko zanesel; ona bo molćala. Bila je žalostna in razočarana, a ne pobita u zlomljena. Govorila sva o moćnosti takojšnjega bega, pa sva ga zavrnili. Nemćija je bila preveć dobro zastražena; na njenih mejah je mrgolelo ogleduhov. Ne bi prišla daleć. Prijeli bi naju in unćili.

»Ti moraš prvi oćiti,« je oćloćno dejala Firelei. »Delati moraš. Preprićana sem, da boš našel pot in naju z Janom odpeljal, ko boš dobil zvezo s partijo. Preveć stvari se je spremenilo. Nes pametno bi bilo, pognati se u praznino, ko ima eden od naju moćnost in čas, da vse preudari in preiće.«

»Moćni in ne izgubi zaupanja,« sem ji dejal. »Iskal bom pot, da u odpeljem iz te peklenke dežele. Preprićan sem, da jo bom našel.«

»Zakaj je voda modra?« je spraševal najin Jan, z nedolžnim, sladkim glasom. »Zakaj vrećejo morski ptiići? Zakaj sijejo zvezde? Zakaj ribe plavajo? Ali lahko vidijo ćolne? Ali ribići radi pijejo kavo?«

Gestapo je oćredil moji ženi, naj se naseli u Blumenthalu, majhnem mestu ob spodnjem toku Wesere. Dvakrat na dan se je morala javljati u krajevni gestapovski pisarni. Mesta ni smela zapustiti, razen u spremstvu gestapovskega funkcionarja. Ni ji bilo dovoljeno iti na železniško postajo, ne na obrežje, ne pisati pismem, namenjenih u tujino. Vsa najina pošta je šla skozi gestapovsko cenzuro. Lahko pa je imela pri sebi svojega sina, se svobodno gibala u mestnih mejah, lahko slikala, delala na vrtni ali se brez dela grela na soncu.

Oklepaj enega tedna se je zakljućil. Odpiralo se je brezno.

SVOBODEN ČLOVEK U VERIGAH

Javil sem se »vladnemu svetniku« Schreckenbachu u Hamburgu. Dal mi je redni nemški potni list na moje pravo ime in poseben dokument, s podpisom inspektorja Krausa, na njem je bila moja slika, gestapovski uradni žig in pripomba, da sem nemški inženir Emil Berg. Ta dokument naj bi bil moja poverljivica, kadar bi na nemških mejah imel kaj opraviti z gestapovskimi agenti.

»V peku ali u vesoljnem potopu,« je dejal Schreckenbach, »ti dokumenti nikoli ne smejo priti u sovražniće roke.«

Nato mi je Schreckenbachov tajnik razloćil uporabo šifer, ki je temeljila na ćrkah in na številkah šahovnice. Te šifre naj bi uporabljal za sporoćanje zaupnih imen u naslovov. Nato so me predstavili dvema ćlovekoma, ki naj bi bila moja kurirja med Hamburgom in Kjöbenhavnom; oba sta bila nizja uslućbenca na evropskih mednarodnih ekspresnih vlakih. Končno mi je agent iz uprave izročil moje prve mesećne prejemke. Schreckenbach mi je dal poseben naslov, kamor naj bi pošiljal tajna poroćila in drug

zaupni material, in še neki naslov u Kjöbenhavnu, ki pa naj bi ga uporabil le u izredno nujnih primerih. Hamburgski naslov se je glasil: Gdć. Gertrud Schultheiss, ulica Wex št. 31; naslov zvezne postaje u Kjöbenhavnu pa: Lilye de Korte, Osterbrogade.

Konec prvega tedna u maju l. 1937 je prišel dan odhoda. Sestal sem se z inspektorjem Krausom u predmestni restavraciji, u hamburškem državnem parku. S Krausom je bila tudi Herta Jens.

»Eno pomniće,« mi je dejal inspektor Kraus z nenavadno trdoto u svojih vrdih očeh. »Gestapo ima dolge roke. Ne skušajte nas prevariti. Če bi to storili, ne bi dolgo živeli. Tudi če bi zbežali na Kitajsko ali u brazilске gozdove, bi vas poiskali in pripeljali nazaj u Reich. Opozarjam vas: Gestapo se nikoli ne šali.«

Vstali smo in si stisnili roke. Herta Jens me je moćće gledala s komaj opaznim nasmehom.

»Naj vam pihajo ugodni vetrovi,« je smeje se dejal Kraus.

Prav isto mi je pred osemnajstimi leti rekla moja mati, ko sem šel iskat prvo ladjo, ki naj bi me peljala u tujino.

SPET U KjöBENHAVNU

Rihardu Jensenu sem poslal dopisniće in mu naznanil svoj prihod u Kjöbenhaven. Dan kasneje sem se z vlakom odpeljal u Travemünde, od tam pa preko Baltika u Kjöbenhaven. Ko se je ladja približala pomolu, sem med množico ljudi, ki so ćakali, opazil obilno postavo Riharda Jensena. Brez nevěščnosti sem šel skozi dansko kontrolo potnih listov. Jensen me je zagledal. Obrnil se je in naglih korakov zapustil pristanišće. Ubrlal sem jo za njim. Zdal se je namenil k svojemu avtomobilu, ki ga je pustil u neki mirni ulici ob obali. Sedel sem u avtomobilu, ki je takoj odpeljal.

»Za vruga, posrećilo se vam je!« je venomer ponavljal Jensen, kakor da teško verjame svojim očem. »Kako se poćuti nekdo potem, ko pride iz groba?«

»Ne preslabo,« sem dejal.

Bil sem živćen. Polastila se me je nepopisna utrujenost. Velika živćna napetost je konćno popustila. Zelen sem si le eno: poćivati in mirovati.

»Vse bomo uredili,« je prijazno dejal Jensen. »Tiste, ki se jim posreći vrniti se iz Nemćije, lahko na prste preštejemo. Za vruga, vi pa ste to zmogli.«

Segel sem u žep in potegnili iz njega svoj nacistićni potni list in gestapovski dokument na ime inženir Berg ter ju izročil Jensenu.

»Vzemite ju,« sem dejal. »Prav nič rad ju nimam pri sebi. Bolje bo, če me bodo imeli za navadnega ubežnika brez papirjev.«

Jensen si je pozorno ogledal dokumente in zamrmral: »Zelo dobro.« Nato mi je še povedal, da bom živel u hiši Petre Petersen, u kjöbenhavenskem predmestju, ter mi priporoćil, naj u Kjöbenhavnu ne išćem nobenih stikov s partijo, ker ne sme nihće vedeti, da sem tu.

Petro Petersen sem poznal. Bil sem u njeni hiši, ko je tam začasno stanoval Otto Wilhelm Kuusinen, finski zastopnik u kominterni. Petra je bila u slućbi G. P. U. in je delala u kjöbenhavenskem brzojavnem uradu. Bila je visoka, suha, inteligentna ženska srednjih let.

»Sedaj pa mi povejte,« je dejal Jensen, »kaj dela vaša žena.«

»Gestapo jo ima za talca. Brez odlašanja jo moramo spraviti od tam.«

»To bomo uredili,« je obljubil Jensen. »Ali je še vedno zvest član partije?«

»Da.«

»Bomo videli,« je zamrmral Jensen. »Nić se ji ne bo pripetilo, dokler je Gestapo preprićan, da delate zanj. Ali so tam kaj govorili o meni?«

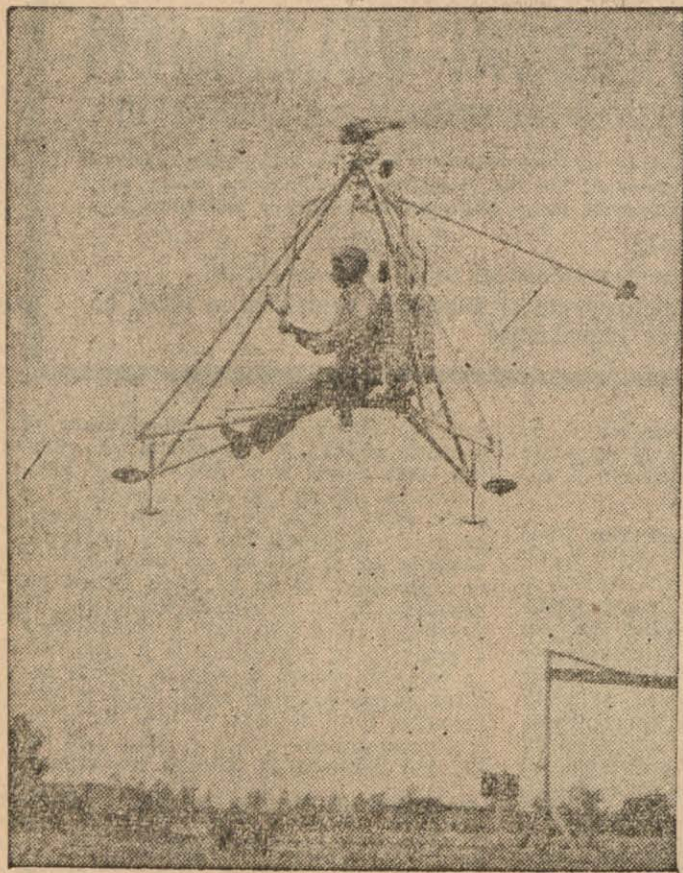
»Pa še koliko.«

Jensen se je nasmeñnil in vprašal:

»Kaj pa?«

»Šef za ponarejanje potnih listov. Prosil so me, naj jim pošljem vzorce gumijastih in kovinskih žigov ter številko potnih listov, ki jih ponarejajo.«

Raketni helikopter

Clovek si že od nekdaj želi, da bi s simbolj enostavnimi napravami letel po zraku. Zadnji modeli enosedelnih helikopterjev predstavljajo res že precejšnjo poenostavitev. Toda vse prekaša ameriški mornariški helikopter RH-1, ki nima niti navadnega bencinskega motorja, niti reaktivnega motorja, marveč raketni motor s tekočim gorivom. Napravili so ga seveda v vojaške namene, in sicer za opazovanje na morju.

Rdeča lučka na Ljubljanskem gradu

Ni še dolgo tega, kar so postavili na stolpu ljubljanskega gradu železen steber, na vrhu katerega gori ponoči rdeča lučka, ki jo je videti iz vsega Ljubljanskega polja. Približno ob istem času pa je ljubljanski radio začel napovedovati: »Radio Ljubljana na srednjih valovih in na ultrakratkem valu...«

Skratka — rdeča lučka na ljubljanskem gradu je pritrjena na vrh antenskega stebra ultrakratkvalovne postaje Radia Ljubljane, ki oddaja svoj program na treh valovnih dolžinah — na dveh ga vsi poslušamo, toda tisto z UKV (ultrakratkim valom) pa marsikoga jez, saj ni moči najti te postaje na nobenem sprejemniku. Kdor se je poznal, kako in kaj je s tem, je zvedel, da je za UKV treba imeti poseben radijski sprejemnik...

Mar naj odvržemo naše stare sprejemnike? Naj si kupimo druge? Ali izdelujemo že domače sprejemnike za UKV? Ali se le ne bi nekako dalo urediti, da bi poslušali UKV tudi z našimi stari sprejemniki? Vsa ta in še marsikatero vprašanje se vsiljuje skopolno.

nji valovi so kot prenapolnjen tramvaj, kjer se vse preriva, kjer nima nihče prostora, niti tisti, ki sede, niti oni, ki stoje. Na »srednjevalovnem tramvaju« vsakih pet let razdela na mednarodni konferenci valovne dolžine za vse radijske postaje — toda to je le delna rešitev, zakaj radijskih oddajnikov je vse preveč, da bi se lahko našla ustrežna rešitev, poleg tega pa so države, ki se teh konvencij niti ne držijo in postavljajo svoje radijske postaje tam, kjer jih ne bi smele.

Radijski tehniki so se začeli ukvarjati s tem problemom in prišli do zaključka, da se stvar da urediti, če se presele iz srednjega na mnogo krajši val — ultrakratki. Tam je dovolj prostora in oddajniki se ne morejo motiti med seboj. Pa še druge prednosti ima UKV: z minimalnimi energijami lahko pokrijemo precejšnje področje in — prenos glasbe je skoraj naraven, zakaj UKV oddajnik nam lahko posreduje skoraj celotno slušno področje, se pravi do 15.000 tresiljev v sekundi (Hz), dočim jih na srednjih valovih slushimo samo 4500! Toda to še ni vse! Oddajnik UKV oddajnika niti najmanj ne motijo tiste motnje, ki nam delajo največ skrbi — atmosfere; sprejem je popolnoma brez motenj, kakor da poslušamo močno lokalno postajo. In še mnogo, mnogo drugih prednosti ima UKV pred srednjim valom, le ne česa nima: tolikšnega področja ne more zajeti kot srednji val, zakaj UKV slushimo samo na področju »geografske vidnosti«, to se pravi preko hrbov njegovih valov ne morejo prodreti. To je z ene strani dobro, se vsaj postaje med seboj — tudi na istem valu — ne morejo mešati. Povedali pa smo že, da so za UKV-oddajnike potrebne relativno zelo majhne energije in zato je ustvarjanje takšne radiofizične mreže še vedno dokaj rentabilno, posebej glede na že omenjene lastnosti.

I. ZBOR JUGOSLOVANSKIH RADIOAMATERJEV

V Ljubljani je bil od 19. do 22. avgusta prvi zbor radioamaterjev iz vse države. Na njem so delegati pregledali dosežanje delo svojih društev, v katerih se izobražuje in izpopolnjuje mnogo tisoč mladih ljudi. Društva so organizirala vrsto tečajev in z njihovo pomočjo je bilo elektrificiranih in ozvočenih že mnogo vasi, kjer prej ni bilo ne sliha ne duha o radioaparatih.

Razen bogate razstave radioamaterskih del iz vse države in televizijskih naprav, predavanj, praktičnih vaj in tekmovalni (n. pr. tudi lov na »slisice«, se pravi na skrivno oddajno postajo), je bila IV. skupščina Zveze radioamaterjev Jugoslavije, ki je utrdila dosedanja organizacije in ji nakazala nadaljnjo pot.

raju slehernemu radijskemu naročniku, ko slisli napovedovalca: ... in na ultrakratkem valu...«

No, skušali vam bomo odgovoriti, kako in kaj je s temi ultrakratkimi valovi.

Moderna radijska tehnika se vedno bolj izpopolnjuje, čeprav bi si mislili, da temu ni tako, saj se spomnimo, da smo nekdo lahko poslušali na srednjih valovih lepo število postaj, ne da bi nam sprejem motilo kakšno piskanje ali vse tiste neugodnosti, ki danes spremljajo poslušanje celo domače radijske postaje — čeprav vsi vemo, da je današnja ljubljanska radijska postaja vsaj 30-krat močnejša od nekdanje. Če danes slushimo na srednjih valovih neznošno piskanje, ni temu kriva radijska tehnika, ki ne bi znala rešiti tega tehničnega problema, marveč strašna »prenaseljenost« na srednjih valovih, ki pa lahko sprejme samo omejeno število postaj — kakor hitro pa je to število preokrajšano — nastane zmeda. Zda je to število nekaj okoli 9-krat preveliko in sred-

Toda UKV ima še eno neprecenljivo lastnost: izžarevanje oddajnika je moči usmeriti v poljubno smer in s tem lahko dobimo idealno zvočno zvezo med dvema krajema, ne da bi potrebovali kabel, ki je drag, poleg tega pa nastanejo na njem tudi hote ali nehoti različne okvare, posebno v vojni, pa tudi v mirnih časih. Pri nas je velik oddajnik v Domžalah, studio pa v Ljubljani. Zato moramo ves program pošiljati po žici v oddajnik. Toda žice so se trgale, motila je vlaga, dež, sneg in še marsikakšna nevarnost. Podzemeljski kabel je pa zelo drag. Jasno je torej, da so inženirji prišli na idejo povezati oddajnik s studiji po UKV, saj s tem ubijemo kar tri muhe na en mah. Zagotovili so odlično zvezo, ki je ne morejo motiti niti vlaga niti sneg niti se ne more pretrgati. UKV oddajnik lahko poslušajo tudi tisti, ki imajo sprejemnike za UKV in sicer najkvalitetnejšo reprodukcijo in tretjič: vpeljal smo UKV tudi pri nas, in se s tem postavili v vrsto »radijsko« razvitih držav po svetu.

Na koncu naj še povemo, da delata pri nas že dva UKV-oddajnika: eden, večji, je na gradu in ga lahko slushijo po vsej ljubljanski kotlini, drugi manjši pa je na radijskem domu in služi za zvezo z Domžalami, prav kakor tisti na gradu, zakaj zaradi sigurnosti je treba imeti »dva kanala«.

V Ljubljani sta še dva močna UKV-oddajnika, s katerima bodo »prekrili« vse področje naše republike. In tudi na to že misli naša mlada radijska industrija, da je treba pripraviti posebne adapterje, po zmerni ceni, s katerimi bomo lahko poslušali oddaje na UKV z našimi stari sprejemniki. Seveda

Za svojo mladost in lepoto se morate zahvaliti zgolj neva kozmetiki

Kako je nastalo življenje na zemlji?

KRATEK PREGLED NASTANKA IN RAZVOJA ŽIVLJENJA — OD PRVE ŽIVE CELICE DO ŽIVALI, KI SO ZAPUSTILE VODO — ŽIVLJENJE SE JE MORALO NEPRESTANO PRILAGAJATI SPREMENJAM NA ZEMELJSKI POVRŠINI IN BOJU ZA OBSTANEK

Mirno lahko rečemo, da je bil naš planet do sedaj vsaj polovico svoje dobe brez vsakega življenja. Oceani so se dvigali in padali kot sta jih privlačila sonce in mesec in valovali v vetrovih, toda nobeno živo bitje jih ni vznemirilo. Nad njimi pa so se dvigali črni, kamniti otoki, kontinenti, da je bilo vse skupaj podobno bolj današnjemu mesecu kot današnji zemlji.

In takrat se je pojavilo — nekateri pravijo pred dvema milijardama let, drugi spet pred milijardo in pol — na površju oceana življenje. Kako in zakaj? Na našem planetu so nastale neke velike molekule, ki so imele prenesljivo lastnost, da so se lahko delile v sebi enake enote. In iz te prve delitve prve celice je nastala wa nepregledna množica živali in rastlin, ki v današnjih dneh oživljajo zemeljsko površje.

DARWIN JE RAZČISTIL POJME

Toda, kako povezati vse te nekdanje celice ali molekule s komplicirano gradnjo današnjih živih bitij?

Nekako do sreda 18. stoletja so ljudje verjeli, da je vsaka od živalskih in rastlinskih vrst na zemlji že iz prvih časov. Sicer so jih malce motile izkopane stari, davno izumrli živali, toda tudi s tem so se spoprijaznili. Pač osamljene vrste, vki niso moge preživeti krute borbe za obstanek.

Leta 1859 pa je razčistil pojme Charles Darwin s svojo klasično teorijo o evoluciji. Pokazal je strmočemu človeku, da se živali tudi razvijajo, da je iz divjega konja nastal tovorni konj in jahalni konj in da je človek sam pomagal ustvariti nove pasme psov, perutnine in živine. Druga stvar, ki jo je razkril ta veliki učenjak, je bil odgovor na vprašanje, zakaj niso morja natlačena s vrstami, če ena sama samica leže tudi po sto tisoč iker, in zakaj ni več slonov, če lahko en sam par teh živali ustvari milijone potomcev v nekaj letih. In iz vsi preživijo. Prav v besedi »preživijo« je Darwin pokazal, da morajo nekatere živali izumreti v boju za obstanek. Nakazal je tudi, da v boju za obstanek nastanejo vrste, ki kot borba med različnimi vrstami. Zato iz vsake vrste preživijo le posamezniki, ki so močnejši od ostalih in imajo zato več možnosti za obstanek. In tudi to doprinese k razumevanju, kako se je lahko prvi primitivni sesalec razvil v današnjega modernega človeka.

Kaj je osnovni del vsakega živega bitja, če se je lahko življenje tako prenašalo in spreminjalo v milijonih let?

KROMOSOMI IN GENI

Dokler so iskali odgovor na to v živih bitjih kot celoti, je ostala uganka nerešena. Sele ko so se biologi začeli ukvarjati z osnovnim delom žive materije, celice, so začeli spoznavati, kako se razrača življenje. Večina teh živih celic je silno majhna in ima močnejše premer le tisočinko milimetra. Mnogo jih živijo bitji, kot so n. pr. bakterije, sestoji iz ene same celice. Človeško telo pa ima na tisoče milijard celic. Vsaka teh celic ima v sebi jedro, nekakšno vrvičasto tkivo, ki mu pravimo kromosom. V njih štejejo ta v različnih vrstah različno, toda pri vsaki vrsti stalno. Tako ima muha v vsaki svojih celic 8 kromosomov, človek 48, nekateri rakiki pa celo 200.

Toda v teh kromosomih so še drobna zrnca, jim pravijo geni in so nosilci lastnosti posameznega živega bitja, tako kot so kromosomi nosilci lastnosti vrste. Ti geni so sicer premajhni, da jih lahko vidimo z mikroskopom, toda tisoč eksperimentov so potrdili njihov obstoj.

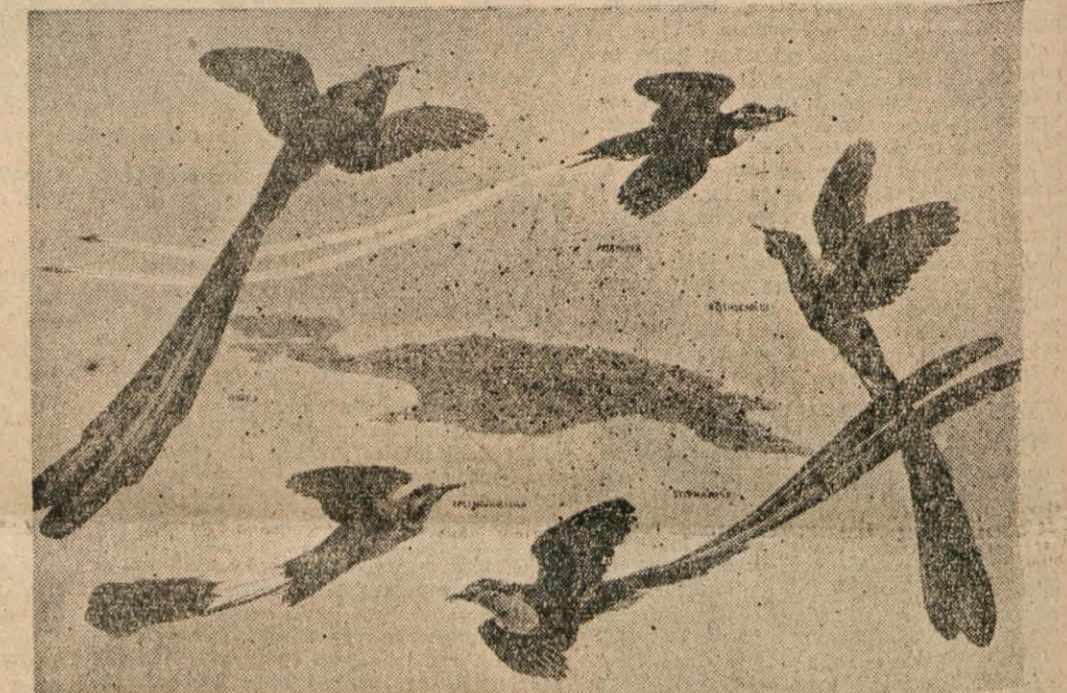
Kadar se živa celica deli, se delijo tudi njeni kromosomi in sicer tako, da najprej razcepi svoje kromosome in se šele potem sama razdeli. Pri tem delitvi pa se geni pomešajo in ne ostanejo tako razdeljeni v kromosomih, kot so bili prvotno v celici. Zaradi tega nastane nešteto možnosti novih lastnosti nove celice. Vsak kromosom ima tudi po 1000 genov, torej človeška celica v celoti 48.000 in vsi ti se lahko med seboj vežejo v najrazličnejše kombinacije ter ustvarjajo najrazličnejše dednosti. Pri tako velikem številu osnovnih elementov za kombinacije je skoraj nemogoče zahtevati, da bi našli med komaj dve in pol milijardami človeških bitij dva povsem enaka človeka.

SELEKCIJA S PRILAGODITVIJO

Z naslednjim primerom bi povedali, kaj pomenijo za celo živalsko vrsto ti geni — nosilci dednih lastnosti n. pr. barve, v pesčenih in kamnitih puščavah Severne Amerike živi neka kuščarica, ki jo na vse pretege lovijo razni ptici. Tiste kuščarice, ki živijo v pesku, so sivo rumenkaste barve, dočim tiste, ki živijo v skalnih puščavah, so rjavkaste barve. Po vseh ostalih telesnih lastnostih pa predstavljajo vse eno samo vrsto z istim številom kromosomov. Zaradi tega so bile živali različne barve. Toda v puščavah so bolje preživele tiste, ki so imele bolj prikladno barvo, torej sivo-rumenkasto, med kamenjani pa so prav te rumenkaste postale prej plen kot tiste, ki jih je bilo lažje opaziti. Skozi stotisoč let je tra-

500 MILIJONOV LET STARA OKAMENINA. — 29 centimetrov je bil dolg ta trilobit, žival s trdno lupino in z mnogimi nogami. Trilobiti so živeli v toplih obrežnih morjih v ogromnem številu. Danes so že izumrli. Po cenitvah strokovnjakov predstavljajo 60% vseh izkopanih iz prvih obdobij življenja. Največji med njimi je bil dolg približno 70 centimetrov, torej zdaleč manjši kot živali, ki so se pojavile na naši zemlji za njimi. Čeprav neznamiti, so vendar vladali svetu 75-krat tako dolgo kot mu je vladal do danes človek.

RAZVOJ ZARADI IZOLACIJE — O razvoju zaradi prilagoditve pišemo že v tekstu. Toda primer, ki ga vidite na sliki, vam kaže, kako se je lahko iz ene živali razvilo več vrst samo zato, ker se je vsaka razvijala na popolnoma omejenem območju. Te ptice so rajčice z Nove Gvineje. Živijo v planinah nad višino 2.500 metrov in se nikdar ne spustijo nižje. Ker so med posameznimi gorskimi predeli v Novi Gvineji zelo globoke doline, so bile te ptice ena od druge popolnoma odrezane. Tako se je razvilo pet vrst, ki se med seboj znatno razlikujejo, so pa verjetno izšle vse iz ptice, ki jo vidite v levem gornjem kotu in jo poznamo pod imenom črna rajčica.

ala ta selekcija ene ali druge barve, privedla pa je do tega, da so preživele borbo v pesku le živali, ki so od prednikov podedovale gene za sivorumenno barvo. Vse ostale pa so morale s časom izumreti.

Vrnimo se zdaj k začetku naše povesti o življenju. Pravzaprav o začetku ne moremo niti govoriti. Zakaj tri četrtine zgodbe zemeljskega življenja so nepopolna knjiga. Biologi menijo, da so vse živali, ki so se pojavile v začetku, bile le mehkužci, ki niso mogli zapustiti svojih odtisov v kamninah, ker niso imeli nobenih trdnih organov.

PRVO ŽIVLJENJE IN PRVA SMRT

Čeprav je bilo prvo življenje primitivno, je vendarle težko uganiti, kako je sploh nastalo. Teoritično je možno, da so se v času, ko so bile zemeljske kamnine komaj na pol ohlajene in se je v oceanih in v ozračju kuhalo k v nekakšnih kemijskih retortih, nekatere organske spojine, v toplih morju, pod vplivom sončnih žarkov in pod vplivom električnih praznin, spojile v velike molekule, ki so podobne današnjemu proteinom — osnovi vsega

našega življenja. Te prvotne molekule so se najbrž družile v bakterijam podobne gručice, nekatere med njimi pa so začele tvoriti iz anorganskih snovi organske in sicer z izkoriščanjem sonca za fotosintezo. Mogoče so prve nastale modro-zelenkaste alge, katerih komaj vidne odtise so našli na najstarejših apnenih. Verjetno so to prvi pravi člani rastlinskega sveta.

Tako imamo prve bakterije kot prednike današnjih živali in modro-zelene alge kot nosilce prvega rastlinskega življenja na zemlji. Toda obe vrsti predstavljata za biologe pravzaprav slepi ulici. Zakaj živa snov, ki jo v splošnem imenujemo za prednika vseh živih bitij, je nekakšna želatina, sestavljena iz enocelčnih živali in enocelčnih rastlin, ki jih poznamo pod imenom protozoa. Toda prepad med prvo molekulo proteina in med protozojo je gotovo vsaj tako velik, kot je prepad med protozojo in človekom — vsaj časovno. Ta želatinasta masa je bila različnih oblik. Najbolje organizirana pa je bila v votlih krepah, ki so bile nosilci posebnega življenja. Takšna votla kopa je predstavljal nov napredek v razvoju življenja, zakaj ta skupina celic je zmogla nekaj, kar prejšnje ce-

lice niso — lahko je odmrla. Protozoa ne more nikdar umreti. Protozoa se lahko samo deli do neskončnosti. Te kope pa so prinesle v svet življenja smrt in z njo združeno individualnost. Tu ni bilo več nobenega razmnoževanja v neskončnost, tu se je življenje vsake posamezne celice lahko zaključilo.

PRVE VIŠJE ŽIVALI

Sele ko so celice rešile ta dva osnovna problema, delitev in odmiranje, so bile pripravljene za tvorbo novih vrst življenja. Sedaj so nastale najbrž prve spužve, mehkužci, prva bitja, ki so imele prave usta in črevo, potem pa bitja, ki so imele prve živčne sisteme in prve možgane, nastali so črvi, pajki in nešteto vodnih žuželk. Moralo je biti že v poznem kambriju, ko se je razvila neka sicer na videz šibka, toda življenjsko odporna vrsta črvm podobnih živali, iz katerih sta se razvili dve novi skupini, med njima tudi prvi predniki vretenčarjev.

Od zatona kambrija pa do konca silura, to je kakih 175 milijonov let, je bilo vse življenje v toplih, plitvih vodah oceanskih zalivov. Koptina pa je bila še zapuščenata.

Proti koncu silura pa so pričele zemeljske notranje sile krčevito spreminjati njeno površje. Takrat — bilo je pred kakšnimi 300 milijoni leti — so tudi prve rastline pomotile svoje zelene mlste na deviške skale. Skoraj milijardo let je trajalo, da se je življenje začelo seliti iz oceanov na kopnino. Kdo ve, kolikokrat so morale rastline, ki so tako prodrele na kopnino, odmrtni, ker niso bile sposobne živeti. Toda, tiste ki so preživele, so bile bolj sposobne in so lahko prodrele še dalje iz morja. Gotovo so njihove korenine dolgo časa ostajale v plitvi vodi. Toda, končno so se izoblikovale vrste, ki so v zahtevi po soncu povsem zapustile svoje ostale priradike na skalo. Sledile so jim seveda tudi živali, ki so jim bile te rastline glavna hrana. Prve živali, ki so tako prodrele iz svoje pradomovine, so bili razni skorpioni, stonoge in pajki.

RIBE, KI SO ZAPUSTILE VODO

Proti koncu tega zemeljskega obdobja, sta se razvili vsaj dve vrsti rib, ki sta lahko vdihavali kisik naravnost iz zraka. Te ribe pljučarice so nastale v mlakah, ki jih je v hudi vročini sonce izsu-

šilo. Dokler je bilo dovolj vode, so dihale s škrgami. Toda, ko vode ni bilo več, so se zarile v blato in dihale s pljuči ter tako preživele sušo. Podobne ribe še danes živijo v afriških rekah.

Naslednji korak življenja so bile prve dvoživke. Namesto ribe, ki je morala mirovati v blatu, imamo prve živali, ki se lahko gibljejo po kopnem in ki imajo še ribam podobne repe, toda njihove plavuti niso več plavuti, ampak noge.

Te dvoživke so kmalu ugotovile, da je življenje na kopnini neprimerno bolj varno kot pa življenje v plitvih vodah, kjer se je bil neprestan boj za obstanek. Vse bolj in bolj poredko so zahajale v vodo in to je imelo seveda svoj vpliv na njihov razvoj. Njihovi udci so dobili kramplje, katerim ni bilo treba plaziti po skalah in po drevmu, trup je postal bolj čvrst in bolj vitke, koža debelejša, toda bile so še vedno mrzlokrvne živali, živali, ki prilagojujejo svojo telesno temperaturo okolici.

Tako so po približno 1250 milijonih let, od nastanka prve celice, pričeli osvoboditi našo zemljo najmočnejši predstavniki tedanjega življenja — plazilci.

Vse šolske potrebščine

Knjige, vse vrste zvezkov, peresa, črnila, tuše, radirke, ravnila — skratka vse kar rabi vaša deca v šoli

kupite po najugodnejših cenah v naših trgovinah

MLADINSKA KNJIGA

LJUBLJANA
Nazorjeva 3
Kardeljeva 5
Poljanska c.
CELJE
Stanečeva 3
MARIBOR
Gospodova ul. 28
Partizanska 9

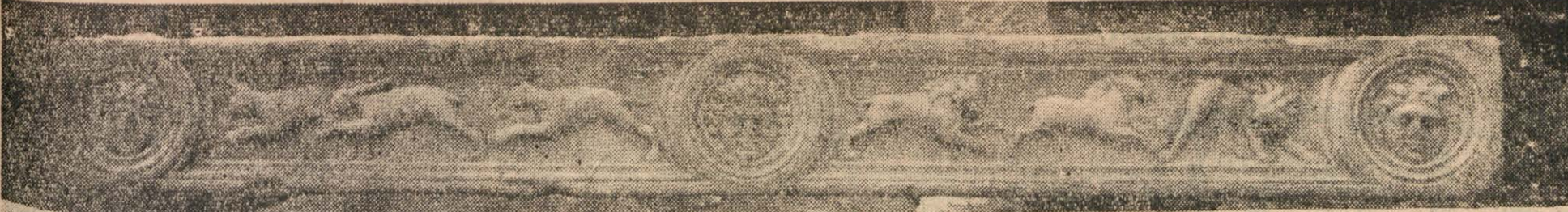

bodo vsi novi sprejemniki domače izdelave imeli že vgrajen sprejem za UKV.

Res je, da nas na prvi pogled rdeča lučka na ljubljanskem gradu nekoliko moti, kakor da ne bi bila potrebna — toda če le malo pomislimo, kako in kaj je z UKV oddajami, spoznamo, da o njem dobro, če bi bilo teh rdečih lučk še več. M. S.

100.000 POTREŠNOV NA LETU

Nedavni potres v Grčiji je sprožil vprašanje, koliko potresov nastane povprečno na leto po vsem svetu. Znanstveniki pravijo, da jih je kakih 100.000, toda na srečo so večinoma tako rahli, da jih ljudje komaj čutijo. Skodo napravi od sto potresov komaj eden. Katastrofalna sta na leto kvečjemu dva. Največ potresov je v Anatoliji in na japonskih otokih. Najhujši potres v zgodovini človeštva otokih, prazničen, spojile v velike molekule, ki so podobne današnjemu proteinom — osnovi vsega

Gred, ki se je raztezala preko vse širine stavbe in ki predstavlja simbol smrtnega boja: dvoje zajcev beži pred podivjanim psom, konj pred napadajočimi Levi. Konju je v smrtnem strahu griva naježena in vihra v vetru. Prednji lev, ki bo napadel konja od spredaj, se je s šapami zaril v pesek, preteče renči, vidijo se močni čekani, tudi njegova griva je vsa naježena, ves je poln jeze in sile, pravi kralj živali! Na obeh straneh in v sredini so upodobljene Meduzine glave. Meduza je živela v podzemlju in je bila tako grda ženska, da je vsakdo, ki jo je pogledal, od groze umrl. Končno ji je odsekal glavo grški junak Perzej, kor pa je med bojem naravnost ni smel pogledati, jo je gledal v zrcalu. Njene glave služijo tu samo kot okrasje

Zenski kip, ki je prvi prišel na dan. Bilo je potrebno mnogo študija naših učenjakov, da so dognali, da je to znamenita Celjanka gospa Justa, žena mladega Prisciniana. Pozneje so izkopal še dva moška kipa, namreč starega in mladega Prisciniana. Vsi so brez glav, ki so verjetno odpadle, ko so se kipi ob poplavi prevrnili v naraslo Savinjo

Svet se čudi dovršenim umetninam, ki prihajajo na dan

STARODAVNE LEPOTE IZ ŠEMPETRA

TRI LETA ŽE KOPLJEJO V ŠEMPETRU V SAVINJSKI DOLINI. NAJDBA NI POMEBNA SAMO ZA JUGOSLAVIJO, MARVEČ JE IZREDNO VAŽEN DOGODEK ZA VSO EVROPSKO STARINOSLOVJE IN ZGODOVINO EVROPSKE LIKOVNE UMETNOSTI

do Jadrana preko Poetovlje (Ptuja) Celeja (Celje), Emone (Ljubljane) in naprej v Akvilejo (Gorje). V antiki so radi pokopavali ob poteh, narače ob močnih prometnih žilah. Taka žila je bila tudi naša cesta. Zato nas ne preseneča, da so celjski mogotci želeli postaviti grobnice ravno ob tej cesti. Verjetno je to pokopališče pripadalo imovnemu Keltu, ki se je preselil v Celje. Pozneje so njegovi nasledniki domačije prodali in kak celjski bogataš je zemljišče odkupil. Tu si je sezidal »vilo rustico«, vilo na kmetih, ki bi ji sedaj morda rekli »Week end-hiše«. Njegovemu vzoru so sledili drugi in v kratkem času je tu zrastle majhna naselbina. Na ostanke teh zgradb so začeli že leta 1948, ko so mladinske brigade delale avtostrado Celje-Ljubljana. Potem je tu nastalo še grobišče, lepo izdelano, gradnja je moral arhitekt z velikim okusom in zelo izobražen. Popotnik, ki se je naveličal enolične vožnje, je z veseljem vrzel pogled na sveznobe in v soncu se kopalje zidove. Kolikor vemo, sta tu stali dve grobni kapetli, dve aediculi in trije baldahini. V aediculi je bila sramba za daritveno orodje in v posodo. Stele so bile bogato okrašene z navdigi in reliefi.

Vse je uničila strahotna poplava - a prav s tem ohranila našo dobi

Takrat je Savinja tekla tik ob današnji avtostradi in stavbe so stale na njenem bregu. Velikanska poveljna, podobna letošnji in celjskem okraju, je izpodkopala obrežje in stavba se je nagnila ter začela drseti v valove. Više vzdani kamni so pričeli padati v reko in končno so tudi po 20 ton težki temelji izgubili ravnost. Izginili v podivjanih valovih, ki so prekrili tudi ostale bloke. Voda pa je nanašala prod in počasi spomenike zasula z gramozom. Vse je bilo zasuto in končno je izginil tudi spomin na te čudovite umetnine. Preko teh krajev so dirale vojske, ljudstva so se priseljevala in odseljevala in od rimskega okusa in bogastva navsezadnje ni ostalo niti sledu. Več kot podirajo tisočletje kasneje, ko vse to spet prihaja na dan, pa je človeštvo spet zrelo, da razume in uživa pozabljene lepote.

Prizori, ki so prikazani na navdigh, so iz grškega baletstva in jih lahko razdelimo v dve skupini. Prva zajema snov iz Homerjeve Iliade, ki jo lahko berete v odličnem slovenskem prevodu. O tej skupini lahko rečemo, da ima moški značaj, druga skupina pa ima ženski značaj in jo predstavljajo navdigi Herakleja in Evrope.

Simboli življenja in smrti

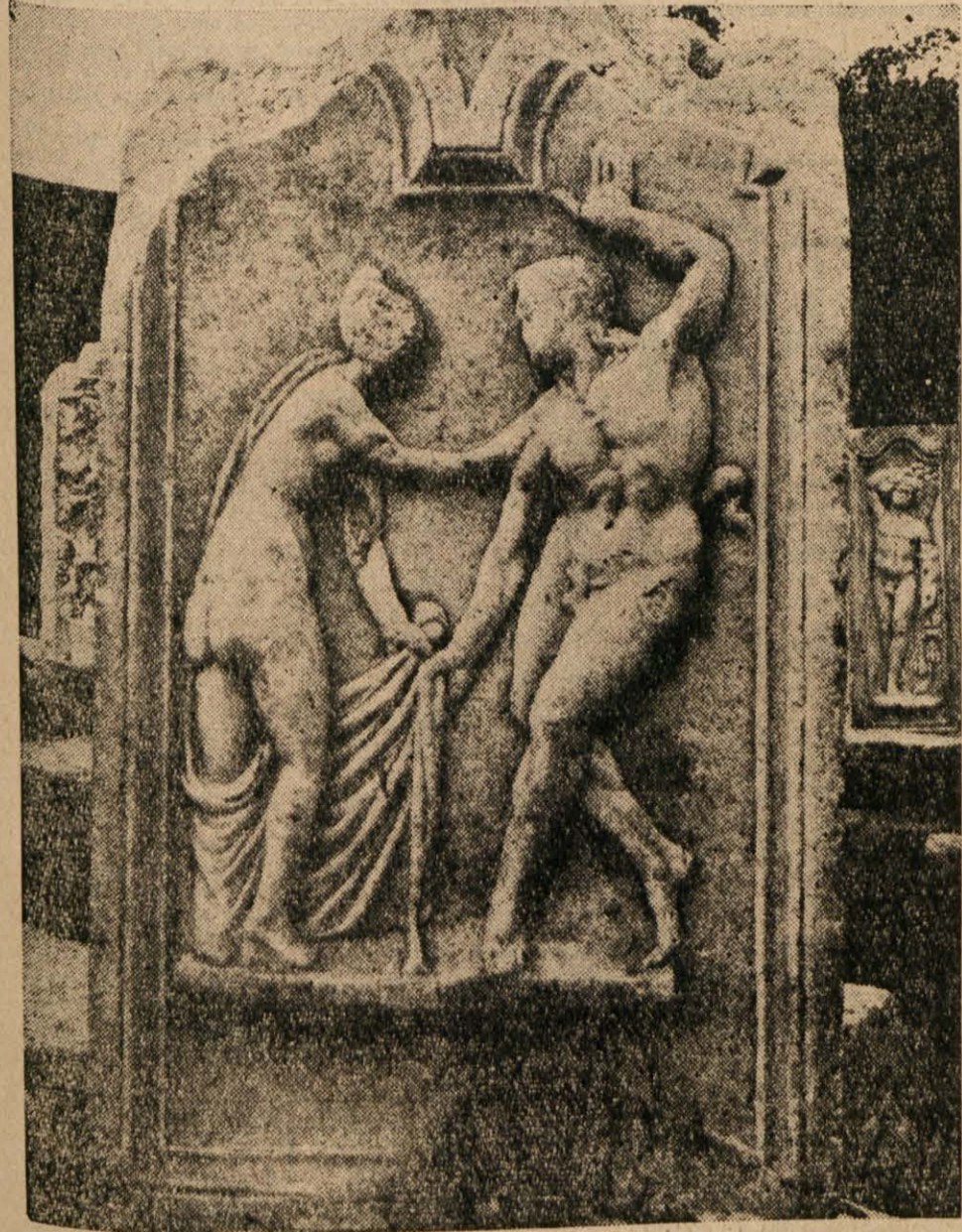
Nad vzhodom v stavbo se je po vsej širini raztezala gred, razdeljena na dva dela z glavami Meduze in Bakha. V teh ograjenih prizorih je bil simbolistično prikazan boj pred smrtjo. Konj beži pred napadajočimi Levi, dvoje zajcev pred podivjanim psom. Napetost, ki je v tem dejanju, se je kiparju odlično posrečila. Konju, ki teče v smrtnem strahu pred preganjajočimi Levi, je griva naježena, mišice na nogah, telesu in na vratu so napete v poslednjem naporu - ubežati smrti. Na poti pa ga pričakuje drug lev, ki ga je konj zmotil morda pri početku in se je v trenutku spremeni iz mirne živali v podivjano sver. S prednjimi šapami se je zaril v pesek, glavo obrnil nazaj, žrelo ima nalahno odprto, da se vidijo preteči čekani. Griva je naježena, polna sile in jeze. Pravi kralj živali. Na obeh stranskih ploščah gredi se pričenja prizor hipokampov, to so posebne fantastične živali, zmesi ptičke, ribe in konja in ta prizor se vije okoli cele stavbe.

Ugrabitev nimfe

Na tej gredi so stali vogalni kamni. Tu stoji satir z nimfo. V nasprotju s simbolistično prikazanim begom pred smrtjo imamo tu prizore, katerih osnovna misel je prehod v novo življenje. Satir skuša ugrabiti nimfo. Znal je prizoru ohraniti ljubkost in vdahniti umetniku mnogo elegancije in lahkote. To je igra dveh mladih, razposajenih ljudi.

Zakaj ravno v Šempetru?

Šempeter leži 12 km od Celja ob važni prazgodovinski Jantarjev poti, ki vodi od Baltika

Eden najlepših in najbolje ohranjenih vogalnih kamnov, kar so jih v Šempetru izkopal. Predstavlja satira, simbol moške sile in nimfo, simbol ženske ljubkosti. Satir je nimfo že oblekel, oblačilo ji visi samo še na levem ramenu in se ovija okoli leve noge pod kolonom. Z desnico nimfa prav rahlo odbija njegovo moško nasilje, a ta gib je skoraj bolj vabilo kot obramba... Podoba hoče ponazoriti prehod v novo življenje - v nasprotju s podolgastim živalskim reliefom, ki ponazarja boj s smrtjo

Lovec, ki se vrača s plenom domov. V levici drži nalovljene ptice, na desni rami nosi palico, na njej pa je obešena košarica z mladimi ptički. V rimski dobi so bili namreč bogataši veliki sladokusci in so zelo radi jedli mladčike

Spreddnji vogalni kamni so bili obdelani na dveh straneh. Nad vratni je bil spet satir z nimfo, ob straneh so krasile grobnice postavljene vojščakov, herojev. V nekaterih primerih spominjajo na načini, ki ga je uporabljal slavni grški kipar Praksitel. Praksitel je znal upodajati človeško telo upoginjeno v kolku, in to je bila novost, ki jo je prinesel v kiparstvu. Ti heroji so prikazani pri različnih opravkih, pri združevanju, oprtanju meča itn.

po njeni rešitvi. Tu je - v deželi skitov - postala svetnica. Imela je brata Oresta, ki pa je ubil lastno mater Klitemnestro, ker je ta po povratku od Troje v kopalnici zaklala svojega

Katera boginja je najlepša?

Paris, sin trojanskega kralja Priama - tako govori starodavna grška pravljica - je pavel v neki dolini čredo svojege očetja. Tri boginje so se prepirale, katera izmed njih je najlepša. To so bile Hera, Atena in Afroditja. Parisa so si izbrale za razsodnika. Ker pa so bile vse tri neznanke lepe, je Paris omahoval in tedaj ga je vsaka skušala podkupiti. Izbral pa je ponudbo boginje Afroditje, ki mu je obljubila najlepšo ženo na svetu. Na reliefu sta Paris in Afroditja postavljena v ospredje, v ozadju pa sta obe neuslišani boginji Atena in Hera. Relief se kiparju ni tako lepo posrežil kot ostala dela, ker je klesal v žilami preprejeni marmor, žile pa so dieto pri delu hudo ovirale.

Ugrabitev najlepše žene sveta

Parisu je pripadla po razsodbi Afroditje lepa Helena. Toda - moral jo je šele ugrabiti in ta prizor prikazuje naslednji relief. Zal ga je voda precej izlizala, tako da vidimo samo konture. Toda, če po tem lahko sodimo, da je bil sijajno doba.

»Jaz sem predstavnica junaških grških ženal«

Zgodba teče dalje. Grško brodovje se je odpravilo da kasneje ugrabitev lepe Helene, toda ko bi ravno moralo odpluti, ni bilo niti najmanjše saple. Ko so vprašali vrhovnega svečenika Kalhasa, kaj je temu krivo, je odgovoril, da se boginja Artemida leni na njihovega čelika. Agamemnon, ki je pri lovu ustrelil nje posvečeno arno, Agamemnon ji mora, če jo hoče potolažiti, žrtvovati najstarejšo hčer - Iligenijo. Iligenija je oče natvezil, da pripravila njeno zaroko z največjim grškim junakom Ahilom in jo je dal pripeljati v Avlido. Toda, Iligenija je zavedela, da jo oče hoče žrtvovati boginji, v prvem hipu je bila prepadena in prestrašena, takoj pa se je zavedala, da je ta žrtev potrebna domovini ter se podala v gaj, kjer so pripravljali žrtvenik. Zoranim vojskom je spregovorila: sem pram in danaravni velikosti, visoko zravnan, običena v lahno ogrinjalo, Ruševine Troje bodo moj najlepši spomenik. Položila je glavo na žrtvenik in svečenik Kalhas je zamahnil z mečem. Tedaj pa je vse skupaj zgrmilo gora megla. Ko se je razpršila, se je na žrtveniku v smrtnih krčih zvijala mlada košuta. In ta prizor je upodobil kipar. Kalhas je prizgla ogenj, njegov pomočnik se pripravila, da zakolje košuto. Nad vsem prizorom bdi boginja Artemida v nadnaravni velikosti, visoko zravnan, običena v lahno ogrinjalo, ki je zdrsnilo iz iztegnjene desnice - tako da se odkriva čudovito mehka linija njenega telesa. Prof. Plečnik je dejal, če si je ta navdigi ogledala, da ni nesreča, če je voda ta kamen izlizala, samo da se nam je ohranila prekrasna graciolna linija nežne postave boginje Artemide.

Iligenija odloča o življenju brata Oresta

Na naslednjem reliefu je upodobljena Iligenija na Tavridi, to je na današnjem polotoku Krimu, kamor jo je odnesla boginja Artemida

Dutnik SLOVENIJA

ORGANIZIRA POSEBNI VLAK V DACHAU večednevno potovanje z avtobusom v Split s kratkim bivanjem na Hvaru večednevno potovanje z avtobusom v Zadar s kratkim bivanjem na Šibici Prijave v vseh poslovalnicah PUTNIKA Izkoristite sindikalni popust za znižano vožnjo

Zevs je v podobi bika ugrabil lepo Evropo in jo, kakor kaže naš relief, s strahovito brzino prenesel preko morja na Kreta. Tu mu je rodila tri sinove in pozneje postala celo boginja s imenom Helotija

Štirje tržaški slikarji

Pravkar razstavljajo v Jakopičevem paviljonu. Kadar greste na sprehod skozi Tivoli in si ne ogledate te razstave, storite greh. Prvič so to dobri umetniki, drugič so Tržačani. Njihova imena so Avgust Černigoj, Jože Cesar, Bogdan Grom in Avgust Lukežič. Sicer pa jih v Ljubljani že dobro poznamo, kajti vsi so tu večkrat razstavljali, nekateri tudi Zagrebu, Beogradu, Dubrovniku, pa tudi po svetu, zlasti v Italiji, Avstriji, Švici in drugod.

Njihova skupina, ki se imenuje »Artklube«, je bila nedavno ustanovljena in je to pravzaprav njihova prva skupinska razstava. Zal manjka peti član, namreč Rudolf Sakšida, Gorican, ki deluje v Kopru in se razstave ni mogel udeležiti. Naši štirje razstavljalci pa so vsi prišli iz Trsta.

Njihova umetnost je svet zase. Ljubljanski slikarji, ki jih bolje poznamo, rišejo drugače. Ti pa imajo na umetnost druge poglede, imajo druge bole in živijo v drugačnih okolčinah. Najstarejši med njimi je Avgust Černigoj. Njegova platna in grafike učinkujejo nekoliko nenavadno, pred njimi se mora ustaviti nekoliko dlje. Struja, ki jo zastopa, se imenuje neokubistična, resnično je tu preoblikovana in prizor razbit, kakor sam pravi, na posamezne kose, in slikar potem, ko je prizor tako razbil, ne slika - ampak sliko nekako gradi. Tako se to slikarstvo že približuje arhitekturi, slika je skomponirana tako, da človek asociativno utegne ob njej doživeti muzikalne, kontrastne učinke. Seveda tega ne doživljaj kar mimogrede. Tu se morata malce ustaviti in pogledati. Potem šele začutiti v njegovih slikah neko posebno nervozno ritmično tržaškega velimesta.

Slikar Bogdan Grom je pri nas znan zlasti po svojih mladinskih ilustracijah, saj je pri mladinski knjižni ilustraciji že več knjig. Poleg teh ilustracij razstavlja tudi »batike«. Kaj je to batika? To je prav posebna tehnika z voškom - njegov lastni izum. Ine ji je dal po tehniki, ki jo uporabljajo domačini na otoku Javi, kadar rišejo ornamente na tekstil. Batiki učinkujejo močno in obenem umirjeno, brez kričavosti. Predstavljajo motive iz mesta Trsta, ljudi in njih vsakdanje življenje. Ena najbolj ših je »Mlekarija v burji«. Bogdan Grom ljubi tudi folklorne motive.

Jože Cesar je nekoliko drugačen, čeprav je njegov učence Njegova težnja je, podati današnje probleme slovenskega malega človeka in kulturnega delavca v Trstu, podati naše kraje, naše sonce, našo burjo. Tudi njega zanima mesto, njegov ritem in tempo, njegovo socialno življenje. To je slikar ostrih kontrastov, moč-

Heraklej vodi Alkesto iz Hada. Alkesta je bila hči Peleja. Ta se je zaklel, da jo bo dal za ženo samo tistemu, ki bo mogel vpreči v voz leve in merjase. To je uspel junaku Admetu s pomočjo Apolona. Apolon je Admetu tudi obljubil, da bo postal nesmrten, če bo kdo drugi prostovoljno umrl namesto njega. Ko je nekdo res zbolel na smrt, je Alkesta, njegova zvesta žena prostovoljno umrla namesto njega. Vendar ji je pozneje slavni junak Heraklej odpeljal iz Hada (podzemlja) in jo tako vrnil v življenje

moža in njegovega očetja - kralja Agamemnona. Orest in Iligenija se nista poznala, kajti ta je bil ob pohodu Grkov še v plenih. Iligenija bi morala zdaj njega žrtvovati boginji Artemidi. Zdal odloča o njegovem življenju in smrti. Orest je manjši, širokopleč, moški. Drži se upognjeno, saj pričakuje običetje o svojem življenju ali smrti. Potete na obrazu pa so mile. Nos je raven, lasje nakodrani. Za Orestom stoji naslonjen na sulico skit, ki razodeva brutalnega barbara. Njegov obraz je razravan od nečehnega boja z divjo naravo. Umetnik je nedvomno upodobil neko določeno osebo in to tako odlično, da se mu lahko čudimo.

In še dolga vrsta velikih umetnin

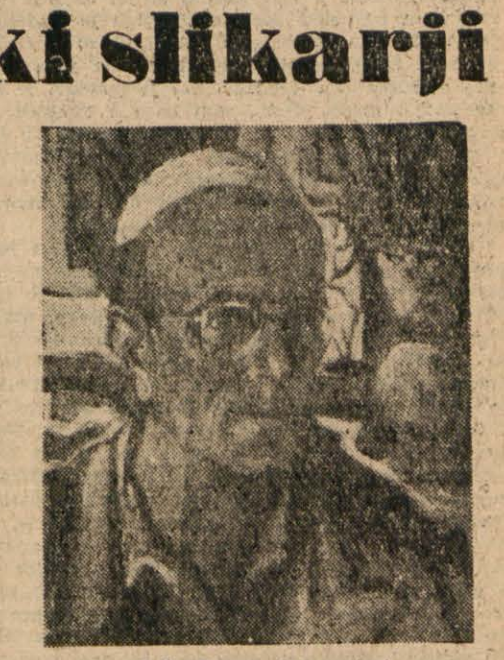
Močno okrnjen kos reliefa nam predstavlja Ahila, ki s sulico prebada Hektorja. Potem so tu upodobljeni motivi letnih časov. Dalje Kastor in Poluks. Kar se tiče letnih časov, smo do zdaj odkrili samo predstave poletja, jeseni in zime. Pomlad se nismo odkrili, pričakujemo pa, da bomo vsak trenutek našli nanjo. Poletje nosi žito, jesen pa grozdje. Jesen je v nasprotju s poletjem oblečena v usnjen jopič, ki ji visi od ramena, v desnici pa drži srp. Poletje je okrašeno s šopom žita, jesen s kredo trte okoli glave. Zima je upodobljena z ribami in zajcem, ki jih nosi na palici. Tudi to je moral izdelati umetnik velikega kova. Gleženj zime je izdelan s takšnim znanjem, da kaj takega še pri današnjih kiparjih redkokdaj najdemo.

Potem vidimo Zeusa, ki spremljen v blika nosi preko morja lepo Evropo, ki jo je ugrabil. Ta mu je kasneje rodila troje sinov in eden izmed njih je imel sina, ki je imel bikovo glavo. Dalje je prikazan Heraklej, največji grški junak, kako vodi za roko svojo ženo Alkesto, ki jo je rešil iz podzemlja. Ta navdigi je enovita, monumentalna stvaritev, ki ji je kipar vdihnil svojo lastno osebnost. Glavne mišice junaka so izoblikovane pretirano močno, druge samo naznačene. Alkesta je s pajčolanom ogrnjena od glave do pet. Tenko ogrinjalo se tesno prilga njenemu zvestemu telesu.

Starodavni celjski mogotci

Končno se o rodbini Priscinianov, katerih kipi so se nam ohranili. Zal so vsi brez glav. Predstavljajo žensko srednjega let, prilitega in mislega moškega. Sodimo, da sta obe starejši osebi oče in mati, majhna pa predstavlja verjetno mlajšega sina, ki je umrl zgodnje smrti. Zenski kip predstavlja sedečo žensko, polnega telesa, ki kar sili izpod oblačila. Pod gubami slutimo mehko telo. Oče je prikazan v nadnaravni velikosti. Telo pa je polno življenjske sile. V rokah drži svitek zakonov, bil je namreč celjski župan. Isto funkcijo je v Celju opravljal tudi njegov sin, ki pa je umrl prej kot oče. Oče je pravi velikan v primeru s sinom, kajti sin je ozkih prsi in nežnega telesa, kakor da ga je napadala kaka zavrtna bolezen. Iz drže kakor da veje nekakšna malodušnost.

Najdba je nov velik doprinos k evropski preteklosti. S tem, da je bodo naš znanstveniki obdelali in objavili, bodo mnogo prispevali na področju antične arheologije. Mnogiče obiskovalcev, ki že danes prihajajo od vseh strani, se dotakne, da so denarna sredstva, ki jih vlaga skupnost v raziskovanje, dosegla svoj cilj. Tudi številni izumerci, ki si ogledujejo to najdbo, se ne morejo načuditi lepotam, ki so tu zbrane. Najlepše je to izrazila skupina švicarskih turistov, ki so v spominu na knjižno napisali naslednje besede: »Preneseni smo nad lepote, ki jih je ohranila zemlja v tem majhnem, a lepem kraju. Se bolj pa nas preseneča ljubezen in spoštovanje, ki ga kaže ljudstvo do tega pomembnega odkritja.« PETER TROJAN

Jože Cesar: Avtoportret

nih barv, zarečega temperamenta, sunkovit in borben... Avgust Lukežič pa je njegovo nasprotje. Nažen, hriččen, sanjlav. Čisto drugačen od vseh ostalih. V njegovih slikah je polno zraka, soppare, megle, sonce se razblinja v gosti atmosferi. Je samouk (po poklicu je mizar) in - morda zakasneli impresionist. A kaj zato iz njegovih slik sije tolikšna nežna ljubezen do tega koščka slovenske zemlje, da se jih zlepa ne naveliča gledati.

Lepo se je torej te dni ustaviti v Jakopičevem paviljonu. Pa tudi razgovarjati se je prijetno s temi temperamentnimi Tržačani. Ali ne bi tudi ti stopil tja in javno bil, če bi morda pri svojem podjetju tudi rekel kakšno besedo - no - ali bi ne bilo lepo, če bi tudi pri vas visela kakšna slika s prizorom iz Trsta? -bg-

Možna in mož pod posteljo

»Napravite mi uslugo, milostljivi gospod, dovolite, da vas vprašam...«

Sprehajalec se je zdrzil in nekoliko boječe pogledal neznanega gospoda v rakunjem kožuhu, ki ga je meni nič tebi nič ogovoril sredi ulice ob osmi uri zvečer. Sicer pa, če kak petrogovski gospod nepričakovan ogovori na ulici kaknega popolnoma neznanega gospoda, se ta prav gotovo prestraši.

Nič čudnega torej, da se je mimoidoči zdrzil in se nekoliko prestrašil.

»Oprostite, da vas vznemirjam,« je prišel gospod v kožuhu, »toda... zares, ne vem... gotovo mi ne zamerite, saj vidite, da sem nekoliko zmeden...«

Sele tedaj je opazil mladenič v bekeši,* da je bil gospod v kožuhu res zmeden. Njegovo razorojeno lice je bilo precej blede, glas se mu je tresel, misli so se zapletale, besede pa so mu težko lezle z jezika in očitno je bilo, da je marsikaj prestal, predno se je zatekel s ponizno prošnjo k človeku, ki je na družabni lestevici morda zavaljal nižje mesto od njega. Nazadnje pa je bila taka ponizna prošnja v vsakem primeru neumnost, nesolidna in dokaj čudna s strani gospoda v tako dragocenem kožuhu in temnozelenem fraku z visokimi odlikovanji. Prav to je spravilo priletnega gospoda v še večjo zadrego; toda sklenil je, potlačiti svojo razburjenost in popraviti neprijetni vtis, ki ga je bil sam izval.

»Ne štejte mi v zlo, da sem malce razburjen; pa saj me najbrž niti ne poznate... Oprostite, da sem vas vznemiril; zdaj sem si premislil.«

Vljudno se je odkril in zbežal dalje.

»Dovolite vendar! Rad vam ustrezem.«

Toda mali gospod je izginil v mraku in pustil mladeniča, ki je obstal kot okamenel.

»No, kakšen čudak!« je pomislil ponovno presenečeni gospod v bekeši. Končno se je otrsel okamenelosti, spomnil se je svojih skrbi in spet začel korakati sem in tja. Njegov pogled je bil neprestano uprt v glavna vrata neke večnadstropne hiše. Polagoma se je začela spuščati megla in mladenič se je tega razveselil, kajti skrla ga je radovednim pogledom. Lahko bi ga opazil le kak fjakar, ki je ves dan brezupno čepel na svojem mestu in čakal zaslužka.

»Oprostite!«

Sprehajalec se je ponovno zdrzil; pred njim je spet stal gospod v rakunjem kožuhu.

»Oprostite, da sem spet...« je spregovoril. »Toda vi, vi ste... zares plemeniti! Ne bodite v zadregi zaradi mojega položaja v družbi... Spet sem se zmedel. Sicer pa, skušajte me razumeti kot človek... gospod, pred vami stojim mož z najponižnejšo prošnjo...«

»Če mi bo le mogoče... Cesa pa želite?«

»Morda ste ta trenutek pričakovali, da vas poprosim za denar,« je omenil skrivnostni gospod; pri tem je skrivil usta, pobelnel in se histerično nasmehnil.

»Oprostite vendar!«

»No, vidim, da sem vam res v nadlego! Se samemu sebi sem v nadlego. Upošteвайте moje razrahljano duševno stanje, ki meji že skoraj na blaznost. A vendar... ne ustvarjajte si napačne sodbe...«

»No, začnite, začnite že vendar!« ga je bodril mladenič in nepotrežno kimal z glavo.

»Torej tako, mladenič; radi bi, da pričnem in me prižanjate kot kakoga lenega fantalina. Saj bom se znorel... Odkrito mi povejte. Kakšen se vam zdim v temle ponižujočem položaju?«

To vprašanje je spravilo mladeniča v tako zadrego, da je umolknil.

»Dovolite mi, naj odkrito vprašam. Ste srečali neko damo? To je moja edina prošnja, s katero vas nadlegujem,« je odločno spregovoril gospod v rakunjem kožuhu.

»Damo?«

»Da, neko damo.«

»Videl sem... a zdi se mi, da ji je bilo več...«

»Tako torej?« je odgovoril skrivnostni človek z grenkim nasmehom. »Zareklo se mi je, oprostite! Nisem mislil vpraševati tega, hotel sem le reči, če ste morda videli neko damo v lisičjem plašču, s temno žametasto kapo in črnim pajčolanom?«

* Kratak, topel kožuh.

»No, takšne nisem videl... ne, bržkone je nisem opazil.«

»No... potem pa oprostite!«

Mladenič je hotel še nekaj vprašati, toda gospod v kožuhu je bil medtem že spet izginil in spet pustil svojega potrpežljivega poslušalca v neprijetnem presenečenju.

»A, vrag naj ga vzame!« si je mislil mladenič v bekeši. Zavihal si je visoki ovratnik in začel s čemernim obrazom korakati sem in tja pred vrati tistega visokega poslopja. Jezilo ga je.

»Kako to, da je še ni? Saj bo že osem,« si je mislil mladenič.

Nekje v zvoniku je udarila ura.

»A, nazadnje, vrag vas pocitraj!«

»Oprostite!«

»Tudi vi oprostite, da sem vas... toda pristopil ste tako nepričakovan, da sem se zares prestrašil,« je spregovoril mladenič in zgrbančil obraz.

»Spet sem tu. Najbrž ste opazili, da sem zelo nemiren in tudi dokaj čuden.«

»Lepo vas prosim, brez šale, pojasnite mi vendar čimprej vso zadevo; še zdaj ne vem, česa želite?«

»Se vam mudi? Počakajte vendar! Vse vam povem odkrito in brez nepotrebnih besed. Kaj hočete! Razmere združijo včasih ljudi popolnoma različnih položajev... A zdi se mi, da postajate nestrpni, mladenič... Pogledjte torej... sicer pa niti ne vem, kako bi začel; iščem damo

»Ne, takšne nisem videl... ne, bržkone je nisem opazil.«

»No... potem pa oprostite!«

Mladenič je hotel še nekaj vprašati, toda gospod v kožuhu je bil medtem že spet izginil in spet pustil svojega potrpežljivega poslušalca v neprijetnem presenečenju.

»A, vrag naj ga vzame!« si je mislil mladenič v bekeši. Zavihal si je visoki ovratnik in začel s čemernim obrazom korakati sem in tja pred vrati tistega visokega poslopja. Jezilo ga je.

»Kako to, da je še ni? Saj bo že osem,« si je mislil mladenič.

Nekje v zvoniku je udarila ura.

»A, nazadnje, vrag vas pocitraj!«

»Oprostite!«

»Tudi vi oprostite, da sem vas... toda pristopil ste tako nepričakovan, da sem se zares prestrašil,« je spregovoril mladenič in zgrbančil obraz.

»Spet sem tu. Najbrž ste opazili, da sem zelo nemiren in tudi dokaj čuden.«

»Lepo vas prosim, brez šale, pojasnite mi vendar čimprej vso zadevo; še zdaj ne vem, česa želite?«

»Se vam mudi? Počakajte vendar! Vse vam povem odkrito in brez nepotrebnih besed. Kaj hočete! Razmere združijo včasih ljudi popolnoma različnih položajev... A zdi se mi, da postajate nestrpni, mladenič... Pogledjte torej... sicer pa niti ne vem, kako bi začel; iščem damo

»No, in?«

»Tega seveda ne delam zaradi sebe; tega ne smete misliti, to ni moja žena. Njen mož je tam na Voznesenskem mostu, rad bi jo zasail, a se nekako še ne more odločiti, ker si o njeni krivdi še ni popolnoma na jasnem in ji še verjame, kakor vsi moški (tukaj se je hotel gospod v površniku nasmehnuti). Vidite, jaz sem le njegov prijatelj; priznati morate, da sem človek, ki uživa nekaj ugleda in nikakor ne morem biti tak, za kakršnega me imate.«

»Gotovo, in...«

»Tako je torej; naložil so mi dolžnost, da jo neprestano lovim (nesrečni mož). Dobro vem, da je to zelo zvita mlada dama (pod zglavjem ji vedno tiči kak roman Paula de Cocca), prepračen sem, da se bo kakorkoli neopazeno izmuznila... Meni — priznam — je kuharica zapala, da hodi semkaj. Kot nor sem begal okoli, ko sem to izvedel; hočem jo zasaiti; že davno sumim, da me vara in zato sem vas hotel poprositi, ker hodite tod okrog... a vi... vi... ne vem...«

»A kaj vendar želite?«

»Da... Saj niti ne vem s kom imam čast... Nikakor ne smem biti sprevaden; kdo ste in kaj... Sicer pa dovolite, da se spoznam! Kako prijeten slučaj!«

Gospod se je stresel in toplo stisnil mladeničevo roko.

»Pravzaprav bi moral to storiti že v začetku,« je pripomnil, »a sem bil na dostojnost popolnoma pozabil.«

Med govorom je gospod v kožuhu nemirno stopical na mestu, neprestano pogledoval na vse strani, mencial z nogami in se kakor izgubljenec oprijemal mladeničeve bekeše.

»Vidite, torej,« je nadaljeval, »hotel sem se zateči k

»No, in?«

»Vživite se v moj položaj, mladenič (na spet oprostite! Venomer vas imenujem mladenič). Vsaka minuta je dragocena... Pomislite, ta dama... morda mi lahko poveste, kdo živi v tem poslopju?«

»Da — pravzaprav jih tu mnogo stanuje.«

»Da, popolnoma prav imate,« je odgovoril gospod v kožuhu in se nekoliko nasmehnil, ter tako vsaj nekoliko omilil neprijetno vzdušje. »Cutim, da vam nekaj zbežam... Sicer pa, kako to, da govorite v takem tonu z menoj? Če že vidite, da odkritosrčno priznavam svojo zbežanost, potem bi vam moralo biti mojega lastnega poniževanja že dovolj pa naj bi bili še tako ošabni. Torej neka dama, odličnega vedenja... rekel bi rajše: plehka po vsebini — oprostite, zdi se mi, da sem zabredel v literaturo. Saj vam je znano, da je Paul de Cocq* plehek pisatelj, mar ne...? Vidite in prav v tem grmu tiči zajec...«

Mladenič je s sožaljem motril gospoda v kožuhu, ki se je končno popolnoma zmedel, umolknil ter buljil v njega z brezizraznim nasmehom in brez vidnega vzroka otipaval rob mladeničeve bekeše.

»Zeleli ste zvedeti, kdo stanuje tu?« je vprašal mladenič in stopil nekoliko v stran.

* Francoski pisatelj.

»Da, tu jih prebiva mnogo, ste rekli.«

»Tukaj... znano mi je, da živi tukaj Zofija Ostafjeva,« je rekel mladenič s skoraj bolestinim šepetom.

»No, glejte, glejte, nazadnje tudi vi nekaj veste, dragi mladenič!«

»Ne, ne — bodite prepričani, da ne vem ničesar... To sklepam le tako po vašem čemernem licu.«

»Pravkar sem izvedel od kuharice, da hodi tudi ona semkaj, a ne k Zofiji Ostafjevi; te ne pozna...«

»Ne? Potem oprostite!«

»Zdi se mi, dragi mladenič, da vas to prav nič ne zanima,« je pripomnil skrivnostni gospod z grenkim nasmehom.

»Poslušajte!« je rekel mladenič, »pravzaprav ne poznam vzroka vašega nenavadnega vedenja, vendar upam, da se ne motim; dejal bi, da vas tista ženska vara. Mar ne? Kar naravnost povejte!« se je dobrodušno nasmehnil mladenič. »Potem se bova laže razumela,« je še pristavil in pri tem nagnil svoje telo, kot bi hotel napraviti majhen poklon.

»Pogodili ste me! Odkritosrčno vam priznam — povedati ste resnico... sicer pa, komu se ne pripeti kaj takega? Vaše sočutje me je globoko ganilo. Skratka, strinjava se — takole med mladimi fanti... Sicer nisem več tako mlad, kakor vidite, toda saj razumete... navada, samsko življenje, in znano je, da med samci...«

»Da, da, razumem! No, torej kaj lahko storim za vas?«

»Glejte, priznati morate, da obiskovati Zofijo Ostafjevo... Sicer pa, saj ne vem še prav gotovo, kam je šla ta dama, vem le to, da je v tem poslopju. Ker pa sem opazil, da se sprehajate pred tem poslopjem — jaz sem sprehajal na oni strani — sem mislil — glej — jaz čakam tole damo... in vem, da je tu; rad bi jo srečal in ji povedal, kako nedostojno in gnusno... skratka, saj me razumete?«

»No, in?«

»Tega seveda ne delam zaradi sebe; tega ne smete misliti, to ni moja žena. Njen mož je tam na Voznesenskem mostu, rad bi jo zasail, a se nekako še ne more odločiti, ker si o njeni krivdi še ni popolnoma na jasnem in ji še verjame, kakor vsi moški (tukaj se je hotel gospod v površniku nasmehnuti). Vidite, jaz sem le njegov prijatelj; priznati morate, da sem človek, ki uživa nekaj ugleda in nikakor ne morem biti tak, za kakršnega me imate.«

»Gotovo, in...«

»Tako je torej; naložil so mi dolžnost, da jo neprestano lovim (nesrečni mož). Dobro vem, da je to zelo zvita mlada dama (pod zglavjem ji vedno tiči kak roman Paula de Cocca), prepračen sem, da se bo kakorkoli neopazeno izmuznila... Meni — priznam — je kuharica zapala, da hodi semkaj. Kot nor sem begal okoli, ko sem to izvedel; hočem jo zasaiti; že davno sumim, da me vara in zato sem vas hotel poprositi, ker hodite tod okrog... a vi... vi... ne vem...«

»A kaj vendar želite?«

»Da... Saj niti ne vem s kom imam čast... Nikakor ne smem biti sprevaden; kdo ste in kaj... Sicer pa dovolite, da se spoznam! Kako prijeten slučaj!«

Gospod se je stresel in toplo stisnil mladeničevo roko.

»Pravzaprav bi moral to storiti že v začetku,« je pripomnil, »a sem bil na dostojnost popolnoma pozabil.«

Med govorom je gospod v kožuhu nemirno stopical na mestu, neprestano pogledoval na vse strani, mencial z nogami in se kakor izgubljenec oprijemal mladeničeve bekeše.

»Vidite, torej,« je nadaljeval, »hotel sem se zateči k

»No, in?«

»Vživite se v moj položaj, mladenič (na spet oprostite! Venomer vas imenujem mladenič). Vsaka minuta je dragocena... Pomislite, ta dama... morda mi lahko poveste, kdo živi v tem poslopju?«

»Da — pravzaprav jih tu mnogo stanuje.«

»Da, popolnoma prav imate,« je odgovoril gospod v kožuhu in se nekoliko nasmehnil, ter tako vsaj nekoliko omilil neprijetno vzdušje. »Cutim, da vam nekaj zbežam... Sicer pa, kako to, da govorite v takem tonu z menoj? Če že vidite, da odkritosrčno priznavam svojo zbežanost, potem bi vam moralo biti mojega lastnega poniževanja že dovolj pa naj bi bili še tako ošabni. Torej neka dama, odličnega vedenja... rekel bi rajše: plehka po vsebini — oprostite, zdi se mi, da sem zabredel v literaturo. Saj vam je znano, da je Paul de Cocq* plehek pisatelj, mar ne...? Vidite in prav v tem grmu tiči zajec...«

Mladenič je s sožaljem motril gospoda v kožuhu, ki se je končno popolnoma zmedel, umolknil ter buljil v njega z brezizraznim nasmehom in brez vidnega vzroka otipaval rob mladeničeve bekeše.

»Zeleli ste zvedeti, kdo stanuje tu?« je vprašal mladenič in stopil nekoliko v stran.

* Francoski pisatelj.

»No, takšne nisem videl... ne, bržkone je nisem opazil.«

»No... potem pa oprostite!«

Mladenič je hotel še nekaj vprašati, toda gospod v kožuhu je bil medtem že spet izginil in spet pustil svojega potrpežljivega poslušalca v neprijetnem presenečenju.

»A, vrag naj ga vzame!« si je mislil mladenič v bekeši. Zavihal si je visoki ovratnik in začel s čemernim obrazom korakati sem in tja pred vrati tistega visokega poslopja. Jezilo ga je.

»Kako to, da je še ni? Saj bo že osem,« si je mislil mladenič.

Nekje v zvoniku je udarila ura.

»A, nazadnje, vrag vas pocitraj!«

»Oprostite!«

»Tudi vi oprostite, da sem vas... toda pristopil ste tako nepričakovan, da sem se zares prestrašil,« je spregovoril mladenič in zgrbančil obraz.

»Spet sem tu. Najbrž ste opazili, da sem zelo nemiren in tudi dokaj čuden.«

»Lepo vas prosim, brez šale, pojasnite mi vendar čimprej vso zadevo; še zdaj ne vem, česa želite?«

»Se vam mudi? Počakajte vendar! Vse vam povem odkrito in brez nepotrebnih besed. Kaj hočete! Razmere združijo včasih ljudi popolnoma različnih položajev... A zdi se mi, da postajate nestrpni, mladenič... Pogledjte torej... sicer pa niti ne vem, kako bi začel; iščem damo

»No, in?«

»Tega seveda ne delam zaradi sebe; tega ne smete misliti, to ni moja žena. Njen mož je tam na Voznesenskem mostu, rad bi jo zasail, a se nekako še ne more odločiti, ker si o njeni krivdi še ni popolnoma na jasnem in ji še verjame, kakor vsi moški (tukaj se je hotel gospod v površniku nasmehnuti). Vidite, jaz sem le njegov prijatelj; priznati morate, da sem človek, ki uživa nekaj ugleda in nikakor ne morem biti tak, za kakršnega me imate.«

»Gotovo, in...«

»Tako je torej; naložil so mi dolžnost, da jo neprestano lovim (nesrečni mož). Dobro vem, da je to zelo zvita mlada dama (pod zglavjem ji vedno tiči kak roman Paula de Cocca), prepračen sem, da se bo kakorkoli neopazeno izmuznila... Meni — priznam — je kuharica zapala, da hodi semkaj. Kot nor sem begal okoli, ko sem to izvedel; hočem jo zasaiti; že davno sumim, da me vara in zato sem vas hotel poprositi, ker hodite tod okrog... a vi... vi... ne vem...«

»A kaj vendar želite?«

»Da... Saj niti ne vem s kom imam čast... Nikakor ne smem biti sprevaden; kdo ste in kaj... Sicer pa dovolite, da se spoznam! Kako prijeten slučaj!«

Gospod se je stresel in toplo stisnil mladeničevo roko.

»Pravzaprav bi moral to storiti že v začetku,« je pripomnil, »a sem bil na dostojnost popolnoma pozabil.«

Med govorom je gospod v kožuhu nemirno stopical na mestu, neprestano pogledoval na vse strani, mencial z nogami in se kakor izgubljenec oprijemal mladeničeve bekeše.

»Vidite, torej,« je nadaljeval, »hotel sem se zateči k

»No, in?«

»Vživite se v moj položaj, mladenič (na spet oprostite! Venomer vas imenujem mladenič). Vsaka minuta je dragocena... Pomislite, ta dama... morda mi lahko poveste, kdo živi v tem poslopju?«

»Da — pravzaprav jih tu mnogo stanuje.«

»Da, popolnoma prav imate,« je odgovoril gospod v kožuhu in se nekoliko nasmehnil, ter tako vsaj nekoliko omilil neprijetno vzdušje. »Cutim, da vam nekaj zbežam... Sicer pa, kako to, da govorite v takem tonu z menoj? Če že vidite, da odkritosrčno priznavam svojo zbežanost, potem bi vam moralo biti mojega lastnega poniževanja že dovolj pa naj bi bili še tako ošabni. Torej neka dama, odličnega vedenja... rekel bi rajše: plehka po vsebini — oprostite, zdi se mi, da sem zabredel v literaturo. Saj vam je znano, da je Paul de Cocq* plehek pisatelj, mar ne...? Vidite in prav v tem grmu tiči zajec...«

Mladenič je s sožaljem motril gospoda v kožuhu, ki se je končno popolnoma zmedel, umolknil ter buljil v njega z brezizraznim nasmehom in brez vidnega vzroka otipaval rob mladeničeve bekeše.

»Zeleli ste zvedeti, kdo stanuje tu?« je vprašal mladenič in stopil nekoliko v stran.

* Francoski pisatelj.

»No, takšne nisem videl... ne, bržkone je nisem opazil.«

»No... potem pa oprostite!«

Mladenič je hotel še nekaj vprašati, toda gospod v kožuhu je bil medtem že spet izginil in spet pustil svojega potrpežljivega poslušalca v neprijetnem presenečenju.

»A, vrag naj ga vzame!« si je mislil mladenič v bekeši. Zavihal si je visoki ovratnik in začel s čemernim obrazom korakati sem in tja pred vrati tistega visokega poslopja. Jezilo ga je.

»Kako to, da je še ni? Saj bo že osem,« si je mislil mladenič.

Nekje v zvoniku je udarila ura.

»A, nazadnje, vrag vas pocitraj!«

»Oprostite!«

»Tudi vi oprostite, da sem vas... toda pristopil ste tako nepričakovan, da sem se zares prestrašil,« je spregovoril mladenič in zgrbančil obraz.

»Spet sem tu. Najbrž ste opazili, da sem zelo nemiren in tudi dokaj čuden.«

»Lepo vas prosim, brez šale, pojasnite mi vendar čimprej vso zadevo; še zdaj ne vem, česa želite?«

»Se vam mudi? Počakajte vendar! Vse vam povem odkrito in brez nepotrebnih besed. Kaj hočete! Razmere združijo včasih ljudi popolnoma različnih položajev... A zdi se mi, da postajate nestrpni, mladenič... Pogledjte torej... sicer pa niti ne vem, kako bi začel; iščem damo

»No, in?«

»Tega seveda ne delam zaradi sebe; tega ne smete misliti, to ni moja žena. Njen mož je tam na Voznesenskem mostu, rad bi jo zasail, a se nekako še ne more odločiti, ker si o njeni krivdi še ni popolnoma na jasnem in ji še verjame, kakor vsi moški (tukaj se je hotel gospod v površniku nasmehnuti). Vidite, jaz sem le njegov prijatelj; priznati morate, da sem človek, ki uživa nekaj ugleda in nikakor ne morem biti tak, za kakršnega me imate.«

»Gotovo, in...«

»Tako je torej; naložil so mi dolžnost, da jo neprestano lovim (nesrečni mož). Dobro vem, da je to zelo zvita mlada dama (pod zglavjem ji vedno tiči kak roman Paula de Cocca), prepračen sem, da se bo kakorkoli neopazeno izmuznila... Meni — priznam — je kuharica zapala, da hodi semkaj. Kot nor sem begal okoli, ko sem to izvedel; hočem jo zasaiti; že davno sumim, da me vara in zato sem vas hotel poprositi, ker hodite tod okrog... a vi... vi... ne vem...«

»A kaj vendar želite?«

»Da... Saj niti ne vem s kom imam čast... Nikakor ne smem biti sprevaden; kdo ste in kaj... Sicer pa dovolite, da se spoznam! Kako prijeten slučaj!«

Gospod se je stresel in toplo stisnil mladeničevo roko.

»Pravzaprav bi moral to storiti že v začetku,« je pripomnil, »a sem bil na dostojnost popolnoma pozabil.«

Med govorom je gospod v kožuhu nemirno stopical na mestu, neprestano pogledoval na vse strani, mencial z nogami in se kakor izgubljenec oprijemal mladeničeve bekeše.

»Vidite, torej,« je nadaljeval, »hotel sem se zateči k

»No, in?«

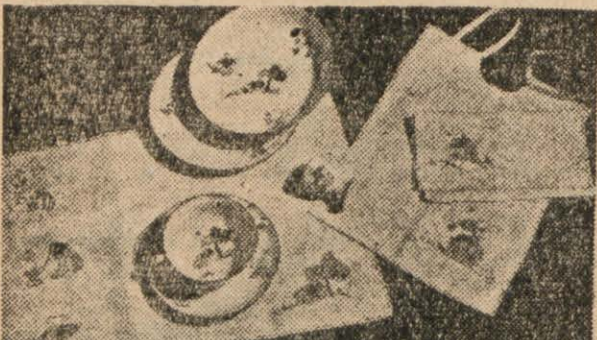
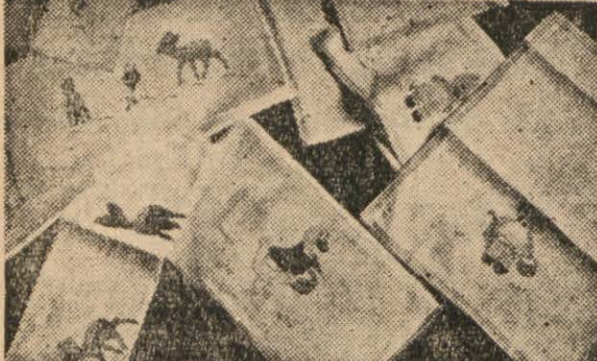
»Vživite se v moj položaj, mladenič (na spet oprostite! Venomer vas imenujem mladenič). Vsaka minuta je dragocena... Pomislite, ta dama... morda mi lahko poveste, kdo živi v tem poslopju?«

»Da — pravzaprav jih tu mnogo stanuje.«

»Da, popolnoma prav imate,« je odgovoril gospod v kožuhu in se nekoliko nasmehnil, ter tako vsaj nekoliko omilil neprijetno vzdušje. »Cutim, da vam nekaj zbežam... Sicer pa, kako to, da govorite v takem tonu z menoj? Če že vidite, da odkritosrčno priznavam svojo zbežanost, potem bi vam moralo biti mojega lastnega poniževanja že dovolj pa naj bi bili še tako ošabni. Torej neka dama, odličnega vedenja... rekel bi rajše: plehka po vsebini — oprostite, zdi se mi, da sem zabredel v literaturo. Saj vam je znano, da je Paul de Cocq* plehek pisatelj, mar ne...? Vidite in prav v tem grmu tiči zajec...«

Mladenič je s sožaljem motril gospoda v kožuhu, ki se je končno popolnoma zmedel, umolknil

Tudi perilo naj bo lepo izdelano in okrašeno

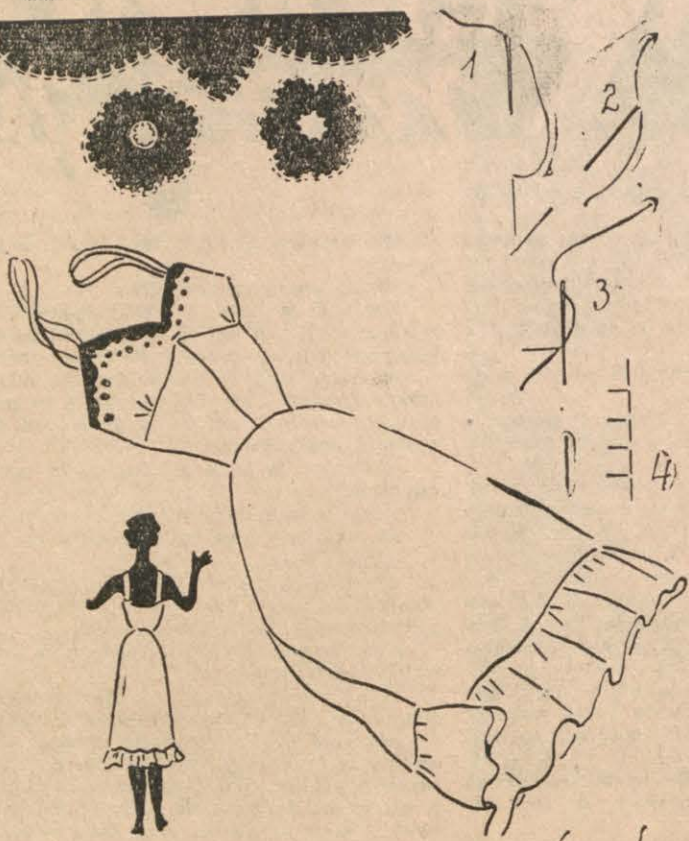
Tudi miza za otroke naj bo skrbno pogrnjena in pripravljena. Pravični motivi bodo otroke še posebno razveselili. Gornja slika nam kaže mizo pripravljeno za sedem otrok. Miza je pogrnjena z velikim lepim rdečo kariranim prtom, ki ima na robu našite velike žepce za prtiče. Na dnu vsakega krožnika je narisan rdeč petelinček. Enak petelinček se vzpenja tudi po kozarcih iz plastične snovi in služi za ročaj. Sedeži stolov so izmenjaje pokriti z rdečo ali modro blazino. Pri tako pripravljene mizi se bodo otroci še bolj zavedali, da je jed resna stvar in da se je treba pri njej lepo obnašati. Druga slika nam kaže okraske na prtičih, ki so obrobjeni z rdečim kariranim prtom. Okraski so povzeti iz znane otroške povesti o srnjačku Bambiju in njegovih prijateljih. Na spodnji sliki pa je zbrano vse, kar potrebuje otrok za zajtrk. Tudi to je okrašeno s pravičnimi motivi

Perilo sodobne žene je pretežno iz umetne svile, nylona ali trikoja. Četudi je tekstilna industrija s svojim napredkom prinesla na trg razne vrste tkanin, se za izdelavo ženskega perila še vedno najbolj cenijo pralna enobarvna ali nežno rožasta svila, krep satin ali opal, ki se prijetno nosi in dobro pere.

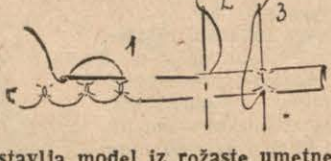
Trajnost in lepoto takega perila pa bomo znatno povečale, če izdelamo šive ročno in prav tako tudi okraske. Sprva se nam bo to zdelo težko in zamudno, vendar to ni tako. Žena, ki ima veselje do ročnih del in lepega perila, bo kmalu spoznala, da je tako delo koristno in se bo z njim ukvarjala prav tako rada in z zadovoljstvom, kakor s pletenjem ali kvačkanjem.

Seznamimo se torej z enostavnim pariškim vzbodom, katerega bomo uporabljale za stranske šive perila in za okraske modela ter vzorčka na desni skici. Narisane igle kažejo smer šivov, ki jih opravljamo po redu 1, 2 in 3. Na skici 4. vidimo končan šiv.

Za drugi model kombiniramo bomo pri aplikacijah (našitkih) šivale s turškim šivom, ki je malo bolj zamuden, toda lepi in trdniji, ker lahko blago tik ob šivu odrežemo. Pri tem šivu igle 1, 2, 3 in 4 nazorno prikazujejo uobdobje, končan šiv vidimo pri številu 5. Da bo šiv trdniji, priporočamo vsak uob-

Ilijaj ponoviti, to prav tako priporočamo tudi za aplikacije s pariškim šivom! Z aplikacijami okrasimo enobarvno perilo in to v temnejši, svetlejši ali kontrastni barvi blaga.

stavlja model iz rožaste umetne svile. Volana ob vratu ter ostali robovi so robljeni na roko na hiter in aparten način, ki ga lahko povsod in često uporabljamo ter ga tudi po sliki hitro razumemo in lahko posnamemo: S širimi šivi si spnemo pol do tričetrt centimetra širok rob, ki je prav posebno rožastemu perilu v okras. D. R.

OTROCI PRI MIZI

Tisto kosilo je bilo prava nesreča. Zamislite si lep, udoben in gostoljuben dom, okusno pripravljeno mizo, tečne in izvrstno pripravljene jedi, nepogrešno postrežbo, in vendar kljub vsemu temu kosilo, ki je bilo prava nesreča. Marta in njen mož, ki sta bila povabljena skupaj z nekim drugim starejšim tovarišem, sta dočakala konec kosila s pravi olajšanjem. Zaradi otrok! Dva sta bila pri mizi, oba otroka gostitelja: osemletni deček in triletna deklica. Predi deklico so postavili izredno zvočen kovinski krožnik, po katerem je to »ljubko dete« trdovratno udarjalo z žlico, pri čemer je odkrivalo navozitim nepričakovano moč in vztrajnost.

»Vsekakor ne zahtevam, da so čudežni otroci: saj so prav taki otroci kakor vsi drugi na tem svetu! Če pa vztrajam na tem, da jedo pred nama in sami, delam to prav zato, da bi jih naučila lepega obnašanja pri mizi. Sem pa pri tem, ko jedo, vedno navzoča in v nekaterih stvarih dosledno neizprosna.«

Res si morata Marko in Verica, preden prideta k mizi, vedno umiti roke, si zatakiniti za vrat prtiček ter sedeti za mizo v pravi razdalji.

»To je proo dejanje!«, pravi Marta. Nato jih uči uporabljati pribor: žlico z desnico in vilice z levico. Marko, ki je že večji, sme uporabljati tudi nož pod pogojem, da ne nosi z njim jedi v usta. Pri tem pa mami nikoli ne zmanjka dela! »Zema sem,« prosi vode Verica. »Na kozarec, preden pa boš pila, si očisti usta!« »Ta juba mi ni všeč,« ugotavlja in se zmrzne Marko. »To me prav nič ne zanima. Kar je na krožniku, je treba pojesti.« »Rad bi še malo jabolčnega zavitek!« »Počakaj, da bo pojedla tvoja sestrica, nato bomo videli.«

Verica je rada drobila kruh ta-

ko, da je bilo okoli nje nastlano vse polno drobtin. »Draga moja, ko bomo vedili kokosi, nam bodo prišle drobtine prav, sedaj pa je najboljšje, če jih ne mečeš okoli, temveč jih spraviš na svoj krožnik.« Marko se med kosilom dvignje ter se hoče oddaljiti od mize. »Vrni se takoj na svoje mesto!« mu ukaže Marta. »Dokler ni konec kosila, se ne odhaja od mize.«

Od časa do časa pa le jedo otroci in starši skupaj. Komaj pride na mizo meso, iztegne Verica roko, v kateri drži krožnik, in zavpije: »Meni!« »Ne, draga, otroci dobijo zadnji,« jo pouči mama. Marko stegne roko, da bi vzel s servirnega krožnika majhen krompir. »Nikar se ne dotikaj!« ga posvari mama. »Na servirnem krožniku ne smemo segati z rokami!«

Ob koncu kosila se otroka ne ganeta: čakata, da jima bo dala mama znak, kdaj se smeta dvigniti od mize. »Za svoje otroke odgovarjam,« ugotavlja z gotovostjo Marta, »skajti prav dobro vedo, da bodo kaznovani, če napravijo med jedjo kakšno napako. Najhušja kazen zanje je, če jih pošljem od mize proč in morajo jesti sami!«

LANOLIN-SPORT-CREME ULTRAGIN

Sedaj zopet lahko dobiš kremo, ki te res zavaruje pred opeklinami. — Zahtevaj specialno sport kremo ULTRAGIN.

Iz tujih kuharskih knjig

Da sprememba slašja življenje, ste gotovo že slišali. Poskusite in servirajte svoji družini, prijateljem, gostom nekaj novega, pikantnega! Nikar ne kuhajte vedno samo tega, kar je kuhala že vaša babica! Kuhajte po modri! Bodite iznajdljivi, zvarite nekaj skupaj, dajte novi jedi zvenec tuje (!) ime in videli boste, da bodo vsi navdušeni!

Morda pa ste preveč bojzljivi, da bi sami kaj podvezeli? Naj vam za prvo silo pomagamo! Kuhajte pod našim vodstvom po švedsko in turško, po receptih iz Francije, Italije in Anglije! Vaš trud bo poplačen in še enkrat se boste spomnili reka, da gre ljubezen skozi želodec!

Telečji zrezki po švedsko: Zrezke nasolite, popopržite in na rahlo obrnite v moki, nato pa rahlo popečite v maslu skupaj s tenko narezanimi rezinami čebule ter jih zalijte z mlesno juho ali omako. Dodajte zrezke do mehkega in ko bodo pripravljene, jih potrosite s tenko nasekljanim drobnjakom.

Kostrunovi kotleci po milansko: Kotlece obrnete najprej v raztepenem jajcu, nato v naribanem parmezanu ter končno v moki, jih v vročem oljčnem olju spečete, da hrustajo, ter jih servirate k rižot z gosto paradiznikovo omako.

Napoljeni paradizniki po pariško: Listnato narezane kukumake obrnete skupaj z nasekljano čebulo in petršiljem v maslu, potrosite z moko, začinite s soljo in poprom, zalijete z mesno juho in dušite skoraj do kuhanosti ob dodatku nekaj limoninega soka. S tem napolnjeni izvotljene paradiznike, jih denete v obod, ki ste ga namažali z maslom, ter vlijete vanj tudi ostanke kukumakove omake. Ob srednji vročini jih počasi dukate do konca.

Jajčevci po ementalško: Sadeže prerežite na štiri do pet rezin po dolžini ter jih začinite s soljo in poprom. Nato jih obrnete v moki in spečete v vročem oljčnem olju. Medtem pripravite gosto kašo iz dveh raztepenih jajc ter naribanega siru ter rahlo začinite s soljo in naribanim muskatnim oreškom. Režnje namažite s kašo, jih obrnete v moki ter jih ponovno cvrete v vročem olju.

Paradizniki à la Baloise: Poparjene možgane zmečkate skupaj s kruhom, ki ste ga namočili v mleku, začinite s soljo, poprom in muskatom ter zme-

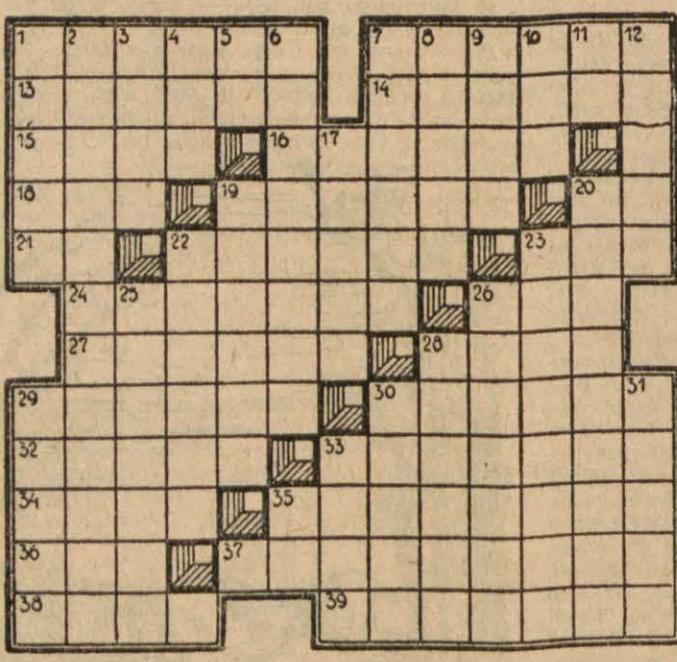
UGANKARSKI KOTIČEK

Četrta nagradna križanka

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. fizični obračun; 7. program, načrt; 13. mesto v Španiji; 14. zabavni, šaljni; 15. moško ime; 16. travniška rastlina belega soka; 18. živalski glas; 19. obdelujem, mesim; 20. medmet (smeh); 21. imate pred seboj; 22. potegujem; 23. reka v Angliji; 24. slovenski pesnik; 25. vzročni veznik; 27. ki se tiče ali pripada človeku; 28. groze; 29. duševno premalo razvit; 30. palače (srbohrv.); 32. postajal star; 33. potisnem v vodo; 34. številu (srbohrv.); 35. velik premogovnik v severni Bosni; 36. kratica za našo prometno - prevozno podjetje; 37. široko raztegnjenega kota; 38. jezero v ZDA; 39. država v ZDA.

Navpično: 1. začetek tekmovalnja; 2. politični poverjenik; 3. rusko moško ime; 4. s hojo; 5. latinski predlog (k); 6. sluten, dozdeven; 7. žive barve; 8. pripravljam na ognju; 9. številu; 10. pregovor; 11. španski spolnik; 12. del pohištva; 17. zdravilen, čaroven; 19. kotlinica; 20. krivoverski; 22. opravim kmetijsko delo; 23. suho, nenavlaženo; 25. razsvetljevat, z žarki zdraviti; 26. podeželska vozna cesta; 28. zavetja, pribežališča; 29. od sonca obrnjena stran, senčna, severna stran; 30. ponikva; 31. last Eme; 33. naziv za očeta; 35. oblika pomožnega glagola.

Nagradna tekmovalnja je konec!

Z današnje četrte nagradne križanke objavljamo zadnjo uganko nagradnega razpisa, ki smo ga objavili v 30. številki. Reševalci, ki se želijo potegovati za razpisane nagrade, naj pošljejo svoje rešitve do

POSEDELJKA, 6. SEPTEMBRA 1954

na naslov: Uredništvo »TT«, Ljubljana, Tomšičeva ulica 7 (prilijče), poštni predal št. 150. Na naslovno stran kuverte zapišite »Za nagradni razpis!«

Vsak reševalec lahko v smislu razpisa sodeluje z eno dvema, tremi ali štirimi pravilno rešenimi nagradnimi križankami. Lahko pošlje tudi po več enakih rešitev. Pogoj pa je, da priloži toliko kuponov iz iste številke, kolikor pošlje rešenih križank. Brez kuponov rešitve ne pridejo v poštev za nagraditev.

Pri žrebanju bomo med reševalce razdelili 30 nagrad v gotovini v skupni vrednosti 20.000 dinarjev!

PREIZKUSI SVOJE ZNANJE

Odgovori na spodnja vprašanja, ne da bi si pomagal z knjigami:

261. V katerem Ibsenovem delu je žival simbol in naslov?
262. Kaj je pantomima?
263. Kaj so sofite?
264. Kako imenujejo Angleža v karikaturi?
265. Kdo je bil Lucifer?
266. Kdo je bil zaprt, ker je nosil cillinder?
267. Kdo je bila Sada Jako?
268. Kako so se imenovali spremljevalke Bakha?
269. Kako je zdravnik Goullotin pohvalil svoje iznajdbo, ki je kot moralno orodje znana pod imenom giljotina?
270. Kje živijo opice v Evropi še v prosti naravi?

ODGOVORI NA VPRAŠANJA V PREJSNJI ŠTEVILKI

251. Normalna cigareta vsebuje približno 30 vrst tobaka.
252. Deteljo smo dobili z Malajskega otočja.
253. Razen Združenih držav Amerike poznamo še Združene države Brazilije.
254. Kuliji so bili prvotno divje plemo, ki je živelo zahodno od Bombaya.
255. Prvi so baje varili pivo Egipčani.
256. Peru je odkril Francisco Pizarro (1478-1541) skupno z Diegoom d'Almagrom (umrl l. 1538).
257. Askari so čete domačinov v Vzhodni Afriki.
258. Glavno mesto Ceylona se imenuje Colombo.
259. Amok je duševna bolezen Malajcev, besnilo, med katerim napadeni vsakega, ki ga sreča zakolje z bodalom.
260. Marionete so gledališke lutke, ki jih premikajo navezane na niti.

BESEDNA UGANKA

Besedica prva povede te v mesto, obrni na glavo jo, med vojno bošni često, zlij s črko enako besedici v eno, dobiš mornarju dejanje neželjeno. Postopek še enkrat obratno napravi, glasi se, če konjil drve po dobavli.

REŠITEV UGANK V 30. ŠTEVILKI

Križanka: Vodoravno: —
—f, 2. iks, —l, 6. poligonometrija, 14. Orest, 15. ate, 16. lazur, 17. repa, 18. očala, 20. Srbi, 21. nerode, 23. okitili, 25. ZN, 26. Ba, —p, 28. ta, 29. nj, 30. pika, 32. klati, 35. ujec, 37. očaki, 39. ure, 40. Ineni, 41. demoralizirane, —n, 42. USA, —c.

REŠITEV UGANK V 32. ŠTEVILKI

Skrita pot: Rešitve gre preko O T O V A B C D A E H D A C G F H D G F C G D O

REŠITEV UGANK V 33. ŠTEVILKI

Rebus: na »R« koza — nar-koza.

»SILVIN« duhteče kopalno olje z dodatki smrečnih esenc in klorofila deluje zdravilno na dihalne organe in kožo. Dobi se v drogerijah in lekarnah.

FLEX

Če imate »FLEX« doma odpadejo skrbi, kako bo očistila obleko. — FLEX odlično čisti in ne pušča roba okrog madeža.

HALO - BERN! Pričelo se je V. prvenstvo Evrope v atletiki

OD BRUSLJA 1950 DO BERNA 1954

Ob pričetku tega najvažnejšega atletskega tekmovanja letošnjega leta, prav gotovo ne bo nezanimivo pogledati, kako je bila videti bilanca pred štiri leti, da ji bomo že čez dni lahko v primerjavo priključili še letošnje bilanco, ki utegne — po najnovejših rezultatih sodeč — temeljito postaviti na glavo vso rekordno žetev dosedanjih prireditev.

Vsakokrat je na tem prvenstvu na razpolago po 34 zlatih, prav toliko srebrnih in bronastih kolajnz za prva tri zmagovalna mesta. Vsakokrat pripravijo za vsako od nastopajočih narodnosti tudi njihovo himno. Igrajo jih pa ne vsakokrat vse. V 24 moških in 10 ženskih disciplinah, kolikor jih obsega to tekmovanje, so leta 1950 v Bruslju zmagovalci največkrat Angleži (6 krat moški, 2 krat ženske), takoj za njimi so bili Rusi (2 in 4), sledili so jim Francozi in Nizozemci, oboli s po 4 zmagami v zanimivem sestavljenem obratnem sorazmerju: prvi s 3 in 1, drugi pa z 1 in 3 zmagami, kjer je »leteča Holandija« Blauwers - Koenova sama odnesla tri zlate. Da so zasedli peto mesto v Evropi Čehi, ima mnogo zaslug njihov do tedaj neznan premagljivi Emil Zatopek, ki je iz Bruslja odnesel 2 zlati kolajni, dve leti kasneje iz Helsinkov z olimpijskih iger pa celo tri. Sledijo še Italija (3 zmage), Island z 2 zmagoma in Švica, Norveška, Švedska in Finska, vsaka s po 1 zlato kolajno.

Če pa seštejemo zmage vseh dosedanjih prvenstev Evrope, so bili doslej v celoti najuspešnejši Švedski (16 zlatih), nato Finci (15), Nemci (14), sledijo Britanci (12), Francozi (7), Holanci (6), Italijani (5), CSR, Island in ZSSR (vsaka po 3), Norveška, Madžarska in Estonija vsaka po 2 ter po eno zmago Švica, Danska in Litva.

KJE SO ZMAGOVALCI IZ LETA 1950?

Zadnje dni pred letošnjim prvenstvom so številni evropski listi bili polni ugibanj o izidih, ki se obetajo v Bernu, obenem pa se posebnim zanimanjem spominjajo zmagovalcev iz Bruslja, posebej še, ker se jih večinoma letos — in morda nikoli več — ne bo več pojavila v atletski areni. Poglejmo še mi, kje so in kaj delajo bruseljski zmagovalci v atletiki?

- 100 m — Bally (Francija 10,7) ne bo več tekmoval in je že lani za vselej zapustil atletsko stezo.
- 110 m zapreke — Marie (Francija 14,6) ne bo nastopil, ker zaradi bolezni letos ni v formi.
- 200 m — Shenton (Anglija 21,5) je med redkimi, ki so se tudi letos pripravili, ima pa kljub boljšemu času kot v Bruslju (21,4) manjše izgube kot pred 4 leti, ko mu je za desetinko slabši čas že zadostoval za zmago. Na novo sta se pojavila Nemca Kraus in Haas z desetinko boljšim časom od njega in s tem tudi večjimi šansami za zmago.
- 400 m — Pugh (Anglija 47,3). Pred 3 leti je težko obolel na otroški paralizi in je dolgo nihal med življenjem in smrtjo. Sicer je ozdravil, ni pa več pri moči za naporna tekmovanja, zato ga letos ne bo v Bernu.
- 400 m zapreke — Filiput (Italija 51,9). Sicer še nastopa in je tudi prijavljen, bo pa letos lahko zadovoljen, če prodre do finala.
- 800 m — Parlett (Anglija 1:50,6). Ne tekmuje več že od leta 1952.
- 1500 m — Slijkhuis (Nizozemska 3:47,2). Imel je natrgano mišico, zato sedaj ni v formi. Sicer je prijavljen, ima pa malo izgledov.
- 3000 m steeple — Roudny (CSR 9:05,4). Kakor se je nenadno pojavil kot češka »zvezda repatica«, tako je nepričakovano tudi hitro zatopil iz atletskega neba. On je bil v Bruslju tisti, ki nam je nepričakovano v finalu tik pred ciljem odvzel edino zlato kolajno, ki smo ji bili na vseh dosedanjih igrah najbližji in pustil Segedina na drugem mestu.
- 5.000 in 10.000 m — Zatopek (CSR 14:03,0 in 29:12,0). Vemo, da je v odlični formi, saj je nedavno zboljšal na obeh progah lastna svetovna rekorda (sedaj 13:57,2 in 28:54,2). Kljub temu, da ga je letos

prvič v njegovi karieri nepričakovano porazil Madžar Kovacz (glej današnje sliko) se še vedno vse stave svetovnih časopisov glasiyo na Zatopeka.

Krogla — Huseby (Island 16,74). Ze tri leta ni več aktiven atlet. Bil je zaradi nesportnih izgovorov izključen iz atletskega športa.

Disk — Consolini (Italija 53,75). Letos ga je sicer z novim evropskim rekordom premagal Madžar Klics, vendar še vedno smatrajo Consolinija za favorita zaradi velike rutine in dovršenega sloga.

Kladivo — Strandli (Norveška 55,71). Sicer je na olimpijskih igrah nekoliko zatajil in ima po vrhu vsega še izredno močne nasprotnike (Madžar Czermak in Rus Krivonosov), vendar ga še smatrajo za favorita.

Kopje — Hyttiäinen (Finska 71,26) je še vedno med prvimi metalci kopja na svetu, zato ni nemogoče, da bi tudi letos ponovno odnesel iz Berna zlato medaljo.

Višina — Patterson (Anglija 196) ni več »Evropejec«, ker se je stalno odselil v

Kanado. Tudi ne skače več in ga ne bo v Bernu.

Daljina — Bryngelsson (Island 732). Zelo verjetno ga ne bo v Bernu, ker se zadnja leta na sploh o Islandcih v atletiki ne sliši nič več.

Palica — Lundberg (Švedska 430). Še vedno brani rekord in prvenstvo Evrope ter je po vrhu vsega v odlični formi, zato se nanj v Bernu računa z vso resnostjo.

Troskok — Šerbakov (ZSSR 15,39). V Bruslju je evropski prvak, medtem postal že svetovni rekordar (16,23), ki ima zmago takorekoč že »nogab«, če seveda — ne pride kaj vmes...

Desetboj — Heinrich (Francija 7364 točk). Ze vsa leta od Bruslja dalje ni več v pravi formi, zato ima v Bernu le minimalne izgledove. Po eni verziji niti ne bo več nastopil.

Maraton — Holden (Anglija 2:32:13,2). Ze v Bruslju je bil star 43 let in kot tak najstarejši tekmovalac na IV. prvenstvu. Tedanja njegova zmaga je bila obenem slovo od atletske arene. Letos se ga spominjajo z vzdevkom »Najvztrajnejši zmagovalac — v pokojcu«.

KAJ PA ŽENSKE ZMAGOVALKE?

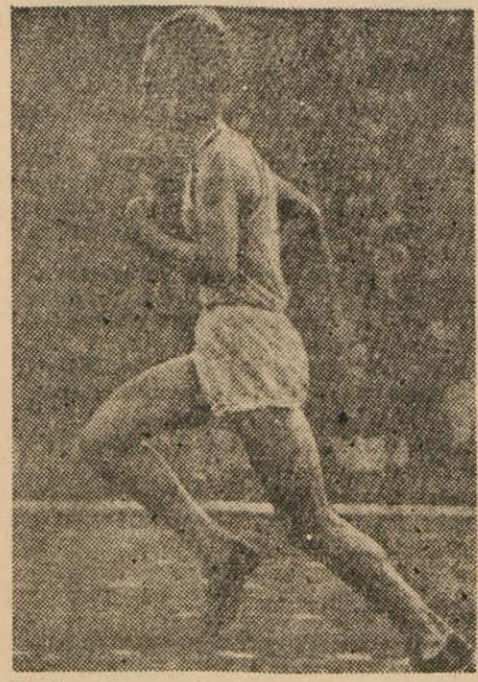
Zanimivo je, da se o ženskih zmagovalkah iz Bruslja niso v dneh pred letošnjim prvenstvom pojavili nobeni podobni podatki kot za moške. Ali je to pripisovati kavalirstvu evropskih novinarjev do žensk?

Kljub temu vemo, da vsaj najpopularnejše med vsemi dosedanjimi zmagovalkami Nizozemke Blauwers Koenove letos ne bo več v Bernu. Ta tudovita »leteča gospodinja«, kot jo imenujejo v njeni domovini, je tekmovala aktivno polnih 16 let in podirala rekorde kot dober keglačka.

Ko smo že pri atletinah, še besedo o bilanc njihovih uspehov na vseh dosedanjih evropskih prvenstvih. Največ zlatih kolajnz so doslej odnesle Rusinje (9), za njimi je Holandija, kar pomeni Blauwers Koenova, ki je sama odnesla 6 zlatih medalj, na tretjem mestu so Nemke (5), sledijo Poljska, Francija in Anglija (vsaka po 2) in Italija ter Madžarska s po 1 zmago.

SE BESEDO O NAŠIH TEKMOVALCIH

Na vseh dosedanjih prvenstvih je doslej nastopilo vsega 38 jugoslovanskih atletov in 10 atletinj. Z najštevilnejšo reprezentanco (41 tek.) smo nastopili 1950 v Bruslju, le-

Madžar Kovacz, ki je letos nepričakovano porazil Zatopeka

Ali bomo šli čez zid človeških sposobnosti?

»Velika« atletska sezona se bliža vrhuncu in na vseh evropskih tekmovanjih se atleti mrlično pripravljajo na skorajšnje tekmovanje za evropsko prvenstvo v Bernu v dneh od 25. do 29. avgusta. Tehnični strokovnjaki iščejo — s časi in merami v rokah — favorite, ki jih bodo bržkone poslali na to revijo evropske atletike predvsem vzhodni narodi: Sovjetska zveza, Češkoslovaška in Madžarska. Mnogi napovedujejo razne rekorde, ki bodo »moralni« pasti, obenem pa razpravljajo o tajnostih med pripravami raznih reprezentanc.

Ena izmed skrivnosti, ki najbolj miče, se nanaša na nič drugega kakor na sprinterice, v katerih bodo baje nastopili ruski atleti, in o katerih zelo glas, da bodo v hitrih tekih prekosile vsa pričakovanja. Zato se je splošno razširilo prepričanje, da se z letošnjim evropskim prvenstvom v Švic začenja za lahko atletiko prava nova era, ki bo prinesla tudi velike spremembe glede rekvizitov v posameznih disciplinah.

Ko je lansko jesen Ameččan Buld Held z metom kopja do 80,41 m postavil nov svetovni rekord, se jih je oglasilo precej, ki te znamenke kratko in malo niso marali priznati. Saj do tedaj ni bilo nikogar na svetu, ki bi se bil vsaj za silo približal dotodanjemu rekordarju Fincu Nikkanenu (z daljino 78,80 m), kaj še, da bi bil orodje pogal še skoraj za dva metra in pol dalje. Tabor nevernih Tomažev je bil precej močan, kmalu pa je postal tudi zelo glasen, brž ko je prvi Heldov tekmeec Cy Young (številka 2 ameriških metalcev kopja) utemeljil svoje dvome o pravih sposobnostih Heldovega rezultata s konkretnimi pomisleki. Ta »kolega« je zatrejal z vso gotovostjo, da je bilo Heldovo kopje znotraj votlo in zato novega rekorda

Norvežan Strandli bi rad imel samo nekaj centimetrov daljšo vrv pri svojem kladivu

sploh ni bilo mogoče priznati. S takim orodjem je lahko priti do velikih daljin, je dejal; ko pa je sam poskusil doseči isto, ni prišel nikamor. Vprašanje Heldovega kopja je ostalo zagonetka.

Ko je Held izvedel za ta tovariška podtikanja, je izjavil novinarjem, da so zaključki Younga, čeprav je bilo kopje res nekoliko drugačno od Nikkanenovega, napačni, ker je bilo vendarle dovolj masivno in težko, ka-

Bruxelles, milijonska prestolnica Belgije, je točno pred štiri leti, v istih dneh avgusta 1950 kot letos švicarski Bern podpravljal v svoji sredi 580 izbranih, najboljših atletov in atletinj iz vse Evrope. Vso to pestro množico ljudi iz 20 držav je sicer med seboj ločilo 36 različnih jezikov, vendar jih je prav gotovo veliko večino od njih družila skupna misel in želja, da se vsaj v športni borbi med seboj spoznajo in tudi zblížajo, četudi so prišli iz obeh strani »zavesa«, ki deli Evropo na dva dela.

Te dni se atletsko prvenstvo Evrope obnavlja petič zapored, v enakem štirinem razmahu, kakor se prirejajo tudi Olimpijske igre, ki zbirajo športnike z vseh kontinentov sveta, medtem ko to tekmovanje zbere vse najboljše atlete le iz »starega« kontinenta — Evrope.

tos pa smo odšli v Bern s 26 tekmi. (20 moških in 6 žensk). Prvič smo se udeležili tega prvenstva leta 1935 v Turinu s 4 tekmovalci, ki so tedaj več let zapored pomenili vrhove naše atletike. To so bili sprinter Bauer, skakalec dr. Buratović in metalec Gojčič in Kovačević.

Doslej največji uspeh na vseh prvenstvih Evrope je dosegel Peter Segedin (z drugim mestom in srebrno kolajno v Bruslju na 3.000 m steeplechasu). Kot najstarejši tekmovalce naše reprezentance je tudi letos odšel v Bern »kladivar« Ivan Gubijan, ki sicer ni v pravi formi, vsekakor že zdalec ne v slični kot je bil na olimpijskih igrah v Londonu leta 1948, ko je dosegel srebrno kolajno. On edini od vseh naših nastopa že v tretjič (doslej Oslo in Bruselj).

Slovinci smo bili v atletski reprezentanci doslej najštevilnejše zastopani pred štiri leti v Bruslju s 3 moškimi tekmovalci (Zupančič, Zagorc in Hanc) ter 2 ženskima tekmovalkama (Knezova in Kotlušková). — Letos nas zastopata le dva tekmovalca — Lorger Stanko na 110 m z ovirami in mladi Vipotnik Andrej na 1500 m. Razume se, da jima želimo čim več uspeha in bomo za oba »fige držali«, da se čim boljje odrežeta. Lorger gre v borbo takoj prvi dan, v sredo 25. t. m., ko so prva predtekovanja, četrtek 26. pa do polfinala. Ker je finale v nedeljo, 29. t. m. upajmo, da se bo Lorgerjevo ime tudi še v nedeljo slišalo v Bernu. Vipotnik gre prvič v areno v četrtek, 26. t. m., ko so predteki. Ker so finali za 1500 m v nedeljo, ne vemo, če smemo izreči zanj enako željo kot za Lorgerja.

Poleg njihuj nas od ostalih letošnjih reprezentantov najbolj zanima še nastop Mihaliča na 10 km, ki bo takoj prvi dan v sredo 25. t. m. proti večeru. Tedaj bo že tudi rešena ena najbolj zapletenih prognoz, ki so se postavljale pred tem prvenstvom:

ALI JE ZATOEK SE VEDNO NEPREMAGLJIV?

Za vse ostale prognoze pa je »borza« seveda že zaključena, ker se je na stadionu Neufeld v Bernu že prižgal »mali« olimpijski ogenj in se tudi že oddajajo prve zlate kolajne srečnim zmagovalcem. Katero od njih — zlato, srebrno ali bronasto — bo tokrat namenila vsaj enemu od naših? Mr

X-1 in X-2 sta premagala brez kisika K-2

Imeni obeh zmagovalcev sta še neznanke

V Milanu so pred dvema dnevmi prejeli dve pismi s Himalaje. Profesor Desio je v pisnih popisal nekatera doživlja ob zadnjem naskoku na vrh slovečega K-2.

V pismu, ki ga je pisal 27. julija, pravi profesor Desio takole:

»Imel smo tri dni lepega vremena, ki se dvignili moralo mojih ljudi. Včeraj pa se do vreme zopet spremenilo, vendar ni tako slabo, kot smo ga imeli prej. Vsekakor smo napravili nadaljnji korak naprej: Compagnoni, Rey, Lacedelli, Gallotti, Bonatti so nocoj prenočili v taborišču 7, ki je osmo ameriško taborišče. Pot do tja gor je popolnoma zavarovana in če bomo imeli še ugodno vreme, bomo morda uspeli. Življenje je pa precej trdo, zlasti ker so člani ekspedicije že preveč časa tam zgoraj in ker imamo že predolgo slabo vreme.«

V naslednjem pismu, ki ga je pisal 1. avgusta, pa vodja ekspedicije že poroča o prvih vtisih po dobljeni zmagi:

»Še vedno sem ves prevzet ob zmagi, ki sta mi jo pred dobro uro sporočila dva tovarša. Ze nekaj dni sem smo bili brez vesti, toda ves ta čas smo imeli lepo vreme. Včeraj zjutraj sta odšla iz osmega taborišča dva člana ekspedicije proti vrhu in ob 18 sta dosegla svoj cilj. Poslednje uro jima je zmanjkalo kisika, toda ker sta imela vtis, da sta

blizu cilja sta nadaljevala pot brez mask. Maski sta potem pustila na vrhu za dokaz, da sta izvojevala zmago.«

Na vrhu sta posnela nekaj fotografij in nekaj metrov filmskega traku. Potem sta se v hučem mrazu in s skrajnimi napori vrnila v osmo taborišče okrog 11 zvezd... Skupina, ki je bila v najvišjih taboriščih več dni in je težko prenašala življenje v taki višini se bo sedaj spustila niže. Večji del od njih in pa glavna junaka se bodo vrnili jutri v izhodniško točko. Zaradi predhodnega sporazuma med člani ekspedicije zaenkrat ne morem sporočiti imen obeh junakov.

Mislim, da si lahko predstavljate, kakšna je naša sreča. Vendar bo mogoče ceniti — tako zaključuje profesor Desio — velikanske napore, ki so jih napravili člani ekspedicije šele tedaj, kadar bodo znane vse podrobnosti tega velikega podviga.«

Jugoslovanski šahisti na olimpiadah

Jugoslovanske šahovske reprezentance se niso udeležile vseh dosedanjih olimpiad, posebno ne onih pred minulo vojno, ko se je moral naš šah razvijati v pogosto zelo neugodnih razmerah. Na prvi olimpiadi leta 1927 v Londonu smo bili zastopani. Takrat je za Jugoslavijo igralo možovje, ki so ga sestavljali danes že precej pozabljeni igralci. Bili so to Kostič, dr. Astaloš, Vladimir Vuković in dr. Kalabar. Londonske olimpiade se je udeležilo 16 držav. Jugoslovansko moštvo je zasedlo deveto mesto, kar je ustrezalo njeni dejanski moči.

Izdatno močnejše moštvo smo poslali leta 1931 na četrto olimpiado v Prago. Tedaj so naše moštvo sestavljali vemojster dr. Milan Vidmar, dr. Astaloš, Kostič in Pirc. Kot rezervna je sodeloval König. Jugoslovani so se uspešno borili in so zasedli med 19 udeleženkami četrto mesto, kar je bila krepka afirmacija, kakršne kasneje pred vojno nismo več dosegli.

Tretjič je jugoslovansko moštvo sodelovalo na olimpiadi leta 1935, ko so jo organizirali Poljaki v Varšavi. V našem moštvu je izpadel dr. Astaloš, ki ga je zamenjal dr. Trifunović. Na prvih dveh desetak sta igrala Slovenca dr. Vidmar in Pirc. Moštvo je med dvajsetimi udeleženkami zasedlo šesto mesto.

Zadnjič smo se olimpiade udeležili pred vojno leta 1937, ko je bila v Stockholmu. Naše moštvo je šlo v boj precej oslabiljeno, kar se je poznalo tudi v končnem razporedu. Jugoslavija je zasedla komaj deveto mesto med 19 udeleženkami.

Zadnje olimpiade pred vojno leta 1939 v Buenos Airesu se nismo udeležili.

Po osvoboditvi je trajalo precej let, preden se je tradicija šahovskih olimpiad obnovila. Šele leta 1950 so bile razmere tako daleč odpravljene, da je bilo mogoče misliti na organizacijo tako pomembne mednarodne šahovske prireditve. Jugoslavija je doživela veliko čast, da ji je bila zaupana organizacija in izvedba devete šahovske olimpiade. Nepozabni dnevi v Dubrovniku so gotovo še vsem udeležencem v najlepšem spominu, posebno pa Jugoslovanom, saj nam je ob odsotnosti tedaj najresnejšega kandidata ZSSR uspelo osvojiti prvo mesto in tako postati možstveni prvaki sveta. Takrat so naše moštvo sestavljali: Gilgorič, Pirc, dr. Trifunović in Rabar. Kot rezervni sta sodelovala luž. Vidmar mlajši in Puc. V Dubrovniku je sodelovalo 16 možev. Zmaga Jugoslavije je bila neoporečna, saj je dosegla dve točki več kakor drugoplasirana Argentina, pet točk pa več kakor tretjeplasirana Nemčija in 5,5 točke več kakor četrtoplasirana ZDA. Peta je bila v Dubrovniku Nizozemska.

Da je Jugoslavija zasluženo osvojila v Dubrovniku prvo mesto, je pokazala tudi doslej zadnja olimpiada leta 1952 v Helsinkih. Na tej je naše moštvo v postavi Gilgorič, Rabar, dr. Trifunović, Pirc, zasedlo med 25 udeleženkami tretje mesto izza ZSSR in Argentine. Kot rezervni sta sodelovala Fuderer in Milič. V finalni A skupini je sodelovalo 9 možtev. Moštvo Sovjetske zveze je zmagnalo z 2 točkama naskoka pred moštvom Argentine, ki je doseglo 19,5 točke. Reprezentanca Jugoslavije je

za moštvom Argentine zaostala le za pol točke.

Kakšne možnosti ima naša reprezentanca na sedanjih olimpiadi v Amsterdamu? V gostavi naše reprezentance ni velikih sprememb: le mesto dr. Trifunovića, ki gre v Amsterdam letos kot rezervna, je zasedel mladi Fuderer, ki je na zadnjih mednarodnih nastopih dosegel prav lepe uspehe. Mišljenja smo, da se moč naše reprezentance ni prav nič zmanjšala, morda se je še celo za malenkost povečala. Zato je tudi letos naša reprezentanca resen kandidat za eno najvišjih mest. Njeni najresnejši konkurenti bodo Rusi (s sovjetsko reprezentanco smo v Helsinkih igrali 2:2), ki bodo po nekaterih vesteh nastopili v Amsterdamu v najmočnejši postavi z Botvinnikom, Smislovom in Bronštajnom. Rusi so v Amsterdamu prav gotovo favoriti št. 1, niso pa popolnoma izključena kakršna koli presenečenja. K tem lahko prispevajo tudi Argentina, ZDA (če bodo nastopile), Nemčija, Madžarska, CSR in druge. Vsekakor boj bo hud, ker ni sigurnih kandidatov za nobeno mesto. Poleg znanja bo imela veliko besedo tudi borbenost!

REŠITEV PROBLEMA SAMUELA LOYDA:

- Sg3+, nakar lahko sledi:
- ... Kh1 2. Dh2 ga 3. Sf2 mat ali 1...
- Kg1 2. Ta8 poljubno 3. Ta1 mat ali 1...
- Kf1 2. Ta8 poljubno 3. Ta1 mat ali 1...
- Kf3 2. Dc2 G2 3. Dd3 mat ali 1... Kh3 2. Sh2 Gh 3. Dh8 mat (2... G2 3. Dh8 mat; 2... f3 3. Th8 mat).

MARYLIN MONROE

O svoji prvi večji vlogi v filmu

Pot uspeha sedaj tako sloveče Marilyn Monroe je bila prav tako težavna, kot marsikatera njena prednica. V življenjepisu, ki ga je začel objavljati angleški časopis »Empire News«, opisuje Marilyn Monroe (bolj verjetno za to plačani »življenjepisce«) vse težave, s katerimi se je morala boriti, preden jo je filmski svet odkril in je prišla do svoje prve večje vloge.

V uradu neke filmske agencije sem se seznanila z Johnom Hydrom, enim najvažnejših lovcev novih talentov v Hollywoodu. Vsakdo ga je klical kar »Johnny«, ker je bil tako domač in ljubezljiv.

»Velika zvezda bo še iz vas,« mi je rekel. »Pred leti sem odkril dekle, podobno vam in jo spravil k Meyerju: Lano Turner... Vi pa boste prišli še dalj. V vas tisti več kot v njej.«

»Kako je potem to, da ne morem dobiti nobenega posla?« sem ga vprašala. »Niti to-

ki je bila pri Metro-Goldwyn Mayer vodja oddelka za odkrivanje novih zvezd. Bila je z menoj tako ljubezljiva in mi ni samo posojala denarja in obleke, temveč mi je tudi vedno zagotavljala, da se bom razvila v zvezdo. Nekoč me je poklicala k sebi.

»V filmu Johna Hustona »Asfaltna džungla« — mi je rekla — »je vloga, ki bi bila ko nalašč za vas. Ni sicer posebno velika, a je takšna, da boste v njej prav gotovo dosegli velik uspeh. Recite svojemu agentu, naj stopi v stik z g. Hustonom. Govorila sem že z njim o vas.«

Johnny Hide me je peljal v Hustonov urad. Navzoč je bil tudi producent filma, Arthur Hornblower.

Huston je bil videti prav zanimiv človek. Bil je velike postave, dolgega obraza, lase je imel razmršene. Bil je prvi, genij, ki sem ga srečala v življenju.

»Mislite, da bo šlo?« me je vprašal Johnny Hide. »Zelo razburljivo vlogo boste imeli. Treba bo jokati in ihteti.«

Sprva se mi je zdelo, da je Johnny zgubil zaupanje vame. Potem sem pa videla, da so ga zaskrbeli le moji živi, moja negotovost.

Vloga sem študirala več dni in se nato vrnila k Hustonu, da mu jo preberem. Navzočih je bilo še več drugih ljudi, med njimi tudi producent filma.

Vsi so bili zelo prijazni in so se šalili z menoj, a jaz se kar nisem mogla smejati njihovim šalim. Zdelo se mi je, da ne bom spravila iz sebe niti vrstice. Srce mi je razbijalo. Če bi morala stopiti pred drveči vlak, me ne bi bilo bolj strah.

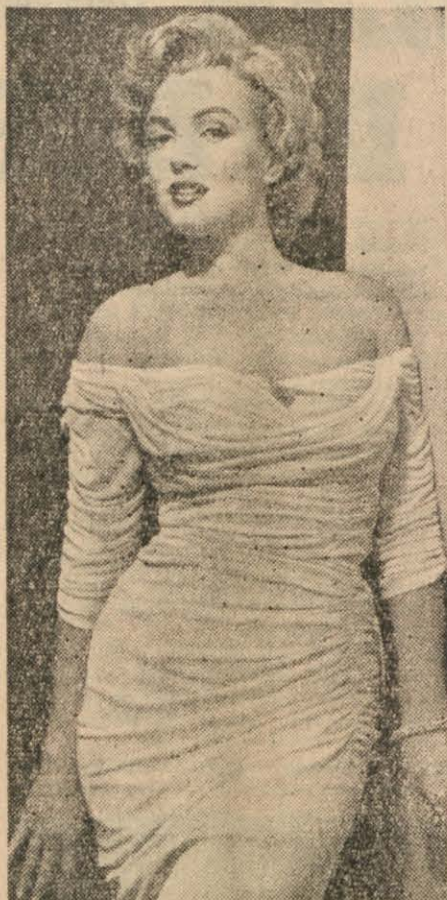
»No, me je vprašal gospod Huston. Kako vam je všeč vloga?«

Prikimala sem. Usta sem imela tako suha, da nisem mogla izreči nobene besede.

»Mislite, da bo šlo?«

Spot sem prikimala.

Lotevala se me je slabost. To je bila končno moja prva priložnost, da se uvelja-

In napoved: pin-up girl Nr. 1, made in USA

vim pred velikim režiserjem z važno vlogo. Pa nisem mogla storiti drugega, ko da sem molče stala pred njim. Kolena so mi drhtela, tresla sem se po vsem životu in kimala z glavo kakor lutka.

Huston pa me je opazoval in čakal. Loteval se me je obup. »Kaj si bo mislil o meni, če bom brala z drhtečim glasom, kot bere preplašena začetnica?«

»Čakamo, gospodična,« je rekel Huston.

»Mislim, da ne bo nič iz mene,« sem rekla.

Vsi so obmolknili in se ozrli vame.

»Mi dovolite, da lahko berem vlogo leže na tleh?« sem zajecjajala.

»Zakaj pa ne, če želite,« je odvrnil gospod Huston ljubezljivo. »Bill vam bo pomagal.«

Odglego mi je. Zleknila sem se na tla in Bill je počel poleg mene. Vloga je zahtevala, da igram leže na kavču, kavča pa v pisarni ni bilo.

Svojo vlogo sem srečno prebrala do konca. Nato sem rekla: »Pustite me, naj recitiram še enkrat.«

»Lahko, če hočete,« je odvrnil Huston, »potrebno pa ni.«

Se enkrat sem prebrala svojo vlogo.

Vedela sem, da mojega deleža ne bodo izrezali iz filma, ker je bil bistvene važnosti za razumevanje. Zaradi mene namreč eden izmed zvezdnikov v tem filmu, Louis Calhern, napravi samomor. Svojo vlogo naj bi odigrala po zgledu Mae West in drugih slovečih igralk v tesno se prilagajajoči sileni pižami.

Režiser, kakršen je John Huston, zna igralcu napraviti delo zanimivo. Nekateri režiserji posvete sceni več pozornosti kot

igralcu. Neprestano premikajo kamero sem in tja, češ: tu je čudovit posnetek! Ali: imenitna pozicija! Od tod bomo lahko spravili v sliko kamin.

Huston ni bil te vrste človek. Za mojo igro se je zelo zanimal, čeprav sem imela v tem filmu le manjšo vlogo.

Ko so film interno predvajali, so si ga ogledali vsi šefi studiov. Bil je naravnost imeniten in sem bila še sama vsa navdušena, ko sem ga gledala. A največja senzacija v njem sem bila jaz. Ljudje so bili silno navdušeni.

Nič manj navdušen ni bil Johnny. Neprestano mi je ponavljal: »Smo že na konju, vsi so nori vate. Led je prebit.«

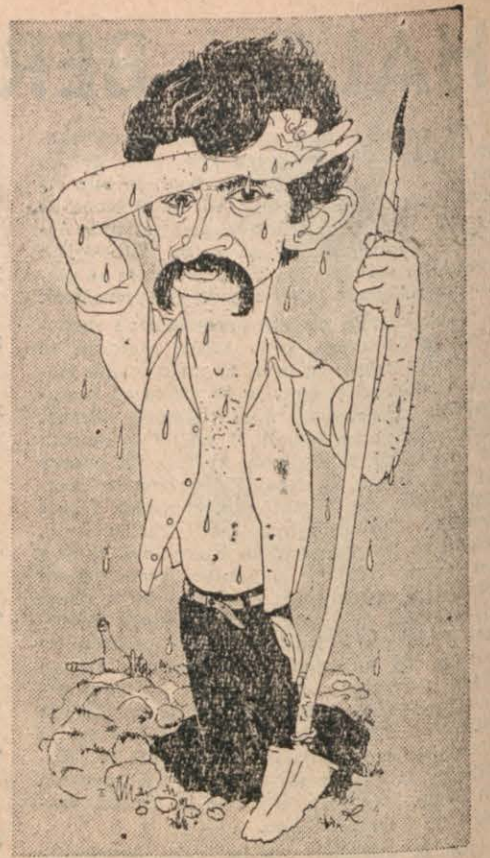
Molčeče lepotice

V angleških kino dvoranah se ob vsakem italijanskem filmu slišijo neštevilni ah in oh moških obiskovalcev, ki veljajo lepo oblikovanim italijanskim igralkam.

Ko je bil eden izmed stebrov italijanskega filma — Emanuele Casutto — v Londonu, so ga spraševali, kje jih režiserji le najdejo. Casutto je rekel: »Pobiramo jih, kjer jih zagledamo — v uradih, trgovinah, tovarnah, kmetijah, celo na cesti. Sicer se jih pa vsak dan na stotine ponuja za majhen denar, kajti brezposelnost je pri nas velik problem. Toda nikar jih ne precejnajte. Lepe so zato, ker ne govorijo. Skoro vse naše igralko imajo izposojen glas. So pa ljubke, mine in se pokorijo režiserjevim ukazom in — Hollywood jim je ugajal.«

V Angliji sem iskal igralko, ki bi se po lepoti in privlačnosti lahko merila z našimi dekleti. Ampak nekaj ni v redu z Angležinjami. Zdi se mi, da je podnebeje krivo, ker so tako hladne in nedotakljive.«

Nekdo je omenil hollywoodske zvezde. »Oh, kakšna Marilyn Monroe v Italiji ne bi mogla uspevati. Naše igralko ostanjo na svojem mestu, to se pravi, da ostanejo vedno pristne ženske.«

VODA JE NEVARNA... Režiser Franc Kosmač (ki je pred kratkim dekončal spemalno knjigo za kratkometražni umeinški film »Vodjak« po istoimenski noveli Prežihovega Voranca; film bo tretja zgodba prvega slovenskega filmskega omnibusja v proizvodnji Triglav-filma: »Ni ga boljšega vina od pristnega vina, ni ga boljšega vodnjaka od tega vodnjaka, ni ga boljšega filma od... no to boma šele videli, če se bom dokopal do vode... in če ne bom utonil — kot utone glavni junak filma... pa oprostite pisavi, ker nič ne pišem...«

FILMI, KIJH BOMO GLEDALI

VZPON NA EVEREST — angleški film. Snemal: Thomas Stobart; najvišje posnetke: George Lowe.

Snemalec ekspedicijski L. 1922 in 1924: J. B. L. Noel.

Spremono besedilo: Louis Macneice. Glasba: Arthur Benjamin.

Člani odprave 1. 1953: Polkovnik H. C. J. Hunt, major Charles Geoffrey Wylie, Thomas Stobart, R. C. Evans, Edmund P. Hillary, Thomas Duncan Boardillon, Bhotia Tensing Norkey, George C. Band, George W. Lowe, Wilfrid Noyce, dr. Pugh, Alfred Gregory, dr. Ward, Michael Westmacott.

Producent: Kraljevsko geografsko društvo in Alpinistični klub.

zvedel, da je določen za snemalca, se je začel pripravljati za sodelovanje v ekspedicijski. Njegova soba je postala prizorišče st. a diskusij o kamerah, filmu in o atmosferskih pritiskih na filmalaj. Največ sicer so imeli s kamerami, kajti morale so biti neobčutljive za temperaturne spremembe in pa zelo lahke.

Končno sta bili izbrani dve glavni kameri, ki sta tehtali vsaka po 4 kg in sta bili namazani z oljem, ki ne zamrzne niti pri najnižji temperaturi. Preizkušali so jih v tako imenovanih »hladnih komorah« v Farnboroughu, kjer preizkušajo sicer modele reakcijskih letal.

Tacaj se Stobart na precejšnje iznenadenje in nejevolje zdravnikov že zapustil bolnišnico. Ves material so še enkrat pregledali in Stobart se je vkrcal na ladjo, ki ga je odpeljala zanimivim in napornim doživljenjem naproti.

V Londonu pa so ostali Taylor in njegovi kolegi precej nemirni, kajti do trenutka, ko se bo Stobart vrnil z ekspedicijske, ne bodo vedeli, ali se je trud in denar, ki so ga vložili, izplačal. Stobart ni mogel razviti materiala, ki ga je posnel, dokler se ne bo vrnil v London. Nihče, niti sam, ni mogel vedeti, kaj je posnel, da bi nekda morda najhna napaka v kameri uničila ves njegov trud.

Film je posnel Stobart na hitrico, kajti ekspedicijska je vedno hitela naprej in nihče ni hotel posebej inscenirati prizorov, da bi jih Stobart laže posnel. Tacas, ko je on pripravil kamere in posnel, kar je želel, so bili navadno že vsi člani odprave precej daleč naprej. Stobart priznava, da sta bila izbrpanost in strah st. 4 njegova stalna spremljevalca. V taboru so se utaborili in od tujak naprej sta poskušala doseči vrh vedno po dva, dokler ni prišel končno težko pričakovani uspeh: Tensing in Hillary sta dosegla vrh. »Ko sta se vrnila, pripoveduje Stobart, sem jima mahal že od daleč in jima hotel naproti. Vse, kar sem videl, je bil znan nasmešek Tensinga. Bil sem tako navdušen in razburjen, da bi kmalu pozabil, kaj je moj posel.«

Stobartova dolžnost je bila nato, da se jim hitreje vrne v London. Toda tam ga ni čakal prepotrebni poštek, marveč je moral okoli 800 m filmskega traku razviti in pregledati ter zbrati najboljše prizore v celovečerni film. Stobart je še kar zadovoljen s svojim delom, vendar kot vsak umetnik tudi on trdi: »Lahko bi bilo še bolje.« S. J.

Bhotia Tensing Norkey

Film o najvišji gori sveta in njenem zavzetju leta 1953 je zanimiv, simpatičen, preprost, jaseen, nasmešek Tensinga. Bil sem tako navdušen in razburjen, da bi kmalu pozabil, kaj je moj posel.

Leta 1953 je John Taylor skupno s še dvema kolegom osnoval posebno družbo, ki naj bi posnela film o ekspedicijski, ki se je pripravljala na Mount Everest. Taylor, ki je delal prej skupaj s Flahertyjem pri filmu »Človek iz Arana«, je s pomočjo vlade in Geografskega inštituta začel s pripravami. Z navesti jim je pomagal Shipton, ki je leta 1951 sodeloval v ekspedicijski na Everest. Ko so bile priprave za snemanje filma končane, je bilo treba najti samo še snemalca. Človek, kateremu bi mogli zaupati to nalogo, bi moral biti mojster svojega poklica, obenem pa še izvrsten alpinist — plezalec. Po dolgem iskanju je bil izbran Tom Stobart, ki je kot fotograf sodeloval že v norveško-anglo-švedski ekspedicijski na Antarktiko. Tridesletni Stobart je bil po mnenju strokovnjakov edini, ki bi uspel, le da je imel takrat ravno neko tropsko bolezen in je ležal v bolnišnici. Zdravniki so bili prepričani, da ne bo zapustil bolnišnice do časa, ko bo ekspedicijska odšla iz Londona, a o plezanju na Everest ni bilo niti govora.

No, zdravniki pa verjetno niso računali na močno Stobartovo voljo. Od trenutka ko je

Takšna je bila Marilyn, ko ji še ni bilo 20 let in ko je o filmski slavi samo še na tihem sanjnila

liko ne morem zaslužiti, da bi se s tem preživljala.«

»Zvezdi je težko dobiti delo, od katerega bi lahko živele,« je odvrnil Johnny. »Zvezda je samo kot zvezda na svojem mestu. Kaj manjšega ne bi bilo za vas.«

»Svoječas sem imela vero vase,« sem rekla, »a že nekaj časa nimam več tega zaupanja. Preveč se ukvarjam z vsakdanjimi skrbmi.«

»Z ljubeznijo?« me je vprašal.

Pritrdila sem.

»Vrnite se jutri in pomenila se bova,« je zaključil najin pogovor.

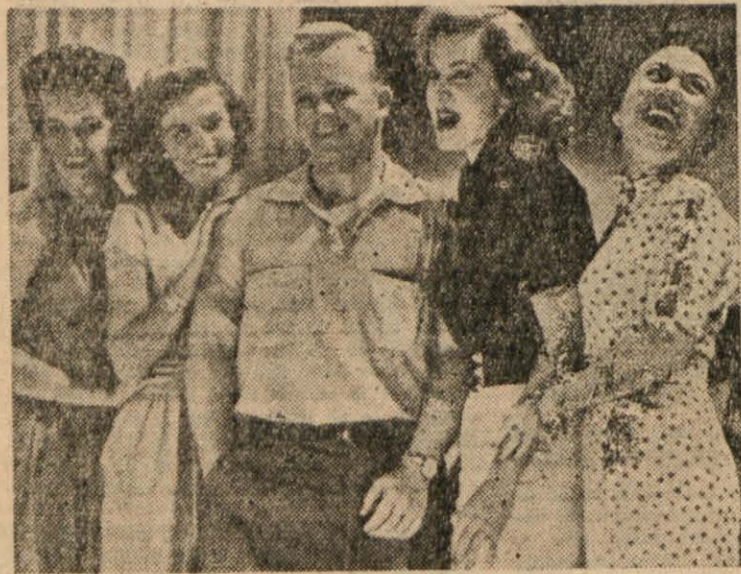
Nato sem se seznanila z Lucille Ryman,

Prva večja vloga in začetek njene slave: »Asfaltna džungla« (na sliki z Luisom Carhernom)

»PRINC IGRALCEV«

Richard Burton je po gostovanju svojega gledališča — Old Vica v Zürichu odpotoval v Hollywood, kjer bo igral glavno vlogo — Edwina Bootha, brata Lincolnovega morilca — v filmu »Princ igralcev«. To bo Burtonov četrti film.

Prva pesem Garyja Crosbyja, sina slovečega pevca Binga Crosbyja. — Ko je Bing Crosby letos odšel na počitnice, ga je pred mikrofonom prvič nadomestoval njegov sin Gary. Njegov glas je precej podoben očetovemu, zato ni čuda, da se mu že odpirajo vrata na oder in k filmu. Ob prvem nastopu so ga spremljale Jane Russell, Beryl Davis, Rhonda Fleming in Connie Haines (na sliki)

»POHORJE«

penzion in restavracija LOVRENC NA POHORJU se vlijudno priporoča. Celodnevni penzion (3 obroki) od 380.— do 400.— din. Iz žel. postaje Ruta do penziona redni avto-promet.

NAŠA DVA JUNAKA STA SE REŠILA V KLETKO...
SOMENE!... TOLE PA NI PREVEČ PRIJAZEN PATRON!... SREČO! IMAVA, DA JE KLETKA TAKO MOČNA... OH, KO BI IMEL ZDAJ SVOJO PUŠKO!
ČAKATI BOVA MORALA, DA SE NAVELICA IN ODIDE...

NAVELICA? POGLEJ! ULEĖEL SE JE IN ZASPAL IN PREJ BOVA MIDVA ODPRLA KLETKE IN MU SKOČILA V ZRELO, KOT SE BO ON PREMAKNIL!...

IZMUNITI SE MORAVA NEKAKO IZ KLETKE, TODA KAKO?...

IMAM 30! ŽE VEM! POSLUŠAJ!

TRDONJA JE RAZLOŽIL SVOJ NACRT BI ZVITOREPCU...

...NAJPREJ STA ODVEZALA ENO PALICO NA ZADNI STRANI KLETKE...

...NATO STA SE TIHO SPLAZILA SKOZI SPANJO...
...IN VRNILA PALICO NA NJENO MESTO...

ČE SE NAMA POSREČI DVIGNITI VRATA, KLETKE TAKO TIHO, DA SE LEOPARD NE ZBUDI, POTEM SVA IGRO DOBILA, DRUGAČE PA...

PAST STA SREČNO ODPRLA...
KU-KU!

...NAKAR STA POMOLILA GLAVI, ROKE IN NOGE V REŠETKO TER Z VPITJEM PREBUDILA SPEČO ZVER, KI JE STRAŠNO ZARJAVELA IN...

...SE V SKOKU VRGLA NANJI, TODA...

...KLETKA SE JE ZAPRLA...

TO NAMA JE USPELO... ZDAJ PA ZE VERJAMEM, DA BOVA PELJALA NEKAJ TEH ZIVALI S SEBOJ DOMOV... S. J.